

**Narrativ og forholdet til sted –
En studie av lokale stedsnarrativ og hytteturismens endringer i
lokalbefolkningens forhold til Rjukan og bygdene rundt**

Ann-Helen Nessen
Masteroppgave i region og regionalisering
Samfunn og politikk

Institutt for Arkeologi, Historie, Kultur- og Religionsvitenskap.
Universitetet i Bergen
Vår 2010

Forord

Denne masteroppgaven har vært alt annet enn et soloprojekt. Mange fantastiske mennesker har fulgt meg på veien, og nå skal jeg gi dem en stor og formell takk. Jeg vil begynne med informantene mine, uten dere hadde det aldri blitt noe av denne oppgaven. Takk for at dere tok dere tid til å prate med meg og dele historiene deres med meg. Jeg vil også benytte anledningen til å takke Inger Birkeland, som hjalp til i begynnelsen av dette prosjektet, og ikke minst Knut Hidle for fantastisk god hjelp i de viktigste og tøffeste månedene nå på slutten. Takk for at du stilte opp med gode råd og konstruktive og motiverende tilbakemeldinger.

Jeg vil også takke første kull på region og regionalisering for to kjempefine år sammen. I tillegg vil jeg takke det andre kullet for å ha tatt imot meg med åpne armer etter at jeg kom tilbake fra mamma permisjon. Takk for en fantastisk tung, morsom, slitsom og lærerik innspurt.

Takk til Erik, Katrine, Laila, Nina og Silje for korrekturlesing og annen faglig hjelp. Dere har vært uunnværlige og utrolig lette å spørre om hjelp. Det setter jeg stor pris på!

Jeg vil rette en uendelig stor takk til mamma som har tatt permisjon fra jobben sin for å passe lille Samuel, det er nok ikke mange bestemødre som hadde gjort det. Du har vært uunnværlig i denne prosessen, både i form av barnepass, men også i form av kjærlighet og gode ord. Pappa fortjener også en stor takk. Du viser med hele deg at du er stolt av meg, du stiller opp med hva det skulle være og med dine positive ord setter du alltid ting i et litt større perspektiv. Crisitan, som har støttet meg gjennom alle disse årene som student fortjener også en stor takk. Det har nok ikke vært lett nå på slutten. Til slutt vil jeg takke de aller viktigste menneskene i livet mitt; Cecilia og Samuel er to gode, myke klumper fulle av motivasjon, lek, hygge og kos. Det er uendelig godt å komme hjem til dere etter en lang og slitsom dag på lesesalen.

Abstract

In this thesis I have focused on how second-home owners are perceived and presented by the locals in Rjukan and the surrounding villages. Furthermore I have concentrated on how these narratives about second-home owners and the actual meeting with them affects the locals' sense of place. Methodologically I have used reflexive interviews, including both local people and municipal employees in my studies. In addition to these two groups of informants, I have analysed various types of documents such as municipal reports, programs and projects supplemented by different newspaper articles.

I have used theories about region, place, and space as a framework for understanding people's relationship to Rjukan and the surrounding villages. By adopting the narrative as an analytical tool, I have tried to gain access to the inherent meaning behind the informants' stories. Consequently, I have been able to identify a commonsensical process contained by the locals and the municipality that in a way seems to structure their social practises.

The industrial culture within the region is seen as an essential dynamic in the encounter between locals and second-home owners. Narratives deriving from industrial logics can be said to constitute a place-myth, or in other words, a set of core ideas about a place (Shield 1991). Implicit in the local population's narratives and place-myths, there is a sense of place as a commodity. This logic tends to structure the social practices in different ways and in varying degrees, and perhaps predominantly in relations between local residents and second-home owners. However, today both nature and second-home owners are viewed as a resource by the local population as well as by the Municipality.

A change within the regions brought about a change from industry to tourism altering the region's "image", and thus the region's spatial role resulted in a change in the regional consciousness of local people in Tinn. Locals now see Rjukan and the surrounding villages in a new light and through new narratives, which also includes the encounter with the second-home owners.

Key words: Narrative, second-home owners, sense of place, place commodity, tourism

Innholdsfortegnelse:

Forord	iii
Abstract	iv
Innholdsfortegnelse:	v
Figuroversikt	vii

Kapittel 1: Narrativ og stedsmyter i Rjukan og bygdene rundt – Hyttefolks plass i lokale historier **1**

Innledning.....	1
Tinn, hytteturisme og stedsmyter.....	2
Bo- og arbeidsmarkedsregionen Tinn.....	3
Hyttekommunen Tinn.....	4
Oppgavens problemstillinger.....	5
Forskningsfeltet.....	7
Det rurale rom.....	7
Hytteforskning.....	8
Oppgavens oppbygging.....	8

Kapittel 2: Rom, sted og regional identitet..... **11**

Innledning.....	11
Regionsbegrepet.....	11
Tinn kommune – En bo- og arbeidsmarkedsregion.....	13
Narrativ og diskurs som analytiske verktøy.....	14
Rom, sted og stedsmyter.....	16
Sted som møtested.....	18
Stedsmyter.....	20
Struktur – Aktør-teorier.....	21
Regional identitet – Et analytisk skille.....	23
Et regionalt identitetsnarrativ.....	26
Place Marketing – Stedet som vare.....	28
Avslutning.....	30

Kapittel 3: Metode..... **31**

Innledning.....	31
Datainnsamling.....	31
Snøballmetoden.....	32
Informantutvalget.....	32
Kildepluralisme.....	34
Feltarbeid/dybdeintervju ”hjemme”.....	35
Forskerrollen.....	36
Intervju som metode.....	37
Refleksive intervjuer.....	38
Stedfølelse og stedsidentitet – taus kunnskap.....	39
Intervjusituasjonen.....	40

Lydopptaker	41
Dokumentanalyse	42
Diskurs som analyseverktøy.....	43
Når skal analysen ta sted?	45
Avslutning	46
Kapittel 4: Rjukan – Et historisk tilbakeblikk.....	47
Sam Eydes drøm.....	47
Hydros ankomst.....	48
Kraftoverføring – Konfliktenes kjerne.....	48
Rjukansituasjonen	49
Den store nedskjæringen	50
Turismesatsning uten Krossobanen?	50
Reiselivsselskapet Rjukan 2000 A/S.....	51
Kapittel 5: Lokalbefolkningens narrativ	53
Innledning.....	53
Starten på ”hytteboomet”	54
Rjukan krangler ikke lenger	57
Ikke som andre turiststeder – ”Oss” og ”de andre”	59
Industrikulturens arv	62
Rjukan som vare.....	63
Natur = ressurs	65
”Vi er aldri redd for å ta kontakt med fremmede folk”	68
Hyttefolket engasjerer seg.....	70
Gaustaoområdet er ikke ”mitt” fjell	73
Avslutning	74
Kapittel 6: Kommunens narrativ.....	76
Innledning.....	76
Turisme – Den nye industrien	76
Lokalhistorie – En integrert del av reiselivssatsningen.....	80
Rjukan som hoveddestinasjon	82
Hyttefolk = Nyttefolk!.....	84
Hytte eller fritidsbolig?	88
Kompetanseoverføring vs. kapitaloverføring.....	90
Avslutning	94
Kapittel 7: Konklusjon/avslutning.....	95
Stedsmyter	96
En endring i det regionale identitetsnarrativet?.....	98
Videre forskning.....	99
Litteraturliste:	101

Vedlegg

Vedlegg A – Informasjonsbrev	109
Vedlegg B – Intervjuguide	110

Figuroversikt

Figur 1. Nasjonal – Regional plassering	2
Figur 1.1 Telemark fylke – Tinn kommune – Rjukan	2
Figur 1.2 Folketallet og årlige vekstrater for Tinn kommune	3
Figur 1.3 Kart over befolkningsendringer i Telemark fylke i perioden 2004-2008	3
Figur 2 Halfacree – Produksjonen av det rurale rom	17
Figur 2.1 Elementer i identitetsnarrativets substansielle grunnlag	27
Figur 6 Andel sysselsatte i 2008 i Tinn innenfor ulike bransjer, privat sektor	79
Figur 6.1 Hjemmesiden for Tinn kommune	83
Figur 6.2 Forsiden til VisitRjukan.com	83
Figur 6.3 Utdanning – Hyttefolket i Tinn kommune	92
Figur 6.4 Hyttefolket i Tinn kommune – Yrkeskategorier	92

Kapittel 1: Narrativ og stedsmyter i Rjukan og bygdene rundt – Hyttefolks plass i lokale historier

Innledning

I mars i år skriver sosiolog Reidar Almås en kronikk i Aftenposten med tittel ”Det gode liv på hytta” (Almås 2010). Almås kan fortelle at det er typisk norsk å ha hytte. I følge en rapport fra Norsk senter for bygdeforskning eier eller disponerer 56 prosent av den voksne befolkningen i Norge en hytte (Almås 2010 og Farstad, Rye og Almås 2009). Denne utviklingen har ført til at mange rurale områder nå defineres og definerer seg selv som hyttekommuner (Farstad 2010:1, Farstad, Rye and Almås 2009). Den økende hytteturismen vil ha en påvirkningskraft på vertskommunen på ulike måter og i større eller i mindre grad. I denne oppgaven vil jeg se på hvordan turisme påvirker og er med på å endre steder. Hytteturister, mer enn andre turister, påvirker stedene de ferierer fordi de ofte blir der lenger, eier eiendommer i vertskommunen og kommer tilbake til det samme stedet flere ganger (Müller *et.al.* 2004).

Det er møtet mellom hyttefolk og lokalbefolkningen jeg tar for meg i denne oppgaven. Jeg utforsker hvordan lokalbefolkningen oppfatter hyttefolk gjennom å fordype meg i narrativ om hverdagsliv, historie og om Rjukan og bygdene rundt. Hvordan lokalbefolkningen konstruerer hyttefolket i narrativ om stedet deres, gir meg innsikt i hvordan turisme generelt og hytteturisme spesielt påvirker lokalbefolkningens forhold til sitt eget sted. Historiene til enkeltpersoner fra lokalbefolkningen suppleres med analyser av Tinn kommunes fortellinger om Rjukan og bygdene rundt. Ved å analysere rapporter, internettsider og intervju finner jeg bakenforliggende ”sannheter” eller narrativ både fra kommunens og lokalbefolkningens ståsted. Før jeg tar for meg problemstillingene i oppgaven vil jeg gi et innblikk i min motivasjon for å skrive masteroppgave om nettopp dette temaet.

Tinn, hytteturisme og stedsmyter

Tinn kommune er oppgavens geografiske nedslagsfelt, men siden Rjukan er det sentrale stedet i Tinn, har oppgavens empiriske materiale hovedvekt her. Rjukan er det man kan kalle et tidligere ensidig industristed helt innerst i Vestfjorddalen i Telemark, se figur 1 og 1.1 under.

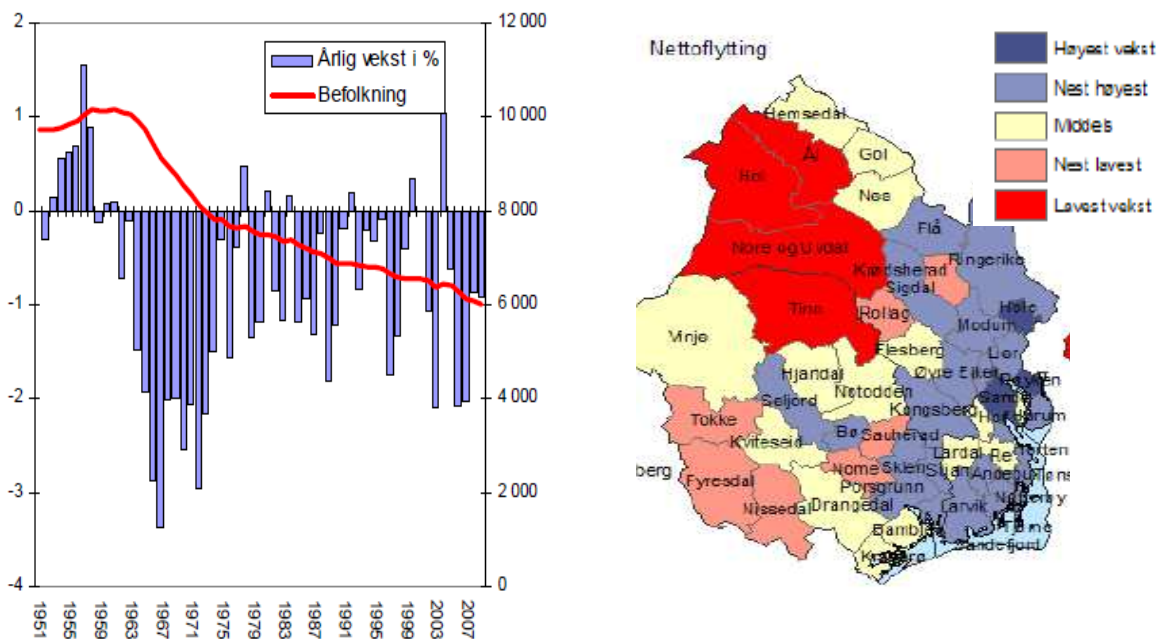
Figur 1. Nasjonal – regional plassering (t.v) Figur 1.1. Telemark fylke - Tinn kommune – Rjukan (t.h) (Thosand 2000)

Tinn kommune består av flere daler som munner ut i Tinnsjø, med skog- og fjelltraktene omkring (Thorsnæs 2009). Som vi ser på kartet over grenser Tinn til Vinje kommune i vest og kommunene Seljord, Hjartdal og Notodden i sør. Mot nord og øst grenser Tinn mot Buskerud. Nordvest i kommunen finner man den sørøstlige delen av Hardangervidda.

Bo- og arbeidsmarkedsregionen Tinn

Hytteutbyggingen og forholdet mellom innbyggerne i Tinn kommune og hytteeierne er et spesielt interessant fenomen av flere årsaker. For det første er Rjukan og bygdene rundt definert som en bo- og arbeidsmarkedsregion (Juvkam 2002). Det vil si at det pendles innad i regionen men pendling ut av regionen er begrenset. Kommunen som planlegger, og lokalbefolkningen på sin side må hele tiden ta høyde for de faktiske forholdene i Tinn som gjør pendling svært vanskelig. Jeg går nærmere inn på dette i kapittel 2, hvor jeg ser på regionbegrepet generelt og bo- og arbeidsmarkedsregioner spesielt.

Det andre fenomenet som gjør møtet mellom lokalbefolkningen og hytteeiere interessant er at studieområdet befinner seg innefor en kontekst av negativ befolkningsvekst (se figur 1.2 og 1.3), noe som er svært bekymringsfullt for Rjukan og bygdene rundt, både knyttet til muligheten for et levende lokalsamfunn og i forhold til skole-, helsetilbud og annen viktig infrastruktur. I en næringsanalyse for Tinn kommune finner Knut Vareide at Tinn er en av de minst attraktive kommunene i Telemark fylke (Vareide 2009). Han baserer konklusjonen sin

Figur 1.2: (t.v)Folketallet (høyre akse) og årlige vekstrater (venstre akse) for Tinn kommune. Figur 1.3: (t.h) kart over befolkningsendringer i kommunen i perioden 2004-2008. Netto endringer i innenlands flytting. Fargene angir kommunens rangering i forhold til andre kommuner i hele Norge (Vareide 2009).

på et utgangspunkt i netto innenlands flytting.

Det vil si at Vareide ikke tar hensyn til fødselsoverskudd og netto innvandring. Dette begrunner han med at verken fødsler eller innvandring er knyttet til bostedsattraktivitet, da de fleste innvandrere plasseres i bostedskommunen uten mulighet til å vurdere den opp mot andre kommuner. Netto innenlandsflytting blir i utgangspunktet ikke vurdert opp mot arbeidsplassutviklingen, altså veksten i antall arbeidsplasser i kommunen. Dette er fordi man ønsker å finne stedets attraktivitet som ikke skyldes den velkjente faktoren, økning i arbeidsplasser (Vareide 2009:17). Vareide finner at Tinn ligger lavest i Telemark og som nummer 395 av 430 kommuner i Norge (Vareide 2009:18).

Hytttekommunen Tinn

Fritidsboligfenomenet er spesielt interessant i en kommune som har vært preget av industrikultur. Satsningen på reiseliv blir på mange måter sett på som den viktigste løsningen på sysselsettingsproblematikken. Det er ikke dermed sagt at hytter er den eneste sektoren av reiselivsnæringen Tinn kommune satser på. Kommunen har flere planer knyttet til reiseliv, som ikke har eksklusivt med hytter å gjøre. Et eksempel kan være det langsiktige prosjektet ”Reiseliv i industriens vugge”, som er et nettverk mellom industrikommunene Narvik, Odde, Tinn og Sør-Varanger. Prosjektet fokuserer på spennende industrihistorie som et bakteppe for et utviklingspotensial innen reiseliv. På denne måten kombineres naturgitte forutsetninger til reiselivssatsning med opplevelser knyttet til industrihistorie (Tinn kommune 2007 reiseliv, Regjeringens reiselivsstrategi 2007:23).

Til tross for antatt mørketall og underrapportering i forhold til forekomsten av fritidsboliger og bruken av dem, er det registrert hele 417 891 fritidsboliger i Norge i 2008 (Farstad, Rye og Almås 2009:8). Tinn kommune har i alt 3012 registrerte hytter, hvorav 1139 er eid av lokale innbyggere. Omkring en tredjedel av hytteeierne i Tinn er altså lokale innbyggere. De resterende to tredjedelene er hytteeiere fra Oslo med 337 hytter, Bærum med 107 hytter, Kongsberg med 149 hytter, Skien med 128 hytter og Notodden med 69 hytter (Agderforskning). Med 6120 innbyggere i Tinn kommune og 3012 hytter finner man at antall hytter per innbygger er 0,49. Denne hyttefrekvensen per innbygger inkluderer hytteeiere fra Tinn kommune, men fordi jeg fokuserer på det sosiale forholdet mellom lokalbefolkningen og hytteeiere er det mer interessant å finne hyttefrekvensen mellom ikke-lokale hytteeiere og antall innbyggere i Tinn. Denne frekvensen blir 0,306. Det vil si at det finnes 0,306 hytter

med ikke-lokal eier per innbygger i Tinn kommune. På bakgrunn av disse tallene vil Tinn kommune komme godt innenfor det Farstad, Rye og Almås (2009) definerer som en rural hyttekommune, altså en kommune hvor det finnes minst 0,125 hytter per innbygger i kommunen.

I et fagnotat fra Bygdeforskning finner Farstad, Rye og Almås at landsdelen Vestviken, som består av Buskerud, Vestfold og Telemark, har flest fritidsboliger i Norge i 2008, med 78 820 fritidsboliger. I tillegg har denne landsdelen den nest største økningen av antall fritidsboliger i perioden 1998 til 2008 (Almås, Farstad og Rye 2008:10). Fagnotatet undersøker også igangsatt bruksareal til fritidsbygg innen de ulike kommunene. Dette er interessant fordi det sier noe om både veksten i antall fritidsboliger i tillegg til at det kan indikere økte inntekter til lokale entreprenører og lignende i forbindelse med utbyggingen. Trysil var den kommunen som gjennomsnittlig, fra 2005 til 2007, hadde mest igangsatt bruksareal for fritidsbygging med 31 659 m² (Farstad, Rye og Almås 2008:26). Tinn hadde for den samme perioden et gjennomsnitt på 17 211, hvor det toppet seg i 2007 med 37 294 m², mens de andre årene forholdt seg relativt moderate. Kommunen var i perioden nummer tre på landsbasis i forhold til igangsetting av bruksareal til fritidsbolig (Statistisk Sentralbyrå 2010, Farstad, Rye og Almås 2008). Tinn kommune hadde altså en stor økning på igangsatt bruksareal til fritidsboliger i 2007. Dette stemmer overens med satsningen på reiseliv som kommunen uttrykker i kommuneplanen for 2006 til 2018. Kommuneplanen har et fokus som er ”Reiselivskommunen Tinn”, hvor reiseliv er valgt for å bedre næringsutviklingen.

Oppgavens problemstillinger

Hovedproblemstillingen for oppgaven er som følger;

Hvordan konstrueres hyttefolk i lokale narrativ i Tinn, og hvordan påvirkes forholdet til sted i denne prosessen?

Jeg skal forsøke å svare på denne problemstillingen gjennom fire delproblemstillinger som bygger på denne mer overordnede hovedproblemstillingen. Hovedfokuset ligger på lokalbefolkningens narrativ om Rjukan og bygdene rundt, og målet er å vise hvordan lokalbefolkningen konstruerer hyttefolket i fortellingene sine, og hva dette innebærer for lokalbefolkningens forståelse og forhold til sitt eget sted. Oppgaven er delt inn i to

analysekapitler hvor det første, kapittel fem, i hovedsak tar for seg lokalbefolkningens narrativ og det andre, kapittel seks, tar for seg kommunens eller byråkratiets narrativ. Begge narrativ ses på som lokale, men kommunen har naturligvis et annet utgangspunkt enn mannen eller kvinnen på gaten. Den første delproblemstillingen tar utgangspunkt i lokalbefolkningens narrativ;

Hvordan konstruerer lokalbefolkningen i Tinn hyttefolk i sine fortellinger om sted, og hvordan kan disse fortellingene påvirke lokalbefolkningens forhold til dette stedet?

Denne delproblemstillingen svares på i første del av kapittel fem, som består av to narrativ jeg har valgt å kalle; "Rjukan krangler ikke lenger" og "Ikke som andre turiststeder – 'Oss' og 'de andre'". I tillegg til disse narrativene ser jeg på hvordan lokalhistorien, med fokus på industrihistorien, konstrueres som et bakteppe både for hvordan lokalbefolkningen tar imot hyttefolk, og for hvordan endringer i samfunnet forstås og blir møtt av lokalbefolkningen. Den neste delproblemstillingen, som besvares i siste del av kapittel fem, blir dermed som følger;

Hvilken innvirkning har narrativ om lokalhistorien på lokalbefolkningens fortellinger om stedet sitt, og hvordan påvirker dette møtet med hyttefolket?

Fem narrativ utgjør utgangspunktet for å besvare denne delproblemstillingen. Jeg har valgt å samle disse under overskriften "Industrikulturens arv". Disse fem narrativene har jeg valgt å kalle "Rjukan som vare", "Natur = ressurs", "Vi er aldri redd for å ta kontakt med folk", "Hyttefolk engasjerer seg" og "Gaustaområdet er ikke mitt fjell". Narrativene gir et bilde av hvordan industrikulturen som en integrert del av Rjukan ses på som en påvirkningsfaktor for hvordan lokalsamfunnet og enkeltpersoner opplever hverdagslivet.

I kapittel seks tar jeg, som sagt, for meg Tinn kommunes narrativ om Rjukan og bygdene rundt. Jeg ser i all hovedsak på hvordan Tinn frontes som en reiselivskommune og er opptatt av hvordan dette stemmer overens med lokalbefolkningens historier om Tinn. Delproblemstillingen som besvares i den første delen av kapittel seks lyder som følger;

Hvordan samsvarer Tinn kommunes og lokalbefolkningens narrativ om Tinn og utviklingen som tar sted her?

I neste del av kapittelet er fokuset sentrert rundt den delen av reiselivsbransjen som omfatter hyttebruk. Her tar jeg utgangspunkt i hvordan Tinn kommune konstruerer hyttefolk i sine narrativ om Rjukan og bygdene rundt. Delproblemstillingen er som følger;

Hvordan konstruerer Tinn kommune hyttefolk i fortellinger om deres sted, og hvordan samsvarer disse fortellingene med lokalbefolkningens konstruksjoner av disse nye innbyggerne?

I kapittel seks står maktperspektivet sentralt. Med dette mener jeg at det tas høyde for at kommunen har et annet utgangspunkt enn lokalbefolkningen. Dette er viktig både i forhold til hvordan utviklingsstrategier for kommunen fremstilles og i forhold til hvordan hyttefolk, som del av denne utviklingsstrategien, fremstilles.

Forskningsfeltet

Masterprogrammet region og regionalisering er et tverrfaglig program. Med bakgrunn innen sosialantropologi har innflytelsen fra geografi gjennom både forelesninger og veiledningen vært både interessant og faglig svært nyttig. Jeg har på bakgrunn av dette tatt i bruk faglitteratur fra begge fagtradisjoner.

Det rurale rom

Geografen Michael Woods skriver i artikkelen "Rural geography: blurring boundaries and making connections" at ruralgeografien står overfor tre forsøk på en rematerialisering av det rurale (Woods 2009). Etter nittitallets fokus på det rurale som sosialt konstruert er man nå opptatt av å inkludere det materielle aspektet. Det første forsøket på rematerialisering fokuserer på materielle og diskursive tilstander assosiert med rurale lokaliteters geografiske kontekst (Woods 2009:851). Det andre forsøket handler om å definere ruralitet ved hjelp av statistikk og på denne måten kategorisere ruralt rom, noe Woods likestiller med 1970-tallets funksjonelle perspektiv på det rurale (Woods 2009:851). Woods ser på det tredje forsøket på rematerialisering av det rurale som mye mer lovende. Her ser man det rurale som en hybride og et rom bygget opp av nettverk. Halfacrees bruk av Lefebvres romlige triade blir fremstilt som et eksempel på den første av to retninger innen dette tredje forsøket, og det er i dette

feltet min oppgave vil ligge. Jeg tar for meg Halfacrees syn på det rurale rom i teorikapittelet¹ og knytter dette opp mot regionens identitet (Passi 2003) ved hjelp av geografen Hans Kjetil Lysgårds modell for et regionalt identitetsnarrativ (Lysgård 2007:91).

Hytteforskning

Med tanke på det store antallet fritidsboliger som nå befinner seg i rurale strøk var mitt utgangspunkt for denne oppgaven at møtet mellom fritidsboligbrukere og lokalbefolkningen kan være vanskelig og problematisk. Jeg oppdaget likevel raskt at situasjonen var mer kompleks. Internasjonal forskning viser at det finnes mange eksempler på hvordan stedet og rommet representeres på ulike måter (Aronsson 2007, Woods 2005) og at mennesker fra urbane strøk har et idealisert bilde av landsbygden (Fløysand og Jakobsen 2005, Woods 2005, Bunce 2003). Dette kan helt åpenbart skape problemer i møtet mellom lokalbefolkning og besøkende. I tillegg kan det eksistere en "sosial distanse" mellom fritidsboligeiere og lokalbefolkningen, som kan være vanskelig å overkomme (Farstad, Rye og Almås 2009:26).

Farstad, Rye og Almås skriver i et faktnotat om utvikling i bruk av fritidsboliger at det er gjort lite forskning på det sosiale aspektet ved fritidsboligfenomenet i Norge (Farstad, Rye og Almås 2009:27). Mitt utgangspunkt om hvordan lokalbefolkningen forholder seg til denne utviklingen er en del av dette sosiale aspektet, og kan gi et innblikk i hvordan møtet mellom lokalbefolkning og fritidsboligbrukere kan gi endringer i både bruken og oppfattelsen av sted og rom.

Oppgavens oppbygging

Begrepene hytte og fritidsbolig vil i denne oppgaven benyttes som samlebegrep for private boliger som ikke er brukerens primærhjem. Det finnes mange ulike betegnelser på fenomenet både i dagligtale og innen faglitteraturen. Blant annet brukes fritidshus, andrehjem/second homes, sekundærbolig, landsted, sommersted og seter (Farstad, Rye og Almås 2009:5).

Hytteområde og hytteutbygging er i oppgaven brukt som generelle begrep for områder hvor det er planlagt, under utbygging eller finnes en liten eller stor ansamling av hytter. Under

---

¹ *Rom, sted og stedsmyter* (Kap. 2)

intervjuene ble det området som kalles Gaustaområdet en gjenganger, selv om det ofte ble påpekt at dette ikke er det eneste hytteområdet i Tinn. Det er til enhver tid presisert dersom det er snakk om et spesielt hytteområde eller hytteprosjekt.

Oppgaven er delt inn i syv kapitler. I kapittel to tar jeg for meg en del teoretisk rammeverk for oppgaven som helhet. Jeg ser på Regionsbegrepet generelt og stadfester Tinn kommune som en bo- og arbeidsmarkedsregion. Videre tar jeg i hovedsak for meg narrativ og diskursanalyse som analytiske verktøy og kobler dette videre opp mot forståelsen av sted og rom som prosess. Det analytiske skillet mellom en regions identitet og regional identitet (Paasi 2003, Lysgård 2007) er viktig for å få frem maktperspektivet mellom kommunens og lokalbefolkningens narrativ om Rjukan og bygdene rundt.

I kapittel tre drøftes og begrunnes metodisk valg som er gjort. Datainnsamlingsprosessen og rollen som forsker blir først gjennomgått. Fordi jeg har sosialantropologisk bakgrunn er det viktig for meg å problematisere utføringen av feltarbeid ”hjemme”. Deretter tar jeg for meg intervju, og til slutt dokumentanalyse som metode. Avslutningsvis rettes fokuset mot diskurs som analyseverktøy og starttidspunktet for selve analysen.

Kapittel fire gir et kort historisk tilbakeblikk på Rjukan og bygdene rundt. Rjukans historie er bakteppet til mye av det analytiske arbeidet i oppgaven, og derfor ser jeg det som svært viktig å gi en oppsummering av historikken som er relevant for oppgavens tema.

Oppgavens analyse har jeg, som tidligere nevnt, valgt å presentere i to deler. Dette er gjort for å skille mellom lokalbefolkningens og kommunens narrativ. Å dele analysen på denne måten er svært fruktbart både for å vise de ulike aktørene i Rjukan og bygdene rundt, og for å belyse maktperspektivet som er tilstede i konstruksjonen av hyttefolk i de ulike narrative. Kapittel fem vil ta for seg lokalbefolkningens narrativ og hvordan de konstruerer hyttefolk gjennom disse historiene. Først i kapitlet gir jeg et lite innblikk i situasjonen i Rjukan og bygdene rundt med et sammendrag av mediebildet og hendelsene i det jeg kaller ”hytteboomet” i begynnelsen av 2000. Kapittel seks, andre del av oppgavens analyse, tar utgangspunkt i Tinn kommunes narrativ. Her fokuseres det på reiseliv som utviklingsstrategi.

Syvende og siste kapittel oppsummerer oppgaven og drøfter problemstillingen *Hvordan konstrueres hyttefolk gjennom lokale narrativ i Tinn, og hvordan påvirkes forholdet til sted i*

denne prosessen? Her kommer jeg tilbake til de fire delproblemstillingene jeg har tatt for meg i analysekapitlene, og tar et siste teoretisk overblikk. For å knytte prosjektet mitt sammen på en tilfredsstillende måte, og for å gi leseren et grunnlag for å forstå mine analyser, vil jeg i det neste kapitlet ta for meg ulike teorier som har vært nødvendige, interessante og berikende for å gi mine datafunn den dybde som er nødvendig.

Kapittel 2: Rom, sted og regional identitet

Innledning

På bakgrunn av problemstillingene tok jeg utgangspunkt i et teoretisk rammeverk for å kunne analysere empirien. Innledningsvis greier jeg ut for regionsbegrepet og har fokus på hva en region er. Jeg viser hvordan regioner kan ses på som sosialt konstruert og ved hjelp av Lysgårds (2007) tredeling i forhold til regioners formål og intensjoner, tar jeg for meg Tinn kommune som region i tillegg til å vise at Tinn er en bo- og arbeidsmarkedsregion.

Oppgaven har som hensikt å få frem hvordan narrativ hos lokalbefolkningen og hos kommunen konstruerer hyttefolk, og hvordan dette igjen påvirker forholdet til sted. Med andre ord, forstår jeg sosialt liv ved å bruke narrativ og diskurs som analytiske verktøy og jeg vil derfor gi et innblikk i teorier rundt narrativ som fenomen. Fordi jeg undersøker hvordan konstruksjonen av hytteeierne påvirker forholdet til sted, blir sted, rom og stedsmyter viktige elementer som må drøftes i dette teorikapittelet. Regional identitet er viktig i forhold til mitt fokus på kommunen og lokalbefolkningen som to ulike aktører og narrativskapere. Jeg tar i bruk geografen Anssi Paasis (2003) skille mellom en regions identitet og regional identitet for å kunne analysere disse to aktørene og deres bruk av narrativ. Ved å ta i bruk teori rundt regionsbegrepet i tillegg til teori som omhandler sted og rom syr jeg sammen et teoretisk verktøy som jeg benytter meg av i analysedelen av oppgaven. Dette teoretiske rammeverket er nødvendig for å gripe den romlige dimensjonen i oppgaven, og er med andre ord med på å åpne den geografiske rammen. Dersom regionsbegrepet eller stedsbegrepet hadde stått alene ville jeg enten ikke fanget inn Tinn som bo- og arbeidsmarkedsregion eller ikke fanget inn Rjukan som sted. Til slutt tar jeg for meg varegjøring av sted som en måte å fortelle eller fremstille et bestemt bilde av et sted. Jeg problematiserer i den forbindelse konsekvensene av varegjøring av sted.

Regionsbegrepet

Det finnes mange ulike måter å definere en region. Johnston *et.al.*(2000) skriver at en region et område som inneholder en helhet eller et organiseringsprinsipp som skiller den fra andre regioner (Johnston *et.al.* 2000). Et slikt organiseringsprinsipp kan i følge Jönsson *et.al.* (2000) være bygget på natur, kultur, funksjon eller administrasjon. Natur dreier seg ofte om

transportmessige prinsipper. I Norge kan dype fjorder og høye fjell ofte brukes som en naturlig geografisk inndeling. Kultur handler om språk, etnisitet og religion, Baskerland i Spania er et slikt eksempel på en region som har en kulturell grense. Funksjon har med utveksling av varer og arbeidskraft å gjøre, mens administrasjonsregioner baserer seg på administrative inndelinger, som for eksempel fylker og kommuner (Jönsson *et.al.* 2000).

Det er ut fra menneskene som bor i området og hvordan de konstruerer seg selv i forhold til andre, at regionen formes. Ifølge geografen Thor Selstad er ikke regioner noe statisk, men noe som blir til gjennom historiske dannelsesprosesser (Selstad 2004:34). Lysgård forsøker også å definere og studere regioner som ”sosiale produkt, slik de inngår som integrerte romlige aspekter i samfunnsliv” (Lysgård 2004:34). Lysgård mener, i likhet med Selstad, at det ikke har noen hensikt å definere regioner som *absolutte* eksistenser, men ønsker å identifisere ”hvilke *formål* eller *intensjoner* som ligger til grunn for en regional inndeling og på hvilken måte dette har betydning for og innvirker på den romlige organiseringen av samfunnet”. For å gjøre dette deler han regioner inn i tre kategorier. Den *metodiske* region er en ramme for systematisering, klassifisering og analysing av samfunnsfenomener. Denne generaliseringen av regioner er et ”redskap som kan brukes til å kommunisere kunnskap om samfunnet”, fordi mennesker har behov for å kategorisere og ordne tilværelsen i kategorier (Lysgård 2004:35). Rollen som en *politisk* region er sentral for politikktutforming og for å definere politikkenes geografiske målområder (Lysgård 2004). Denne typen region kan også kalles administrative regioner fordi avgrensingen skjer i forhold til forvaltningsoppgaver eller statlige tjenester (Selstad 2005). Den *identifiserende* regionen, er med på å forme individers forhold til sted, regionen, nasjonen eller andre geografiske kategorier. Det handler med andre ord om hvordan vi mennesker forholder oss til omverdenen, og hvordan vi identifiserer oss som en del av noe og ikke med noe annet (Lysgård 2004). Disse tre kategoriene for regionenes roller er på ingen måte statiske og lapper ofte over hverandre, de ”fungerer mest som hjelpemidler for å sortere den regionale kategoriens hensikt og intensjon i sosiale praksiser og sosiale prosesser” (Lysgård 2004:36).

Kategoriseringen over kan være svært fruktbar metodisk, og det er viktig å tenke på regioner som sosialt konstruerte i motsetning til noe materielt eller statisk. Lysgård konkluderer nettopp med at regioner aldri kan bli geografifagets virkelige studieobjekt, fordi de ”ikke ser ut til å eksistere forut for den menneskelige erkjennelse” (Lysgård 2004:36). Det vil altså si at

metodisk, politisk og identifiserende regioner er menneskeskapt fenomen, som individer drar nytte av i forhold til å kategorisere sin egen og andres livsverden.

Tinn kommune – En bo- og arbeidsmarkedsregion

Tinn kommune er det man kaller en bo- og arbeidsmarkedsregion. Dette er en funksjonell regionsinndeling, fordi oppdelingen er basert på bo- og arbeidsmarkedet i tillegg til pendling. Ifølge Juvkam er Tinn ”en klassisk énkommuneregion” (Juvkam 2002:100). Det vil si at en svært stor andel av de yrkesaktive er sysselsatt i bostedskommunen. I tillegg til at reisetiden er lang til nabokommunene har ingen av dem store nok arbeidsmarkeder til å ha betydning som tilpendlingskommune. En bo- og arbeidsmarkedsregion er altså en region hvor det finnes få eller ingen utpendlere. Regionen må altså tilby innbyggerne både et sted å bo og en arbeidsplass. I Tinns kommuneplan står det følgende; ”I Tinn skal byen Rjukan og bygdene være en god bo og arbeidsregion med en hensiktsmessig funksjonsdeling, slik at de gjensidig styrker hverandre og bidrar til at Tinn framstår som en attraktiv kommune for bosetting og næringsutvikling” (Tinn kommune 2007:5).

Tinn, altså Rjukan og bygdene rundt, er en funksjonell region både i forhold til kommunestatus og som bo- og arbeidsmarkedsregion. I tillegg til dette kan man si at Rjukan og bygdene rundt er sosialt konstruert i likhet med det geografen Hans Kjetil Lysgård (2004) kaller *en politisk region* gjennom bo- og arbeidsmarkedsregionsbegrepet. Regionsbegrepet brukes altså for å definere grensene i politikktutformingslandskapet. Tinn kan samtidig identifiseres som *en metodisk region* i forhold til det samme regionsbegrepet fordi det brukes for å klassifisere og systematisere et område som må tilby både bosted og arbeid til innbyggerne grunnet minimale pendlingsmuligheter. Altså klassifisering og systematisering av et sosialt fenomen. Tinn kan også på mange måter fylle en rolle som det Lysgård beskriver som en *identifiserende region*. Her handler det om hvor man føler seg hjemme og hvordan en skiller seg selv fra andre. Rjukan og bygdene rundt har en sterk felles identitet knyttet til både historie og industrikultur. Denne felles identiteten skiller i mange tilfeller innbyggerne i Rjukan og bygdene rundt fra andre som kommer utenfra.

Narrativ og diskurs som analytiske verktøy

Narrativ er et adjektiv, og betyr fortellende. Begrepet har latinsk opprinnelse og kommer av ordet *narrativus*. Et narrativ fremstiller eller gjengir noe i fortellende form (Norsk Riksmålsordbok 2010). De siste tiårene har narrativ hatt stor innflytelse på kvalitativ forskning (Elliott 2005, Somers 1994, Somers og Gibson 1994). Tidligere var narrativ for det meste brukt av historikere, og da med utgangspunkt i en historisk gjenfortelling eller representasjon. Da andre disipliner på 1960- og 70-tallet begynte å bruke narrativ, utviklet disse seg til å representere sosial epistemologi og sosial ontologi. Det vil si at denne nye forståelsen og bruken av narrativ forstår den sosiale verdenen gjennom disse narrativene. I stedet for å gjengi narrativ som historiske funn, kunne man nå forstå sosialt liv gjennom å analysere narrativene. Lysgård beskriver narrativ som ”tid-rom-spesifikke relasjonelle meningsstrukturer som fungerer som en referanseramme i prosessen med å skape mening i sosiale praksiser” (Lysgård 2007:89). Han skriver videre at narrativene påvirker sosial praksis samtidig som sosial praksis påvirker narrativene. Slik forandres narrativet eller fortellingen konstant (Lysgård 2007:89).

Sosiologen Margaret R. Somers ønsker å vise hvordan en i samfunnsvitenskapen kan bruke “identity politics” sammen med narrativ, og på den måten forstå identitet gjennom disse. ”Identity politics” har alle en fellesnevner ved at de er satt sammen av mennesker som tidligere er blitt marginalisert på ulike måter innen politikken eller i hverdagslivet, selv om de ulike bidragene innen det som kalles ”identity politics” på ingen måte er homogene. Også innen forskning er disse menneskene og gruppene marginaliserte, og forskningen deres bygger på en tanke om at forskningsobjektet ikke kun skal være en vestlig hvit mann. Man tar utgangspunkt i forskjell, og viktigheten av å gi de som tidligere var tause (blant annet kvinner, homoseksuelle og ikke-vestlige) en stemme i tillegg til å bruke dem som fokus og utgangspunkt for studien. Man skal med andre ord ikke kun se dem i forhold til den hvite vestlige mannen (Somers 1994).

Både Somers og andre samfunnsvitere peker spesielt på to problemer med ”identity politics”-teorier. Det første er at ved å rette søkelyset på forskjell, ender teoriene opp i den samme essensialistiske fellen som sine undertrykkere (Somers 1994, Somers og Gibson 1994, Lysgård 2007). ”Identity politics”-teoriene tar altså utgangspunkt i grupper som kvinner, fattige, homoseksuelle og så videre, på samme essensielle måte som forskningen de

protesterer mot tok utgangspunkt i den hvite vestlige mannen. Samtidig retter mange av studiene søkelys på én undertrykt gruppe, og overkjører da andre kryssende forskjeller. Om det for eksempel er fokus på kjønnsproblemer tar man ikke like mye hensyn til fattigdom og etnisitet (Somers 1994).

I et arbeid med utgangspunkt i artikkelen til Somers fra 1994, deler Somers og sosiologen Gloria D. Gibson narrativ inn i fire ulike dimensjoner. Dette gjøres for å presentere dem på en mindre abstrakt måte. Den første kaller de ontologiske narrativ. Disse historiene brukes av sosiale aktører for å forstå og handle i sine egne liv. De definerer hvem vi er (Somers & Gibson 1994:61). Den andre dimensjonen innbefatter de narrative som medfølger kulturelle og institusjonelle formasjoner som er større enn det enkelte individ. Disse kan variere i størrelse, alt fra familienarrativ til narrativ om styresmaktene. Konseptuelle narrativ er den tredje gruppen, og består av konseptene og forklaringene vi som forskere gir verden. Metanarrativ er den siste dimensjonen og refererer til ”mesternarrativene”. Her snakker vi om de store fortellingene om den sosiale verden, slik som eksempelvis utvikling, forfall, industrialisering. (Somers & Gibson 1994:61-63).

Av disse fire ulike typene narrativ er det den andre formen som er interessant for meg. Gjennom mine intervjuer med lokalbefolkningen og kommuneansatte, i tillegg til gjennom analysen av mediebildet, kommunale rapporter, kommuneplaner og Tinn kommunes internettsider har jeg fått innblikk i narrativ om stedet Rjukan og bo- og arbeidsmarkedsregionen Tinn kommune. I tillegg har jeg fått oppleve hvordan lokalbefolkningen og kommunen bruker stedets historie på en produktiv måte i forhold til stedsidentitet. I artikkelen ”It makes sense to us: Cultural identity in local legends of place” viser antropologen Elizabeth Bird (2002) hvordan lokale narrativ om et sted, gir stedet liv i seg selv. I tillegg gir fortelleren en identitetsfølelse med stedet og andre mennesker som forteller historien. Sosialantropologen Finn Sivert Nielsen (2000) argumenterer for at det er *hvordan* vi identifiserer oss med for eksempel stedet som er hensiktsmessig å fokusere på. Han skriver at dette *hvordan*

(...) kan fanges inn ved å la folk fortelle historier: historien om min første kjærlighet, om den gangen bestemor mistet brillene, om rettsoppgjøret etter Annen verdenskrig (...) alle disse historiene gir tilsammen et bilde av hvordan mennesker oppfatter sine liv, og av hvem de forestiller seg at de er, var og vil være. Identitet blir derved ikke lenger et hult skall av ”forskjell”, men en tett vev av talløse historier om folks liv (Nielsen 2000).

Når informanter i Rjukan forteller sin historie om sitt liv i Tinn og Rjukan og ulike elementer som har vært viktige for dem, vil jeg bruke Birds og Nielsens tilnærming. Jeg ønsker å vise hvordan disse historiene eller narrativene er med på å gi et bilde av lokalbefolkningens følelse for og identifisering med Rjukan og Tinn, i tillegg til hvordan hyttefolk og turisme er en del av disse hverdagshistoriene.

Til tross for at Bird i all hovedsak snakker om narrativ med røtter i den nedskrevne historien er hun en representant for bruken av narrativ for å forstå menneskers forhold til sted. I stedet for å se på likhetene og variasjonene i en historie, ønsker Bird på samme måte som Somers (1994), Somers & Gibson (1994) og Lysgård (2007) å finne bredere "sannheter" gjennom å analysere mange historier. Disse brede sannhetene er på ingen måte de eneste "sannhetene", noe Bird understreker som svært viktig i studier av narrativ. Hun skriver at "sense of place" er svært komplekst og at hun ikke ønsker å hevde at narrativene hun velger å analysere hverken er viktigere enn andre, eller at hun har funnet den "egentlige" meningen med historien (Bird 2002). Jeg har nå tatt for meg narrativ som et viktig element for å forstå menneskers forhold til sted. I neste del av kapittelet skal jeg se nærmere på stedsbegrepet, rom og stedsmyter.

Rom, sted og stedsmyter

Det knyttes mange ulike forståelser til begrepene sted og rom. En velbrukt metode å beskrive rom på har vært å dele rommets egenskaper i tre deler. Den franske sosiologen Henri Lefebvre har utarbeidet en tresidig modell som forklarer produksjonen av rom. Geografen Keith Halfacree skriver at modellen er løst bygget opp for å kunne ha plass til mange ulike typer rom (Halfacree 2006). Det første elementet som er med på å produsere rom er særegne romlige praksiser som ofte har en sammenheng med produksjon- og konsumaktiviteter (Halfacree 2006, Shields 1991). Her snakker man altså om det materielle rommet eller det rommet som strukturerer hverdagslivet. Det kan være bygninger, landskapet, strømmer, forflytninger og interaksjon. Det andre elementet er rommets representasjoner, som innebærer formelle oppfatninger av rom slik planleggere og utviklere ser rom. Det tredje elementet tar høyde for den hverdagslige praksisen. Selve rommet hvor representasjonen foregår. Det er ifølge Halfacree viktig å forstå disse tre faktorene i sammenheng med hverandre, de utgjør et dynamisk samspill som skaper rommet sammen, og ikke hver for seg.

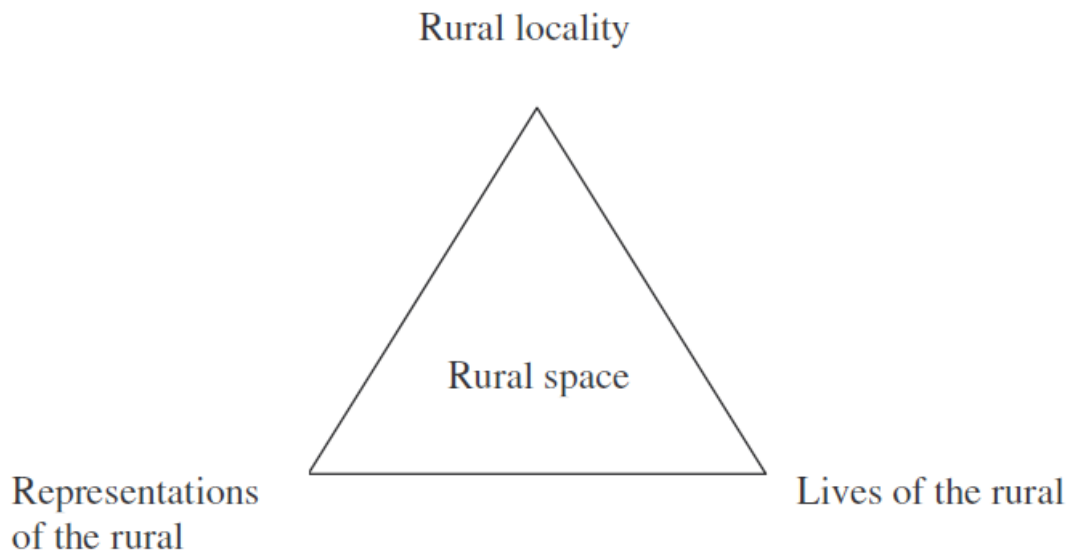

Fig. 2: Halfacree – Produksjonen av det rurale rom (2006)

Geografen Tim Cresswell (2004) deler i boken, *Place. A short introduction*, sted i tre deler. Denne grove inndelingen er ikke ment å være et statisk bilde på hva sted er, men en dynamisk modell som på mange måter viser de ulike egenskapene sted innehar. Cresswell skiller mellom sted som fysisk lokalitet, som scene eller kontekst og som identitet, kultur og livsform. Fysisk lokalitet er de "objektive" eller de materielle egenskapene stedet innehar. Sted som scene eller kontekst tar for seg rammene rundt sosial samhandling, altså stedets egenskap som tilrettelegger for sosial samhandling. Sted som identitet, kultur og livsform handler om det folk gjør seg i mellom. Sted kan på denne måten forstås som det Halfacree (2006:51) kaller møtesteder av nettverk.

Geografen Yi-Fu Tuan gir en god beskrivelse på hvordan sted kan være vanskelig å definere i boken *Space and Place – the perspective of experience*. Han sier at "Place exists at different scales. At one extreme a favourite armchair is a place, at the other extreme the whole earth" (Tuan 1977:149). Med dette argumenterer han for at sted kan plasseres på en skala av mindre og større steder, og at hvert sted er unikt for hvert individ. Men det Tuan er mest opptatt av er relasjonene mennesker har til stedene de befinner seg på, det være seg en lenestol eller en millionby. Midt på denne skalaen Tuan bruker, plasserer han "homeland", det er en by eller en region som er stor nok til at mennesker kan ha sitt levebrød der (Tuan 1977). Tilhørigheten til "homeland" kan være intens og det er disse følelsene Tuan er ute etter å forstå, han vil forstå hvilke erfaringer og kondisjoner som fremmer slike stedsfølelser (Tuan 1977:149). For

å forstå disse stedsfølelsene som Tuan (1977) er opptatt av skal jeg nå ta for meg konseptet om sted som møtested (Massey 1991, 1994, 2005).

Sted som møtested

Mennesker opplever sted på ulike måter, og hver enkelt av oss kan på mange måter sies å skape vår egen forståelse og opplevelse av sted. Erfaringsfokuset i forhold til relasjonen mellom mennesker og steder bringer oss over på diskusjonen hvordan et sted blir til et sted. Er det slik at et sted har verdi i seg selv, eller oppstår stedet kun gjennom menneskets erfaringer med og meninger om stedet? Mennesker lever og handler ikke bare på et sted, men mennesker *gjør* sted, skriver geografen Inger Birkeland i artikkelen ”Mennesket som et bevegelig sted; feriens steder og regionale endringer” (Birkeland 2004). Hun viser at gjennom å være et bevegelig sted, er turister en kilde til kulturell regional endring. På denne måten kan turisme skape regionale endringer og regional utvikling uten at man nødvendigvis snakker om økonomisk utvikling. Turister eller turismeindustrien, og da også hytteturister og hytteeiere, kan altså være med på å lage endringer i et lokalsamfunn. Dette har sammenheng både med hvordan disse menneskene opplever stedet de kommer til, men også med hvordan menneskene som bor der opplever sitt eget sted. Birkeland mener at turistenes opplevelse av stedet er påvirket av mange ulike faktorer, og både reisen, hverdagslivet, livshistorien og de tidlige mor – barn - relasjonene er viktige. I tillegg er utenforstående samfunnsmessige strukturer, som har betydning for menneskers liv, sentrale påvirkningsfaktorer (Birkeland 2004:197).

Birkeland (2004) ser på sted som møtesteder og som en prosess, noe geografen Doreen Massey også har hatt som utgangspunkt for stedsforståelsen. I 1993 skrev Massey ”Power-geometry and progressive sense of place” der hun beskriver steder som en prosess, og ikke som statiske eller innestengte (se Hidle 2004). Denne prosesstenkningen knyttet til begrepet sted er viktig for å vise hvor dynamisk og bevegelig sted er. Birkeland går så langt som å argumentere for at enkeltmennesket må ses på ”som et geografisk nivå i seg selv” (Birkeland 2004:193). Ved å være et geografisk nivå skaper mennesket stedet på samme måte som stedet skaper mennesket. I likhet med Halfacrees og Lefebvres modell av produksjonen av (ruralt) rom over, er denne formen for stedstenkning svært prosessuell og dynamisk.

Birkeland har gjort sitt empiriske studie på Nordkapp, et sted mange tusen mennesker besøker hvert år. Det å ha besøkt det nordligste punktet på Europas fastland er for mange en stor begivenhet. Men likefullt finner hun at turister hadde svært ulike holdninger til det å være på Nordkapp. Noen hadde ingen forventninger til stedet, mens andre så på det som "et av masseturismens verste eksempler" (Birkeland 2004:195). Birkelands konklusjon er at alle skaper sitt eget "Nordkapp", stedet produseres av hvert enkelt menneske mens det opplever "Nordkapp" på egenhånd. "Ved å vektlegge menneskers prosessuelle og oppdagende forhold til sin omverden" blir det klart at det er via menneskers forhold til sted at regionale endringer skapes" (Birkeland 2004:198). Mennesker som kjøper en hytte et sted på fjellet, vil på samme måte som turistene på Nordkapp skape sitt eget sted. De vil være med på å skape regionale endringer i området eller regionen de oppholder seg i. For "(...) ved å vektlegge menneskers prosessuelle og oppdagende forhold til sin omverden blir det klart at det er via menneskers forhold til sted at regionale endringer skapes" (Birkeland 2004:198)

En slik form for stedstenkning kaller Birkeland "sted-i-prosess" (Birkeland 2004:198). Denne står i strid med tidligere tanker hvor man har sett på "lokalisering", "stedsopplevelse" og "kontekst" som konkurrerende forståelser av sted. Geografene Nina G. Berg og Britt Dale skriver at de nyere stedsteoriene "forsøker å bygge bro mellom subjektivistiske og objektivistiske tilnærminger" (Berg og Dale 2004:46). Også litteraturviter Anniken Greve argumenterer i artikkelen "Community and place" for et syn på sted som noe som beveger seg mellom noe som er gitt og noe som er produsert. Men Greve argumenterer i tillegg for sted som gitt, eller integrert i naturen. Hun mener man må se sted som naturlig og med verdi i seg selv, uten nødvendigheten av at menneskelige strukturer, gir stedet en mening eller en verdi. Greve argumenterer altså for at stedet ikke kun får verdi gjennom menneskers forhold til det, og at vi ved å tenke sted på denne måten ikke tar hensyn til hva stedet i deg selv gir mennesket. Individets erkjennelse av et sted som verdifullt, er ikke en oppfatning av kun den tilstanden. "The seeing of it as a valuable place may depend on me, but what I see may be quite independent of me. Indeed when I perceive it as a valuable place it may be exactly its independence of me that I value" (Greve 1997). Hun hevder altså at menneskers forhold til sted ikke nødvendigvis er påvirket av strukturer i samfunnet, men at stedet har en verdi i seg selv, utenfor slike samfunnsmessige maktdiskurser.

Mitt utgangspunkt for å forstå sted og rom vil være å se på sted som en sosial møteplass, som flytende forskjellighet (Birkeland 2000, Massey 1991, Massey 1994, Massey 2005, Simonsen

1995). På denne måten vil jeg ta utgangspunkt i at sted har en verdi i seg selv (Greve 1997), men samtidig ta høyde for at sted også konstrueres i form av sosiale møter (Massey 1991, Massey 1994) og menneskers erfaring og opplevelse av stedet (Birkeland 2000, Massey 2005). Et interessant begrep i denne forbindelsen er "throwntogetherness" (Massey 2005). Massey kritiserer den romantiske forforståelsen av en kollektiv identitet og fjellenes tidløshet. Det spesielle med sted er den uunngåelige forhandlingen om "her-og-nå". På denne måten inkluderer Massey Greves og Birkelands utgangspunkt om at det ikke-menneskelige også må tas med i diskusjonen om sted.

Stedsmyter

Rob Shields har en litt annerledes måte å tilnærme seg sted på. I boken *Places on the margin* (1991) tar han utgangspunkt i at sted er prosess, men han ønsker å svare på eller diskutere et spørsmål Michel Foucault stilte i 1970 for å studere sted på en ny eller alternativ måte. Spørsmålet Foucault stilte var "What if empirical knowledge, at a given time and in a given culture, *did* possess a well-difined regularity? If, in short, the history of non-formal knowledge had itself a system?" (Shields 1991:60). Shields argumenterer for at alle steder blir satt merkelapp på. Han viser ved hjelp av fire ulike empiriske undersøkelser i Brighton, Niagarafallene, det nordlige Canada og ved å studere skillet mellom nord og sør i Storbritannia, at ulike steder og rom blir aktualisert og gitt en spesiell mening. De får med andre ord merkelapper (Shields 1991:60). Shields tar utgangspunkt i det produserte stedet, altså meningene individer gir steder. Han fokuserer på det andre ytterpunktet, produksjonssiden, i Greves argumentasjon om at sted beveger seg mellom noe produsert og noe gitt.

Disse merkelappene beskriver Shields som "the various discrete meanings associated with real places or regions regardless of their character in reality" (Shields 1991:60). Det Shields her snakker om er stereotypier om steder eller deres innbyggere. Disse stereotypiene er et sett av "core images" som skaper en stor utbredelse og allmenn forestilling om et sted eller et rom. Dette er kjerneforestillinger som kan være relativt stabile, og som blir styrket gjennom å bli kommunisert som normer. Kjerneforestillingene kan styrkes gjennom mer diskré eller milde konnotasjoner, men disse er mer flyktige og kommer av individuelle erfaringer heller enn kollektive erfaringer, slik de store kjerneforestillingene gjør. Shields legger et tredje lag forestillinger til denne måten å se sted og rom på. I tillegg til konnotasjonene som kan styrke

kjerneforestillingerne, består en stedsmyte av et sett med kjerneforestillinger om et sted (Shields 1991:61).

Som basis for teorien om stedsmyter ligger det en grunnleggende tanke om at sted er flytende og foranderlig. Shields gjør det klart at ulike grupper kan ha og har ulike stedsmyter om ett og samme sted. Han sier videre at motstridende kretser kan klare å skape motsatte stedsmyter ved å reflektere ulike erfaringer. Stedsmytebegrepet undergraver altså ikke den flytende formen for stedstenkning, men stereotypiene som brukes gjør det mulig å studere sted ved å analysere lokale narrativ. Det er til tross for dette viktig å påpeke at ”andre erfaringsbakgrunner trekkes inn i forståelsen av sted enn det som ligger implisitt i stedsmyten” (Hidle 2004: 232). Hidle peker altså på at det finnes elementer utenfor stedsmyten som også påvirker menneskers forestillinger om et fenomen eller om stedet.

Noen narrativ er mulig å identifisere som større og videre enn andre, og vil da kunne klassifiseres som stedsmyter. Fordi stedsmyter er et sett av kjerneforestillinger om et sted har de stor utbredelse og dermed også stor grad av definisjonsmakt på et steds ”image”. Ved å se på hyttefolks plass i lokalbefolkningens narrativ, og ved å identifisere stedsmyter, kan jeg si noe om hvilken påvirkning disse forestillingene om hyttefolket har på Tinn og Rjukan som sted, og hvilken effekt de har på lokalbefolkningens forhold til stedet sitt.

Teoretikerne over har i ulik grad fokus på sted som noe konstruert. Mennesket og samfunnet blir forklart som påvirket i større eller i mindre grad av strukturer i samfunnet. Fordi jeg i tillegg er opptatt av maktperspektivet mellom Tinn kommunes og lokalbefolkningens narrativ vil jeg i den neste delen av kapittelet ta for meg det teoriehistoriske forholdet mellom aktør og struktur.

Struktur – Aktør-teorier

Strukturteoretikerne betraktet aktøren som underlagt strukturens eller det sosiale systemets makt (Parsons 1949; Radcliffe-Brown 1952; Lévi-Strauss 1964), mens aktørteoriene på mange måter kan ses på som en reaksjon på de strukturorienterte teoriene. Disse teoriene forstår strukturer og samfunnslivet som oppbygget av individers ønske om, og målrettede kamp for individuell maksimering (Barth 1969). Dette ensidige fokuset på aktør- eller strukturnivå gav grunnlag for nye måter å se disse problemene på. Mange mente at sannheten

måtte ligge et sted midt imellom de to polene. Praksisteorien ble struktur-aktør-diskusjonens neste forklaring. “The modern version of practice theory, on the other hand, appears unique in accepting all three sides of the Berger and Luckmann triangle: That society is a system, that the system I powerfully constraining, and yet that the system can be made and unmade through human action and interaction” (Ortner 1984:159).

Ortner og praksisteorien kritiseres av skjemateoretikerne, fordi de ikke tar høyde for at individer har egne tolkninger av de kulturelle kodene de lærer seg gjennom sosial omgang med andre mennesker. Skjemateoretikerne hevder at menneskelig motivasjon for å utføre handlinger er et produkt av et samspill mellom hendelser i den sosiale verden og tolkningen av disse hendelsene i menneskers psyke (Strauss 1992:1). Motivasjon avhenger av kulturelle meldinger og blir forstått gjennom sosialt vekselspill, men motivasjonen blir ikke nødvendigvis tatt opp av det enkelte individ når kulturelle meldinger er blitt overført (Strauss 1992:1). Med dette mener Strauss at individer ikke alltid tilegner seg de kulturelle kodene de blir overført fra storsamfunnet gjennom sosialt samspill. Strauss problematiserer teorier som ikke tar høyde for individets psykologiske oppfatning eller tolkning av de kulturelle kodene og en av disse er Pierre Bourdieu. Bourdieus *Outline of a Theory of Practice* (1977) argumenterer for individer har tilbøyelighet til å handle på forskjellige måter (“habitus”) på grunnlag av materielle omgivelser som er mediert gjennom symbolske representasjoner (Bourdieu 1977, Thomson 1991). Bourdieus habitus forklares altså som en del av individet, som habituelle tilbøyeligheter for spesifikke handlemåter som følger individet fra tidlig barndom. På denne måten blir altså mennesket bundet av kultur og struktur uten å oppdage det selv, og da uten å kunne gjøre noe med det. På den andre siden mener Bourdieu at når mennesker først forstår og reflekterer over strukturene som på mange måter styrer livene deres kan dette svekke strukturenes makt. For Strauss mangler Bourdieu fokus på målrettet sosial handling, og i tillegg er han ikke nok fokusert på individet. Han ignorerer potesialet som ligger i intrakulturell variasjon sier Strauss (1992: 9).

Skjemateoretikerne derimot hevder at strukturene ikke alltid mister sin makt selv om aktørene reflekterer over en situasjon. De er på lik linje med strukturalister, aktørteoretikere og praksisteoretikere opptatt av hvorfor mennesker handler på ulike måter, men forskjellen mellom skjemateori og praksisteori dreier seg om når strukturene mister sitt grep over individet. Praksisteori hevder at strukturene mister sin makt når individet reflekterer over sine

handlinger, og er bevisst disse føringene som ligger over menneskers liv. Skjemateoretikere mener det ikke er nok å reflektere over noe for å bryte med og kjempe imot strukturene.

Jeg vil argumentere for at narrativ i lokalsamfunnet og hos kommunen strukturerer praksiser hos befolkningen. Narrativ om hyttefolk gir føring for hvordan blant annet lokalbefolkningen ser på møtet mellom dem selv og hytteeierne. Kommunens narrativ, med den definisjonsmakt de måtte inneha, kan sies å strukturere handlinger både i forhold til lokalbefolkningen og i forhold til hvordan kommunen arbeider opp mot reiselivsbransjen og da også hyttefolk. Jeg har nå tatt for meg grunnelementene av teoriene jeg bruker i analysen for å kunne si noe om hyttefolks plass i stedsmytene til lokalbefolkningen i Tinn og Rjukan. Som nevnt over, er det nødvendig å forstå sted som en prosess, men samtidig ta høyde for strukturer for å kunne analysere narrativ på en mer fruktbar måte. I neste del av kapittelet skal jeg ta for meg Paasis (2001, 2003) analytiske skille mellom regionens identitet og regional identitet. Dette gjør jeg fordi jeg i de to analysekapitlene bruker denne analytiske tankerekken og tar utgangspunkt i lokalbefolkningens stedsmyter (regional identitet) i kapittel fem og kommunens stedsmyter (regionens identitet) i kapittel seks.

Regional identitet – Et analytisk skille

Paasi argumenterer for at det kan være fruktbart å skille analytisk mellom regional identitet/bevissthet og regionens identitet. Det første handler om menneskers forhold til institusjonelle praksiser, diskurser og symbolikker som oppbyggingen av en region inneholder. Regionens identitet inneholder en sterkere og mer fremtredende maktrelasjon, hvor natur, kultur og mennesker brukes i diskurser og klassifikasjoner for å skille en region fra en annen (Paasi 2003:478). Også Selstads hovedperspektiv når det gjelder regionalisering er at regioner dannes av prosesser i samfunnet. Han fastslår at det i ”regionbegrepet” finnes det finnes mange ulike måter å forstå begrepet region på, og at den regionalpolitiske diskusjonen er full av regionbegreper (Selstad 2004:19). Selstad beskriver forholdet mellom regioner, rom og det territorielle på en enkel måte. Dersom vi forstår geografien som noe romlig, og definerer regioner ut fra romlighet, kan vi si at det er ”den romlige samhandlingen som konstituerer (danner) regionen” (Selstad 2004:19). Her skiller Selstad mellom det romlige perspektivet som ikke trenger grenser eller regionsinndeling, og det territorielle perspektivet som deler rommet inn i et komplekst sett av grenser og inndelinger (Selstad 2004:19-20). Regiondannelse på basis av den første formen med utgangspunkt i rom kalles

romlig interaksjon, og er regionalisering nedenfra. Innen regionalteori finner man både regionalisering som starter nedenfra, regionalisering som ”påtvinges” ovenfra, som da karakteriseres av territoriale grenser, i tillegg til typer av regionalisering hvor prosessene virker begge veier (Selstad 2004:20).

Geografen Edward Relph skriver i boken *Place and Placelessness* at han oppfatter identitet som noe som varierer mellom en persons eller gruppes bilde av et sted (Relph 1976:56). Menneskers stedsidentitet vil altså være ulike fordi man har opp gjennom livet gjort seg ulike erfaringer og meninger. Denne oppfatningen av sted og menneskers relasjon til sted finner en som nevnt også hos Birkeland (2004). Bilder eller oppfatninger av steder er innflytelsesrike i forhold til både utenforståendes og turisters identifisering med et sted, men de er også svært viktige for lokalbefolkningens egen stedsidentitet. Som Relph sier det; ”(...) for most purposes it appears that the image of a place *is* its identity (...)” (Relph 1976:56). Relph understreker denne måten å forstå identitet på, ved å fremheve viktigheten av å være klar over den sosiale strukturen rundt forestillinger om steder for å kunne forstå identitet. Også Paasi ser identitet som en sosial prosess (2003:476). I likhet med sosiologene Donatella Della Porta og Mario Diani og deres refleksjoner rundt sosiale bevegelser og identitet (1999) skriver Paasi (2003) at identitet ikke bare har å gjøre med enkeltmenneskers erfaringer, men også påvirkes av forestillinger som andre sosiale aktører har om dem. Selv om Della Port og Diani ser på sosiale bevegelser, kan deres prosesstenkning rundt identitetsbegrepet være svært fruktbar. De presiserer det Paasi (2003) ønsker å få frem gjennom å se på identitet som et fenomen som påvirkes av verden utenfor individene.

Identity emerges from the processes of self-identification and external recognition. Actors' self-representations are, in fact, continuously confronted with images which institutions, sympathetic and hostile social groups, public opinion, and the media produce of them” (Della Porta og Diani 1999:105-106).

Stedsidentitet, stedstilhørighet og regional identitet kan altså på mange måter inkluderes i denne identitetsforståelsen, fordi det forholdet et menneske har til sitt hjemsted på ulike måter vil preges av andres oppfatning av stedet deres og menneskene der.

Geografen Christina Nordin definerer regional identitet eller stedsidentitet/følelse som den følelsen et menneske opplever på et sted gjennom at hun over tid forstår dets fysiske og

sosiale deler og oppfatter sammenhengen i sin verden og i sitt dagligrom (Friberg 1996:75). Doreen Massey (1992) "A place called home?" styrker denne måten å tenke på. Massey poengterer at følelsen en har for et sted er nært knyttet til sosiale relasjoner, og at disse relasjonene ikke forekommer i et tomrom. Deres innhold og romlige konfigurasjon – de sosiale relasjonenes geografi – preger det som kan kalles stedsidentitet sterkt (Friberg 1996:76). Det å inkludere de sosiale relasjonene i stedsperspektivet er noe Massey har vært opptatt av. Hun har kritisert fenomenologien for å være for opptatt av individet og den subjektive oppfatningen av sted (Hidle 2004:31).

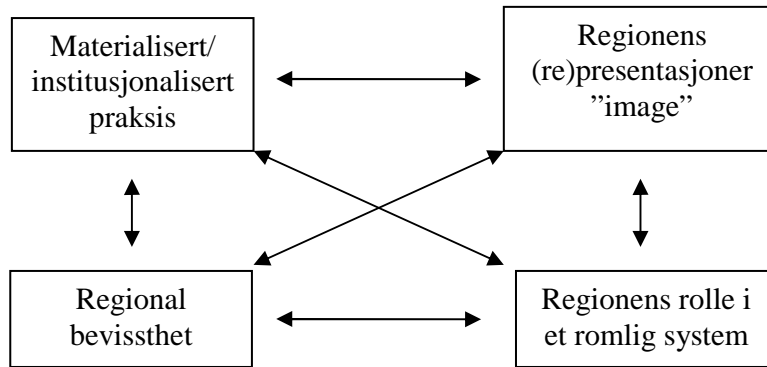
Lysgård er opptatt av at identitet må ses på som konstruert for å være mer fruktbar (Lysgård 2007). Han mener at man ved å unngå essensialisme, og slik forstå identitetsprosessen som "en konstruerende prosess" bør bytte ut 'identitet' med 'identifikasjon' (Lysgård 2007:88). Lysgård viser til at identifikasjon indikerer at mennesker må "identifisere seg med noe for å skape mening i hverdagslivet – en mening som i utgangspunktet ikke finnes nedfelt i menneskets eksistens" (Lysgård 2007:88). Når man identifiserer seg med noe, finnes det nødvendigvis noe annet man ikke identifiserer seg med, og slik blir skillet mellom "oss" og "de andre" viktig i identifiseringen av seg selv og sin egen identitet. Ved å forkaste ideen om at identitet er noe substansielt som er iboende hos det enkelte mennesket ønsker han å unngå å havne i det han kaller "essensialistfellen". Han mener at, i stedet for å fokusere på forskjeller mellom ulike identiteter og på den måten bestemme hva som er "oss" og hva som er "de andre", kan man fokusere på narrativ. "Å forstå samfunnet gjennom narrativ betyr at samfunnet og det sosiale liv forstås som organisert og nedfelt i en rekke fortellinger" (Lysgård 2007:89). Narrativ er ikke her tenkt som faste kategorier, men som bestående av konstellasjoner av relasjoner mellom praksiser og hendelser som kontinuerlig skapes og endres i en strukturerende prosess i spenningsfeltet mellom struktur og handling (Lysgård 2007:89). Narrativ skal gi mening til sosiale praksiser, de skal hjelpe en til å forstå hvordan mennesker handler og tenker. Det er først når man eksisterer i stedet eller gjør sted at opplevelsen av stedet tar plass i et menneske (Birkeland 2004). Også Halfacree (2006:45) har en lignende tilnærming når han bruker Smiths(1984) ord om rom; "(...) we do not live, act, and work 'in' space so much as by living, acting and working we produce space".

Et regionalt identitetsnarrativ

Som nevnt over ønsker Somers (1994) å finne en mer fleksibel måte å tenke identitet på. Både Somers (1994) og Somers & Gibson (1994) argumenterer for at man bør kombinere "identity politics"-teorier med bruken av narrativ. Lysgård (2007) mener at Somers & Gibsons teoretiske tilnærming er for abstrakt, til tross for at de tar høyde for maktperspektivet innenfor konstruksjonen av narrativ. De understreker at "all of us come to *be* who we *are* (however ephemeral, multiple and changing) by being located or locating ourselves (usually unconsciously) in social narratives *rarely of our own making*" (Somers 1994:606). Men Lysgård (2007) ønsker en mer direkte inngang til det konkrete studiet av en eksisterende eller potensiell substans i et regionalt identitetsperspektiv (Lysgård 2007:89-90). Han argumenterer også for at makt er et element som alltid vil være tilstede i sosiale relasjoner i større eller mindre grad, og mer eller mindre fremtredende. Lysgård nevner Andersons (1983[1991]) forestilte fellesskap som et eksempel på dette. Anderson argumenterer for hvordan en nasjon kan bygges ved hjelp av symboler, ritualer og narrativ, og videre hvordan nasjonalstaten på mange måter er et fellesskap som kun eksisterer som en idé. Lysgård omtaler også sosiologen Pierre Bourdieus (1991) tanker om at regional identitet egentlig er "et spørsmål om å oppnå monopol over makten til å innføre og hevde en legitim definisjon av den sosiale verdens inndeling i regioner og nasjoner, dvs. en legitim definisjon som bidrar til å skape eller oppløse grupper" (Lysgård 2007:90).

Ved å ta utgangspunkt i ideer fra arbeidet til Anssi Paasi definerer Lysgård fire sentrale elementer som skal gi et bilde av "substansen i og mulighetene for å utvikle et regionalt identitetsnarrativ" (Lysgård 2007:90). Lysgård ser også ut til å være inspirert av Lefebvres romlige triade og Halfacrees rurale rom. Ved å bruke Passis analytiske skille mellom regionens identitet og regional identitet (Passi 2003) skaper han en firkantet modell hvor det Lefebvre kaller "Spaces of Representation" og Halfacree kaller "Lives of the Rural" deles i to.

Figur 2.1: *Elementer i identitetsnarrativets substansielle grunnlag (Lysgård 2007:91).*

Det første elementet er materialiserte eller institusjonaliserte sosiale praksiser og minner om Lefebvres "Space of Representation" og Halfacrees "Rural Location". Disse praksisene bygger opp under regionens materialiserte og institusjonaliserte form både i fortid, nåtid og som en mulighet i en potensiell fremtid (transportårer, handelsmønstre). Det andre elementet handler om regioners (re)presentasjoner eller "image". Lefebvre ville kalt dette "Representation of Space", mens Halfacree ville kalt det "Representation of the Rural". Disse representasjonene formidles gjennom (re)presentasjoner og bruk av symboler, med andre ord "hvordan og med hvilke midler regionens form, innhold og intensjon presenteres for og oppfattes av folk, både innenfor og utenfor det som defineres som regionens territorielle form og avgrensing" (Lysgård 2007:91). Det tredje elementet omfatter prosessen med å definere forskjellen mellom "oss" og "de andre". "Dette gir regionen en rolle i et system av internasjonale, nasjonale og subnasjonale regionale konstellasjoner og narrativ" (Lysgård 2007:91). Det siste temaet tar for seg befolkningens regionale bevissthet, og anerkjennelsen av regionen som "en del av sin hverdag og som en del av historien om samfunnets romlige inndeling" (Lysgård 2007:91). For Lysgård er det denne regionale bevisstheten som er det viktigste elementet for at en regional narrativ skal kunne eksistere. Det er altså lokalbefolkningens innlemmelse av regionen som er det avgjørende elementet for at en region kan sies å ha en regional narrativ, samtidig som at dette elementet "baserer seg på eksistensen av de tre andre temaene" (Lysgård 2007:92). De to siste elementene ser ut til å ta utgangspunkt i Lefebvres "Space of Representation" eller Halfacrees "Lives of the Rural". Med Paasis analytiske skille mellom regional identitet og regionens identitet fanger Lysgård opp dette levde livet gjennom lokalbefolkningens forestillinger om sin egen identitet ved hjelp av å se seg selv i forhold til andre i tillegg til befolkningens bevissthet og forestillinger om å tilhøre en region.

Lysgårds modell er aktuell både i forhold til analysen av lokalbefolkningens narrativ og de kommunale narrativene. I kapittel fem går jeg som sagt nærmere inn på hvordan lokalbefolkningens narrativ om stedet og menneskene som bruker stedet påvirker forholdet til Rjukan og bygdene rundt. Lokalbefolkningen er opptatt av å skille Rjukan og bygdene fra andre turistdestinasjoner. På denne måten produserer de en tanke om Tinn som noe annet og man kan kanskje si at dette narrative styrker regionsfølelsen fordi den fokuserer på et skille mellom oss og de andre. Den gir med andre ord Tinn en rolle i en romlig reiselivsorientert kontekst. I kapittel seks tar jeg utgangspunkt i Tinn kommune og hvilken plass hytteturismen har i kommunens narrativ eller stedsmyter. Jeg diskuterer hvordan de bruker og promoterer hytteturismen i forhold til lokalbefolkningen og stedet generelt. Med andre ord kan man altså si at jeg ser på hvordan kommunen bruker fenomenet hytteturisme for å forsøke å skape en narrativ om en fremtid for lokalbefolkningen i en kommune som sliter med typiske småstedsproblemer som utflytting, befolkningsnedgang, trusler om nedleggelse av sykehus og andre viktige elementer av infrastrukturen, og som i tillegg regnes for å være en bo - og arbeidsregion. Kommunen forsøker også på mange måter å fremme en slags regional kultur i forhold til industriarbeideren, ved hjelp av museumsarbeid og andre historiske virkemidler som er med på å gi lokalbefolkningen en bevissthet i forhold til sitt eget sted og historien som ligger her. Spesielt industri- og krigshistorie brukes aktivt for å fremme regionen i forhold til folk som kommer utenfra, i tillegg til å bruke den til å forsterke regionens identitet. Et slikt fokus på stedets arv og historie kan både være en form for "Place Marketing" i forhold til utenforstående, men også i forhold til lokalbefolkningen. Bevissthet om den historiske og kulturelle arven kan styrke identiteten på flere ulike nivå (Howard 2003). Som jeg har vært inne på tidligere i kapittelet skaper individet sitt eget sted ved å tillegge stedet mening (Greve 1997, Birkeland 2004), men det er også viktig å ta høyde for at stedet struktureres av narrativ om dets innhold og innbyggere (Shields 1991, Lysgård 2007).

Place Marketing – Stedet som vare

Som jeg har vært inne på over er regional identitet og forholdet til sted ofte påvirket av sosiale strukturer. Jeg skal i denne siste delen av kapittelet ta for meg varegjøring av sted for å vise viktigheten av et samsvar mellom ulike aktørers fortellinger om, eller bilder av et sted. Varegjøringen av landlige steder er del av en pågående økonomisk restrukturering av rurale områder, skriver geografen Michel Woods i boken *Rural Geography* (2005). Geografene Arnt

Fløysand og Stig-Erik Jakobsen skriver i artikkelen "The art of networking: The case of Sogndal Fotball and Fosshaugane Campus" at forbrukere og produsenter av rurale områder som en vare, ikke nødvendigvis er mennesker som kommer utenfra. De hevder at varegjøringen av det rurale også skjer innenfra, og at disse forbrukerne og produsentene av sted ikke tar til takke med fremstillinger fra "tourist gaze" (Fløysand og Jakobsen 2005:1). Også kulturgeograf Lars Aronsson hevder at varegjøringen både skjer fra planleggenes og fra lokalbefolkningens side. Dette kan føre til uoverensstemmelser i forhold til at planleggeren forsøker å løfte frem symbolverdenen, mens lokalbefolkningen i tillegg forholder seg til bruksverdenen. Planleggeren får da et markedstilpassningsperspektiv, mens lokalbefolkningen er mer opptatt av at stedets tradisjonelle kulturelle identitet ivaretas. Han mener derfor at det er viktig å forsøke å gå mot en konsensus, altså finne et felles ståsted ved å "ettersträva en så hög grad av förankring och delaktighet som möjligt. Et annet alternativ er å akseptere at det finnes ulike historier om stedet og at disse kan og bør eksistere side om side" (Aronsson 2007:118). I likhet med Sogndal, skjer det i Tinn kommune, en varegjøring av stedet både fra lokalbefolkningens og kommunens side. Dette fenomenet kommer jeg nærmere inn på i kapittel fem; Lokalbefolkningens narrativ og i kapittel seks; Kommunens narrativ.

Filosof og kulturgeograf Susanna Heldt Cassel hevder at stedets image kan påvirkes gjennom å markedsføre en destinasjon og fremheve attraktive egenskaper for turisme. Dette har sammenheng med individer skaper bilder og oppfatninger av et sted gjennom media, bekjente som har vært der, og gjennom å ha besøkt området selv (Cassel 2007). Et eksempel på at merkevarebygging i Rjukan er at Tinn kommune profilerer Rjukan som en skidestinasjon. Det vil si at kommunen er opptatt av å fremme fordelene ved å ha en liten by i nærheten av skibakken, noe få skidestinasjoner i Norge har. Dermed skiller Gaustaområdet og Rjukan seg fra konkurrerende destinasjoner som Hemsedal, Geilo og Rauland. I tillegg er Tinn kommune opptatt av å synliggjøre den unike lokalhistorien som finnes i Tinn og Rjukan. Når man markedsfører en ikke-materiell del av det lokale stedet eller regionen, er det nyttig å ta i bruk antropologen Allan Dundes forståelse av folkehistorier og befolkningens nærhet til disse historiene. Dundes hevder at uformelle folkehistorier, er avhengig av interesse utenfra for å overleve og for å forandre seg. Gjennom at individer forholder seg til, og bruker lokalhistorien, fyller de den med kulturell mening, som skifter i forhold til hvem som hører på og konteksten de fortelles i (Dundes 1989). Dersom man forstår lokalbefolkningens forhold til historie på denne måten kan kommunen i større grad ta hensyn til lokalbefolkningens bilde av stedet og "gå mot konsensus" (Aronsson 2007:118).

Avslutning

I dette kapitlet har jeg tatt for meg det teoretisk rammeverket for resten av oppgaven. Jeg begynte med en viktig gjennomgang av regionsbegrepet og noen ulike definisjoner på hva en region er, før jeg viste at Tinn kommune har formål og intensjon som både metodisk, politisk og identifiserende i forhold til Lysgårds tredeling. Videre tok jeg for meg Tinn som bo- og arbeidsmarkedsregion, fordi dette er en viktig del av de kontekstuelle forholdene i kommunen. Før jeg tok for meg begrepene sted, rom og stedsmyter gjorde jeg rede for teorier rundt bruken av narrativ som et analytisk verktøy. Videre viste jeg hvordan Lysgårds bruk av Paasis analytiske skille mellom regionens identitet og regional identitet kan knyttes opp mot Lefebvres romlige triade og da også Halfacrees produksjon av det rurale rom. Lysgårds modell for utviklingen av et regionalt identitetsnarrativ ble utgangspunktet for utgreiingen av regional identitet. Fordi jeg i analysen tar for meg narrativ om både hyttefolk og turisme var det til slutt nødvendig med en gjennomgang av teorier rundt varegjøring av sted.

Kapittel 3: Metode

Innledning

Studier av og kunnskap om industrikultur har i hovedsak omfattet materiell kultur (Birkeland 2007 b). Fokus på stedsnarrativ vil kunne gi innblikk i den ikke-materielle kulturarven i Rjukan og bygdene rundt. Gjennom å analysere lokalbefolkningens fortellinger om sitt liv på Rjukan og i bygdene rundt, i tillegg til deres egne skildringer om Rjukans historie, ønsker jeg å gripe fatt i lokale logikker om hyttefolk og møtet mellom dem og lokalbefolkningen.

Ved å ta utgangspunkt i dette møtet mellom lokalbefolkning og hytteiere kan jeg si noe om lokalbefolkningens forhold til stedet sitt og hvordan dette forholdet til sted påvirkes av en slik form for "throwntogetherness" (Massey 2005). For å belyse denne ikke-materielle kulturen, og for å kunne ha et vitenskapelig grunnlag for å si noe om følgene av møtet mellom hytteiere og lokalbefolkning i forhold til stedsidentitet i Tinn kommune, har jeg tatt en del viktige metodiske valg. Det er disse avgjørelsene som skal være i fokus i dette kapittelet. Jeg skal først gi en beskrivelse av datainnsamlingen min, deretter vil jeg belyse intervju som metode. Et annet viktig element innen all kvalitativ forskning blir belyst under overskriften "den doble hermeneutikken". Rollen man har som forsker, og hva det kan ha å si for utfallet av resultatene av prosjektet settes også fokus på her. Deretter tar jeg fatt på mer spesifikke problemer jeg støtte på under mitt feltarbeid og til slutt ser jeg på hvilken analysemetode jeg ønsker å bruke for å analysere dataene mine og på denne måten avdekke flere virkeligheter på flere ulike nivå.

Datainnsamling

Jeg kom til Rjukan med en tanke om at de aller fleste ville ha noe negativt å si om hytteutbyggingen. Den foreløpige hypotesen min inkluderte et konfliktfylt møte mellom lokalbefolkningen og hytteiere. Hypotesen min ble ikke styrket etter oppholdet i Tinn kommune. For det meste var folk positive i forhold til hytteutbyggingen, hytteierne og den utviklingen denne prosessen fører med seg. Det var interessant å få helt andre svar enn det som var forventet på forhånd, men det har også gitt meg utfordringer. Man kan fort sette spørsmålsteget ved hele prosjektet når man får en slik vending, samtidig er en slik uventet

tilbakemelding kanskje noe av det mest spennende som kan skje med et prosjekt. Det at man må omstille sine egne forforståelser av et fenomen, og begynne med helt blanke ark, er en utfordring som kan gjøre prosjektet både mer interessant og mer fruktbart.

Snøballmetoden

Innsamlingen av datamateriale er en prosess som både har bestått av livshistorieintervjuer, feltsamtaler, deltagende observasjon og dokumentanalyser. Etablering av kontakt med informanter kan ofte være problematisk å planlegge på forhånd og for meg har det vært viktig å ha en åpen plan i forhold til hvem jeg skulle bruke som informanter, og hvordan dette skulle skje. Jeg fikk kontakt med to potensielle informanter i Tinn gjennom min veileder Inger Birkeland og forsøkte å bygge videre på disse relasjonene for å utvide min informantkrets. I etterkant av de første intervjuene spurte jeg også informantene om de kjente noen som kunne være interessante for meg å snakke med, som samtidig hadde relevans for prosjektet mitt. Jeg har altså benyttet meg av en metode som kalles snøballmetoden for å finne informanter, det vil si at jeg brukte de informantene jeg hadde til å gi anbefalinger om potensielle, framtidige informanter (Ryen 2002). På den ene siden, får jeg ved bruk av denne metoden, hjelp til å velge ut relevante informanter av mennesker som har en større oversikt og en dypere innsikt i feltet enn meg selv. På den andre siden kan snøballmetoden tenkes å gi utslag i at man får anbefalt informanter som har like meninger og kanskje svært like svar, som den informanten anbefalingen kom fra. Til tross for dette mener jeg det kan være en svært fruktbar metode dersom man er forsiktig og ikke bruker for mange anbefalinger fra en og samme person. I tillegg til snøballmetoden har jeg fått tilgang til en del interessante navn, spesielt når det gjelder nåværende og tidligere industriarbeidere, gjennom Inger Birkeland. Jeg har videre tatt aktivt kontakt med potensielle informanter i handelsstanden, kommunen og lokalpolitikken.

Informantutvalget

Jeg kom altså i kontakt med mennesker som jobber i kommunen, lokalpolitikere, eiere eller drivere av ulike typer butikker eller servicenæring, pensjonerte og ikke-pensjonerte industriarbeidere og alternative innflyttere ved hjelp av ulike metoder. Informantgruppen min ble til slutt bestående av i alt ti informanter. Tre av disse har jeg valgt å kalle nøkkelinformanter. En nøkkelinformant er i følge Löfgren (1996) en informant som har en sentral stilling i en organisasjon eller lignende. Dette er altså en person som kan tenkes å ha

større oversikt over feltet enn andre informanter i mange sammenhenger.

For å få en spredning i meningsytringer og erfaring valgte jeg å kontakte det jeg på forhånd antok å være svært ulike informanter. Jeg ønsket å snakke med mennesker innen kommunen fordi de jobber direkte eller indirekte opp mot de ulike hytteprosjektene. Jeg brukte det samme utvelgelsesargumentet da jeg kontaktet ulike lokalpolitikere. Samtidig som disse menneskene ofte er kunnskapsrike og dermed viktige kilder til informasjon og forståelse, er det uvurderlig å være klar over at både mennesker som arbeider i kommunen og lokalpolitikere kan være svært preget av arbeidsgivers eller partiets generelle holdninger. Alle informanter vil på ett eller annet plan være påvirket av noe vi kan kalle kontekst, men sannsynligvis vil politikere og kommunalt ansatte kunne være i en særstilling i denne sammenhengen. Man kan frykte at de vil holde tilbake informasjon eller ha sterkere eller mindre sterke meninger om et fenomen eller en sak fordi de i noen sammenhenger er offentlige personer. Med en slik dobbel rolle som disse informantene kan ha er det viktig å oppfatte når de agerer som privatpersoner og når de kun er representanter ”kommunen” eller ”det politiske partiet”. Politikeren jeg snakket med satt i opposisjon, og dermed ble rollebildet hos ham relativt ensidig. Det var ikke nødvendig for ham å ta hensyn til vedtak eller uttalelser i samme forstand som om partiet hans hadde sittet med makten i kommunen. I løpet av intervjuene med kommunalt ansatt derimot, ble det spesielt klart når de besatt rollen som kommuneansatt og når de agerte som privatpersoner. Dette er et viktig skille som jeg kommenterer i de tilfellene det viser seg nødvendig i analysen.

Bakgrunnen for å ville intervjuer mennesker i handelsstanden var en litt annen. Jeg hadde som nevnt over, en forforståelse om at lokalbefolkningen ville være nokså negative til hytteprosjektene, og ønsket derfor å få tak i noen som ganske sikkert ville høste enkelte fordeler. Jeg ønsket å finne noen som ville kunne ha et positivt syn på prosjektene, og dermed vise sider av fenomenet som jeg fryktet ville kunne være vanskelig å belyse.

Industrikulturen og arbeiderkulturen har stått svært sterkt, og derfor mener jeg det har vært fruktbart å få innblikk i denne delen av Rjukans befolkning. I tillegg finnes det en relativt ny og del av befolkningen i Tinn kommune som kalles Livsstilsinnflyttere. Dette er mennesker som kommer for å bosette seg i Tinn fordi de ønsker en livsstil som lettere kan leves ut på

landsbygden enn på tettere befolkede steder. Fordi dette er et økende fenomen, og fordi disse innflytterne representerer et nyere aspekt av lokalsamfunnet ønsket jeg også å få snakket med en person fra dette miljøet.

Informantene mine består av like mange kvinner og menn, og jeg har forsøkt å få en balanse mellom mennesker som kan, eller bør kunne mye om selve prosessen rundt hytteutbyggingen, men som samtidig er aktive mennesker i det lokale miljøet, folk fra handelsstanden og mennesker med bakgrunn i industrien. Jeg har snakket med tre kvinnelige kommunalt ansatte, en mannlig kommunalt ansatt, en mannlig lokalpolitiker, en mann i handelsstanden, en mannlig pensjonert industriarbeider, to kvinnelige tidligere industriarbeidere og en kvinnelig alternativ innflytter. De tre kvinnelige kommunalt ansatte har jeg valgt å kalle nøkkelinformanter. Vi har hatt samtaler om hele prosjektet mitt som har vært svært interessante, og de har latt meg få ta del i deres tanker rundt hytteutbyggingen, stedsidentitet og Rjukans historie. De har alle sterke meninger om hytteutbyggingen og hva den gjør med den lokale stedsidentiteten, og har gitt meg mye nyttig informasjon, samt en rekke potensielle informanter. Forskjellen mellom disse tre informantene og de andre informantene er at de har stillinger i kommunen som gjør at de innehar en del informasjon om feltet mitt, og da spesielt hyttebyggingen, i forhold til de andre informantene mine.

Kildepluralisme

Kildepluralisme er viktig for å få en større plattform å stå på i forhold til resultatene jeg ønsker å vise. For det første har jeg vært opptatt av å snakke med mennesker på gaten og i butikker i Rjukan og omegn og føler jeg har fått mye igjen for dette. Å begynne samtaler med ukjente mennesker kan ofte være vanskelig, men under et feltarbeid er det viktig å prøve å få kontakt med menneskene som på en eller annen måte har en tilknytning til temaet eller fenomenet en skal studere. Jeg har fått tatt del i tre slike feltsamtaler, som varte fra 30 minutter til over en time. Dette er samtaler som på ingen måte var planlagt på forhånd, sett bort i fra at jeg ønsket å komme i kontakt med ulike mennesker. I slike samtaler skriver geografene Tor Halfdan Aase og Erik Fossåskaret i boken *Skapte Virkeligheter* at forskeren kan fortelle like mye som hun lytter (Aase og Fossåskaret 2007). Jeg snakket med personalet i en butikk i Rjukan sentrum, en ung jente og en eldre dame. Historiene alle disse tre kom med, og meningene de delte med meg, har vært svært lærerike og interessante.

En del av det å være på feltarbeid handler om å være observatør. Til tross for at jeg ikke hadde mulighet til å gjøre et lengre feltarbeid hvor jeg virkelig kunne hatt muligheten til å delta i lokalsamfunnet og komme ”backstage” har både feltsamtalene og intervjuene mine gitt meg et gløtt inn i lokalsamfunnet i Rjukan og bygdene rundt. Men observatørrollen handler også om å følge med på det som skjer i gaten og det å ta inn over seg og reflektere over ulike inntrykk av selve stedet. Å observere kan gi forskeren deler av konteksten til både stedet og lokalsamfunnet og innehar derfor viktige refleksjoner.

Dokumentanalyse er også en viktig og mer konkret del av datagrunnlaget mitt. Analyse av kommunale dokumenter og rapporter har vært av stor interesse i forhold til prosjektet mitt. Likeledes har aviser blitt viktige for å dokumentere deler av stemningen og ulike meninger for noen år tilbake. Ved å analysere dokumenter kan man få mye svært interessant informasjon om et felt. Både avisartikler, leserinnlegg, kronikker og kommunale dokumenter kan være gode indikatorer på hvordan stemningen var i Tinn spesielt i forkant av, og i prosessen av, at ulike fjell- og skogsområder ble solgt for å utvikles som hytteområder. For å gjøre gode og dype analyser av både intervjumaterialet og dokumentene skal jeg bruke diskursanalyse. Denne formen for analysemetode kommer jeg tilbake til i slutten av dette kapittelet.

Feltarbeid/dybdeintervju ”hjemme”

Livshistorieintervjuene har på mange måter gitt meg innblikk i mange viktige deler av informantenes liv. Jeg har fått tatt del i deres historier om hverdagslivet og om stedet de har bodd og arbeidet på i mange år. Jeg ønsket å få kjennskap til nettopp disse historiene for å kunne si noe om hvordan lokalbefolkningen konstruerer hyttefolk i narrative om Rjukan og bygdene rundt. Jeg har også hatt Tinns historie, og da kanskje spesielt Rjukans historie, i tankene når jeg har intervjuet informantene mine. Dette har vært viktig fordi et steds historie utgjør en viktig del av lokalbefolkningens historie om deres egne liv. Ulike mennesker vil fokusere på ulike deler og fenomen i historien og de er på den måten med på å forme stedets historie.

Jeg har, som nevnt over, ikke utført et tradisjonelt sosialantropologisk feltarbeid, men jeg

ønsker likevel å reflektere over hva det å gjøre feltarbeid i egen kultur kan innebære. Selv om jeg kommer til et nytt sted hvor jeg ikke kjenner noen, vil man i sosialantropologisk forstand snakke om forskning i Norge som forskning "hjemme". Sosialantropologi har en tradisjon for å studere andre kulturer, men har de siste tiårene opplevd at flere og flere finner det interessant å studere sin egen kultur. Når jeg så har gjort mine intervjuer i Rjukan har jeg forsøkt å være bevisst på å sette spørsmålstegn til det jeg ser på som hverdagslig eller selvfølgelig. Jeg har vært opptatt av å få ting forklart ned til den minste detalj, og jeg har gjerne spurt det samme spørsmålet flere ganger for å være sikker på at jeg har forstått ting rett. Samtidig som jeg på en måte har gjort feltarbeid eller intervjuer "hjemme" vil man alltid som forsker bli sett på som en outsider. Og kanskje blir jeg en klarere og mer markant outsider i et lite samfunn som Rjukan. Jeg kommer som en utenforstående, inn i et samfunn som er veldig annerledes enn det jeg er vant til. Mine informanter vet at jeg ikke er en del av Rjukansamfunnet. De vet det fordi jeg sier jeg er fra Universitetet i Bergen, fordi jeg snakker en annen dialekt og ikke minst, jeg er ikke et kjent fjes. For de aller fleste vet hvem de aller fleste er i denne lille byen. Slipper de meg inn til den "virkelige" informasjonen i løpet av en time eller to med intervju?

Forskerrollen

Som forsker må en være klar over sin posisjon. Man kommer ikke inn i en intervjusituasjon uten at en selv og informanten har klare forventninger til hva som skal skje. Begge har tanker om hvordan den andre personen, som de sannsynligvis aldri har møtt før, skal oppføre seg. En forsker har sin bagasje eller sine briller, og informanten likeså, det er viktig å være bevisst på at denne bakgrunnen påvirker samtalen eller intervjuet. Utdanningspsykolog Steinar Kvale skriver i boken *Det kvalitative forskningsintervju* at "(...) intervjuet er en samtale hvor data oppstår i den mellommenneskelige relasjonen" (Kvale 1997:98). En del av denne problematikken handler om tildeling av statuser og bruk av roller. En status kan ses på som en blanding av formelle og uformelle rettigheter og plikter, mens "en rolle dreier seg om den faktiske atferden en person velger ut fra sin status" (Aase og Fossåskaret 2007:61-62). Under et feltarbeid hvor deltagende observasjon er en stor del av metodearbeidet, kan den statusen man får tildelt av menneskene man studerer være svært avgjørende for resultatene av prosjektet. Jeg mener det samme er tilfellet under et intervju. Forskjellen ligger i at man ikke har like god tid til eller mulighet til å bytte rolle og forsøke å komme ut av en uønsket status

underveis. Det er i tillegg vanskeligere å oppdage en tildelt status før det er for sent å gjøre noe med det. For å få et best mulig utgangspunkt med mine informanter har jeg vært opptatt av å være åpen og lyttende under mine intervjuer, og det har hele tiden vært meg bevisst at jeg har i oppgave å tolke informantenes tolkning av virkeligheten. Dette kalles den doble hermeneutikken, og er en viktig del av den kvalitative metoden. Den doble hermeneutikken innebærer nettopp at jeg som masterstudent reflekterer over min posisjon som forsker. Den tar utgangspunkt i at virkeligheten er sosialt konstruert, og at hvilken bakgrunn og erfaring, og hvilke teorier og begreper en har om virkeligheten, påvirker ens kunnskap om den.

Etikk er den siste delen av denne bolken om rollen som forsker. Det å behandle sine informanter med respekt, være takknemlig for at de tar seg tid til å snakke med deg, og vise denne takknemligheten mener jeg er svært viktig for hele intervjusituasjonen og sannsynligvis resultatene av intervjuet. Dersom intervjuobjektet får et dårlig førsteinntrykk av deg som person, vil mye av intervjuet kunne bli svært ubehagelig både for forsker og informant. I verste fall kan informanten føle seg ukomfortabel og ende opp med å enten avslutte intervjuet, eller være kort og lite interessert i å svare. I tillegg til slike normative regler man bør følge som forsker har også informantene juridiske krav i forhold til et forskningsprosjekt. Det er viktig at en som forsker tar dette på alvor og videreformidler disse rettighetene til informantene. Jeg har fulgt retningslinjene til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (SND). Dette innebærer at jeg har gitt intervjuobjektene både skriftlig og muntlig informasjon i forkant av intervjuene. De har fått forklart hva prosjektet går ut på og hvilke rettigheter de har som informanter i et forskningsprosjekt, i tillegg har alle informantene signert en samtykkeerklæring.

Intervju som metode

Menneskene i Tinn kommune virker å være svært stolte av naturen og omgivelsene sine. De er også stolte av fortiden sin som både industriarbeidere og bønder, og de er tilsynelatende stolte av den utviklingen som skjer i forhold til hytteutbygging på fjellet. Kanskje det er derfor jeg får så positive tilbakemeldinger i forhold til hytteprosjektene? Kanskje det er derfor de hele tiden snakker om hvor bra det er for samfunnet, at de tar imot alle med åpne armer? Kan denne stoltheten som jeg ser i lokalbefolkningen være en hindring for å nå frem til ”virkeligheten”? Eller er folk innerst inne så positive som jeg har fått tilbakemeldinger om?

Man kan spekulere i om et lengre feltarbeid med deltagende observasjon og flere gjentatte intervjuer ville gitt meg bedre innsikt i nettopp dette. Men til tross for at jeg ikke har et lengre feltarbeid mener jeg likevel at dybdeintervjuene jeg har utført kan gi meg et tilfredsstillende analysegrunnlag. Og spørsmålene over er bare noen av faktorene jeg ønsker å få svar på i mitt analysearbeid, hvor jeg vil benytte meg av diskursanalyse for å forsøke å finne ulike nivå og ulike virkeligheter noe jeg kommer tilbake til senere i kapittelet.

Da jeg dro til Rjukan den første gangen, var målet å bli kjent med stedet og kanskje få gjort unna ett intervju eller to. Jeg fikk gjennomført to intervjuer på til sammen nesten tre timer. I tillegg hadde jeg en lang samtale med to ansatte i Tinn kommune som interesserer seg sterkt for hytteutbyggingen og problematikken rundt den. Jeg fikk også avtalt flere nye intervjuer til min neste tur som gikk av stabelen knappe to uker senere. Kvale (1997) viser til ulike stadium i intervjuundersøkelsesprosessen. Det første stadiet er tematisering, og innbefatter nettopp dette med å bli kjent med omgivelsene hvor intervjuene skal ta sted. Det er også viktig å ha en god oversikt over litteratur og teoretiske studier som omhandler temaet man er interessert i. Men gjennom å være på stedet får man en helt annen opplevelse enn ved å kun lese om stedet og om forskningstemaer (Kvale 1997). Det å oppleve Rjukan og områdene rundt, gav meg et annet inntrykk enn jeg hadde hatt tidligere. I tillegg fikk jeg tatt en tur opp på fjellet for å se på et av de største hytteprosjektene, noe som også var med på å gi meg et bilde av hvordan det hele hørte sammen. Denne første reisen gav meg muligheten til rett og slett bli litt kjent med Rjukan og Tinn, slik at den neste turen min kunne fokusere på intervju og informanter. Nå kunne jeg altså gå videre i prosessen og konsentrere meg om utfordringene i intervjusituasjonen.

Refleksive intervjuer

Jeg har utført det som kan kalles refleksive intervjuer. Refleksive intervju kan variere fra ikke planlagte, tilfeldige intervjuer til planlagte intervjuer med temaer og lignende, men hovedtrekket for refleksive intervjuer er at de blir forskjellige fra gang til gang og at det ikke finnes konkrete svaralternativer (Hammersley og Atkinson 1996). Jeg velger å bruke begrepet refleksive intervjuer til fordel for ustrukturerte og strukturerte intervjuer, fordi man på mange måter kan si at alle intervjuer både er ustrukturerte og strukturerte i varierende grad og på ulike måter.

Det har vært viktig for meg å opprettholde den fleksibiliteten som de refleksive intervjuene har gitt meg fordi mennesker reagerer ulikt på intervjusituasjonen, og fordi forholdet mellom intervjuer og intervjuobjektet også varierer sterkt. Den enkelte informant har ulik bakgrunn og livserfaring og dermed har noen spørsmål vært mer relevante for enkelte informanter, enn for andre. I tillegg har svarene og historiene informantene gav meg, brakt oss inn på svært forskjellige samtalebaner, noe jeg føler har vært det mest fruktbare med denne intervjumetoden. Det å ta seg tid til å høre informantenes historier, og prøve å grave dypere ned i dem med følgespørsmål og gjennom å tydelig vise interesse gjennom kroppsspråk har vært svært viktig for den videre analysen. Dette er noe jeg har hatt fokus på helt fra første intervju. For å få grep på narrativ i intervjusituasjonen er det nødvendig å høre menneskenes historier om bruken av stedet, det være seg naturen og omgivelsene eller en barndomsfortelling om for eksempel klasseskillene, arbeiderbevegelsen eller Hydros tilbaketrekning.

Stedfølelse og stedsidentitet – taus kunnskap

Det har vært en krevende prosess å få tak på hvordan jeg skal spørre informantene for å komme frem til den informasjonen jeg søker. Når jeg ønsker å lære noe møtet mellom lokalbefolkningen og hyttefolk og forholdet til sted får jeg ikke nødvendigvis svarene jeg søker ved dem direkte hva de føler i forhold til hytteeiere og hytteturister. Jeg må gå omveier for å komme dit jeg ønsker, for å få den innsikten jeg har som mål å opparbeide meg. Svarene kommer ikke i direkte form, de ligger gjemt i informantenes historie, deres fortellinger om seg selv og andre, og de ligger i den fortellingen de lar meg få høre om deres steder og deres liv. Å få tak på et menneskes følelser og tilknytning til et sted er på mange måter taus kunnskap. For å kunne si noe om informantenes stedfølelse og hvordan denne påvirkes av hytteutbygging og et fokus på reiseliv som en av få utviklingsstrategier har jeg valgt å gjøre livshistorieintervjuer. Et livshistorieintervju er et intervju som tar sikte på at informanten skal fortelle historier om sitt liv i Rjukan og omegn. Gjennom disse historiene relatert opp mot informantens bakgrunn og hvordan han/hun forteller om Rjukans historie snakker man om det Kvale viser til som livsverden-intervjuet. Dette beskriver han som ”et intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene” (Kvale 1997:21). For Kvale blir intervjuet ”(...) et vekselspill

mellom de som konstruerer kunnskap og kunnskapen som blir konstruert” (Kvale 1997:28). Ved å fokusere på mine informanters livsverden vil analysen bli en svært viktig og, ikke minst, en stor del av prosjektet. Jeg har brukt det Kvale (1997) kaller en fortellende analyseform uten kategorisering av svarene jeg får. Det har vært nødvendig å la informantene snakke fritt og stort sett uforstyrret for å kunne oppnå et datamateriale som kan belyse mine forskningsspørsmål på en grundig måte. Det å la informantene snakke så og si fritt, uten å sette begrensninger i form av ”kategorisering og selektiv tolkning” (Alvesson og Sköldberg 2008:462) er også svært viktig for analysemetoden diskursanalyse. Det er denne analysemetoden jeg har valgt å bruke i analysen av det innsamlede datamaterialet, noe jeg kommer tilbake til i slutten av dette kapittelet. Jeg har gjennom alle intervjuene lagt vekt på at informantene skulle få tid til å bli vant med situasjonen, jeg har ønsket å skape en relasjon hvor de føler seg komfortable med å åpne seg for meg. Kvale karakteriserer dette som svært viktig og legger til at man bør ”(...) følge opp med spørsmål for å klargjøre de viktigste episodene og personene i fortellingen” (Kvale 1997:77).

Intervjusituasjonen

Intervjuets kvalitetskriterier er i følge Kvale (1997) for det første graden av spontane, innholdsrike, spesifikke og relevante svar fra intervjupersonen. Det er også viktig at intervjuers spørsmål er så korte som mulig og informantens svar lange. En tredje viktig del av intervjusituasjonen er i følge Kvale at intervjueren følger opp informantens svar for å klargjøre betydningen av det som blir sagt. Intervjueren tolker med andre ord det som blir sagt mens intervjuet pågår slik at det er liten eller ingen tvil om hva som faktisk blir sagt. Til slutt nevner Kvale at flyten i intervjuet har mye å si for kvaliteten og at det er viktig at intervjuet er en fortelling som ikke krever ekstra kommentarer og forklaringer. Det finnes ikke standardmetoder i det kvalitative intervjuet ifølge Kvale. Han mener at nettopp åpenheten dette gir er denne typen intervjuers store fortrinn (Kvale 1997).

Til tross for at selve intervjusituasjonen er svært individuell og ikke er rammet inn av konkrete regler, vil man likevel støte på relativt standardiserte metodevalg for de ulike stadiene i undersøkelsen finnes imidlertid. Hvor mange intervjuer? Lydbånd? Transkribering? Hvordan skal det analyseres? Bør den som blir intervjuet få lov til å lese tolkningene? (Kvale 1997:44). Dette er viktige spørsmål å stille seg før man drar på feltarbeid eller begynner med

intervjuer, og man kan plassere denne typen utfordringer i det Kvale kaller planleggingsstadiet av intervjuundersøkelser. Kvale argumenterer for at selve forskningsprosessen er relativt standardisert med syv stadier man gjennomgår som forsker, men at selve intervjusituasjonen er svært fleksibel og åpen. Denne fleksible og ustrukturerte måten å gjøre intervju på vises eksplisitt gjennom de metodevalgene intervjueren må ta i selve intervjusituasjonen. Vanlige metodevalg som fremkommer i intervjuundersøkelsen kan for eksempel være om man skal følge opp nye tråder i intervjusituasjonen, eller om man skal holde seg til de oppsatte spørsmålene. Dette setter store krav til intervjuerens ferdigheter, kunnskaper og intuisjon og Kvale går så langt som å kalle det å intervju et håndverk som ligner kunstverk mer enn forskning (Kvale 1997).

Da jeg jobbet med utformingen av intervjuguiden min var jeg hele tiden opptatt av å ikke ta med ledende spørsmål. Jeg hadde en forståelse av at denne type spørsmål kunne være med på å svekke det datamaterialet. Men ledende spørsmål kan ifølge Kvale styrke den vitenskapelige kvaliteten på datamaterialet. Ved å ta i bruk denne typen spørsmål verifiserer jeg at den tolkningen jeg gjør meg som intervjuer er sammenlignbar med det informanten prøver å få frem. Det er med andre ord tidspunktet det ledende spørsmålet blir stilt som er svært viktig (Kvale 1997). Dersom man begynner et intervju med et ledende spørsmål, vil det i de aller fleste sammenhenger være kritikkverdig, men når man bruker slike spørsmål for å klargjøre, forandres både bruken og kvaliteten av ledende spørsmål. Et annet poeng med ledende spørsmål som Kvale er opptatt av er at; "Det avgjørende spørsmålet er ikke om intervjueren skal lede eller ikke, men hvor intervju spørsmålene skal lede" (Kvale 1997:98). Med dette mener han at det hele tiden er viktig for intervjueren å være klar over hvor han/hun vil med intervjuet, at intervjueren tolker underveis og tenker på hva han/hun ønsker å finne ut. Under mine intervjuer har jeg vært opptatt av å få informantene til å presisere hva de mener, og noen ganger har jeg brukt Kvales (1997) metode om ledende spørsmål. Dette har jeg gjort både for å være sikker på at jeg har forstått hva de har sagt, men også for å utfordre styrken i meningene de uttrykker.

Lyddopptaker

Under intervjuene valgte jeg å bruke lyddopptaker. Jeg mener det har vært en nødvendighet for at jeg skal kunne gjøre en diskursanalyse av datamaterialet. Denne typen analyse krever at jeg

ser på ordbruk og ulike detaljerte deler av samtalen. Til tross for at en lydopptaker kan virke skremmende for noen mennesker, og at man kanskje kan argumentere for at de ikke vil være like åpne som om jeg hadde hatt penn og papir, har jeg opplevd at lydopptakeren heller har vært et samtaleemne i forkant av intervjuene. Det er også en fare for at flyten i intervjuene hadde blitt dårligere dersom jeg hadde brukt penn og papir. Jeg ville kanskje ha måttet stoppe informantens fortelling for å klare å skrive alt han/hun sa, og dermed kunne man ha mistet sammenhengen i historien.

Dokumentanalyse

Offentlige dokumenter, som referater fra kommunestyremøter, rapporter og lignende, samt artikler og innlegg i aviser er potensielt gode kilder for analysearbeid. Det er svært interessant å analysere dokumenter fordi de på mange måter gir deg en ramme rundt det fenomenet en studerer, og ikke minst gir dokumentene et godt bakgrunnsmateriale for fortellingene informantene har latt meg ta del i. En slik analyse av dokumenter gir forskeren mulighet til å se på språkbruk og symbolbruk i teksten. ”Med en bevisst bruk av begreper med spesielle konnotasjoner kan virkeligheten fremstilles i et spesielt lys” (Aase og Fossåskaret 2007:146). Aase og Fossåskaret kritiserer dokumentanalyser som gjengir dokumentet mer enn å analysere det. De er opptatt av ”å se etter hvilke virkemidler som er brukt i teksten for å få frem et spesielt budskap” (Aase og Fossåskaret 2007:147). Aase og Fossåskaret trekker frem to metodiske operasjoner som ses på som sentrale i en dokumentanalyse. Den første er å identifisere negative og positive konnotasjoner. I analysen av ulike kommunale tekster og intervjumateriale tok jeg utgangspunkt i slike konnotasjoner som er knyttet til sentrale symboler. Jeg har blant annet tatt for meg bruken av ordene ”hytte” og ”fritidsbolig”² og begrepene ”turisme som noe nytt” og ”industri som noe gammelt”.³ Ved å analysere dokumenter og intervjuutsagn på denne måten går en dypere inn i teksten og finner meninger som ikke nødvendigvis har vært synlige på overflaten. Den andre sentrale metodiske operasjonen er i følge Aase og Fossåskaret å ”identifisere hvilke erfaringsfelt som blir knyttet sammen ved bruk av metaforer” (Aase og Fossåskaret 2007:148). Strukturerende metaforer som er metaforer som ”overfører” mening fra kjente til ukjente fenomen er også en viktig del av dokumentanalysen. Et eksempel på et forsøk på å identifisere en slik strukturerende

---

² *Hytte eller fritidsbolig?* (Kap. 6)

³ *Turisme – Den nye industrien* (Kap.6)

metafor i min analyse er diskusjonen rundt natur og hyttefolk som *ressurs*.⁴ For å få en helhetlig analyse har jeg valgt å gjøre en slik diskursanalyse på både dokumenter og transkriberte intervju.

Jeg har til nå i dette kapittelet tatt for meg hvordan jeg har samlet inn data og hva jeg har opplevd underveis. Jeg har reflektert over min posisjon som forsker og den rollen jeg har hatt og ikke minst blitt tildelt, og jeg har sett på hva som har vært problematisk i forhold til metodevalg og prosessen som helhet. I den siste delen skal jeg gå dypere inn i analysemetode og hvilke konsekvenser dette siste metodevalget kan ha hatt for utfallet og resultatene av prosjektet mitt.

Diskurs som analyseverktøy

Diskursanalyse har blitt brukt som en fellesbetegnelse om store mengder forskning som omhandler både språket i dets sosiale og kognitive kontekst, lingvistikk på et høyere nivå enn setninger, forskning på sammenhengen mellom setninger og talesekvenser (Ryghaug 2002). Diskursanalyse er med andre ord en analysemetode som er svært utbredt og som brukes på mange ulike måter. Jeg velger å bruke diskursanalysen som et verktøy for å finne mening på flere ulike nivå i mine informanters fortellinger. I tillegg har jeg valgt å dra nytte av diskursanalyse når det gjelder tolkning av tekster, på denne måten bruker jeg den samme metoden for å analysere fortellingene informantene mine har delt med meg, og for å analysere ulike offentlige dokumenter, og avisartikler og innlegg av interesse for prosjektet.

Diskursanalyse er, i følge Mats Alvesson og Kaj Sköldbberg (2008:459), nært knyttet til empirien i tillegg til at den er svært systematisk. Alvesson og Sköldbberg skriver videre at diskursanalysen har hentet inspirasjon fra poststrukuralismens filosofiske vendinger og at den kan ses som både nært tilknyttet, og et alternativ til dekonstruksjon. Mens diskursanalysen fokuserer på de sosiale sammenhengene er dekonstruksjon mer opptatt av litteraturkritikk (Alvesson og Sköldbberg 2008:459). Hovedpoenget med diskursanalyse er å analysere mening i det sosiale, der hvor den dannes (Neumann 2001).

---

⁴ *Industrikulturens arv* (Kap. 5), *Hyttefolk = Nyttfolk!* (Kap. 6)

Diskursanalysen trekker veksler på strukturalistisk og poststrukturalistisk språkfilosofi som hevder at vår adgang til virkeligheten alltid går gjennom språket. Ved hjelp av språket skaper vi representasjoner av virkeligheten som aldri kun er avspeilinger av den allerede eksisterende virkeligheten, men som også bidrar til å skape den (Ryghaug 2002).

Under analysen av intervjuutskriftene mine er det nettopp slike ”virkeligheter” eller narrativ jeg ønsker å belyse. Alvesson og Sködborg (2008) er opptatt av at diskursanalysen skal gå dypere enn at forsker skal være klar over at det mennesker sier i en intervjusituasjon ikke nødvendigvis er det de virkelig mener. De mener man må sette spørsmålsteget til om mennesker i det hele tatt har ”(...) bestämda, entydiga uppfattningar, värderingar och attityder som kommer till (kan komma till) uttryck i utsagor” (Alvesson og Sködborg 2008:460). Utsagn er kontekstbaserte, og dermed gjør det dem svært utydelige eller vanskelige å stole på (Alvesson og Sködborg 2008:461). På den ene siden kan informanter reagere annerledes på de forskjellige spørsmålene under et intervju enn de ville gjort i dagliglivet. For mange kan intervjusituasjonen være svært spesiell og kanskje noen føler at de vil tilfredsstille intervjueren ved å gi ham/henne svar som korresponderer med det informanten tror intervjueren vil høre. På den andre siden kan et intervjuobjekt ha andre grunner for å gi svar som kanskje ikke gir uttrykk for det han/hun egentlig mener. Slike ”uriktige” svar er derimot ikke nødvendigvis gitt med overlegg, her er vi inne på den doble hermeneutikken som jeg har snakket om over. Individens verdensbilde vil alltid være en fortolkning av virkeligheten som vil være preget av kontekst. Det er nettopp denne fortolkningen og konteksten man forsøker å finne ved hjelp av informantens ulike ”narrativ”.

Ved å ta utgangspunkt i hverdagslivets historier og la informantene snakke uavbrutt om ulike gitte tema forsøker jeg å finne narrativ om Rjukan og bygdene rundt. Jeg ser på hvordan lokalbefolkningen og kommunen konstruerer hyttefolk og møtet med dem, i tillegg er det viktig for meg å undersøke hvordan disse konstruksjonene igjen utfordrer og endrer forholdet til stedet. Narrativene gir meg også innsikt i maktrelasjonen mellom Tinn kommune, som forvalter og planlegger, og lokalbefolkningen og jeg ser på hvordan de ulike forestillingene om hyttefolk og sted samsvarer.

Samtidig som jeg her snakker om ulike virkeligheter er det viktig å understreke at en gjennom å bruke diskursanalyse på mange måter avviser at det er mulig å finne frem til virkeligheten på en entydig måte (Alvesson og Sködborg 2008, Ryghaug 2002). Diskursanalyse er på

mange måter en kritikk av analysemetoder som har som mål å finne frem til virkeligheten, eller til rette og gale utsagn om verden. I stedet for å finne denne sannheten eller virkeligheten er man opptatt av å se på hvordan utsagn blir sanne, hvordan aktørene oppfører seg for å oppnå status som troverdige (Alvesson og Sköldbberg 2008:465).

Når skal analysen ta sted?

Kvale (1997) er opptatt av, som jeg har nevnt tidligere, at man skal og bør tolke intervjuet mens det foregår for å kunne være sikker på at man oppfatter det informanten sier på en så korrekt måte som mulig. Dette knytter Kvale naturlig nok tett opp mot intervjuets kvalitet og ikke minst kan det ses i forhold til prosjektets validitet. Når jeg så i etterkant skal analysere mine informanters utsagn og historier ved hjelp av diskursanalyse, kan det se ut som om man ender opp i en selvmotsigelse. Hvordan kan man gjøre seg ferdig med tolkningen under intervjuet, samtidig som man skal tolke intervjuet i etterkant? Her er det altså snakk om to ulike typer fortolkning. Den tolkningen man utfører under et intervju inneholder ikke nødvendigvis en meningsfortolkning på et dypere plan, slik en diskursanalyse gjør. Tolkningen som foregår under intervjuet skal først og fremst understreke informantens utsagn, og tolke seg ferdig i forhold til hva informanten sier, uten at det kan oppstå tvetydigheter i ren språklig forstand. I ettertid går jeg inn i den utskrevne teksten og analyserer det informanten har sagt, opp mot det andre han/hun har sagt, og på den måten finne frem til flere nivåer av ”sannhet” eller mening. Diskursanalysen legger også vekt på at man produserer når man leser en tekst.

Potter og Wetherell (1987:165) skriver i følge Alvesson og Sköldbberg (2008) at intervjuer som skal tolkes ved bruk av diskursanalyse skiller seg fra andre intervjuer. Blant annet er variasjoner i responsen fra intervjuobjektene like viktige som konsistens, og at intervjupersonene oppfattes som aktive deltagere heller enn ”talende spørreformular” (Alvesson og Sköldbberg 2008:466). Når disse intervjuene så skal tolkes er det svært viktig med nyanser, motsigelser, og vagheter skriver Alvesson og Sköldbberg (2008), videre er man opptatt av hvordan utsagnene er organiserte. Mindre viktig blir detaljer som hva som faktisk blir sagt, som tidligere nevnt er man altså ikke opptatt av å finne en virkelighet, eller rette og gale svar, man er opptatt av å finne og tolke diskursene i det som blir sagt. Ved å bruke diskurs og narrativ som et analytisk verktøy leter man etter historier og virkeligheter som på ulike måter strukturerer sosial praksis.

Avslutning

I dette kapitlet har jeg tatt for meg metodevalgene jeg har gjort i forbindelse med mitt casestudie, eller feltarbeid. Det har vært viktig for meg å være kritisk til disse viktige valgene og å diskutere dem grundig og tilfredsstillende. Som forsker er det nødvendig å være klar over at valgene man tar i forhold til metode, og den generelle utførelsen av prosjektets datainnsamling, vil ha innvirkning på sluttresultatene. I tillegg til å gi en beskrivelse av datainnsamlingen og en diskusjon av intervju som datainnsamlingsmetode har det vært viktig for meg å se på min egen posisjon som forsker. Det er ikke bare metodevalgene man tar som kan komme til å påvirke et sluttresultat, men nødvendigvis også det refleksjonsnivået en selv har om sin egen situasjon og om informantens livsverden. Det er også viktig å være klar over at det som fremstilles er informantens tolkning av virkeligheten deres. Til slutt har jeg tatt for meg diskurs som analyseverktøy. Hvilken analysemetode en velger er svært viktig i forhold til hvilke konklusjoner man har mulighet til å trekke i ferdigstillingen av et prosjekt. Jeg har derfor vært opptatt av å gi en grundig fremstilling av diskursanalyse som metode.

I neste kapittel skal jeg ta for meg den historiske konteksten for Rjukan og bygdene rundt. Historien er en viktig del av et steds identitet og kan være av stor betydning for å forstå møtet mellom lokalbefolkningen og hyttefolket ut fra narrativ om stedet.

Kapittel 4: Rjukan – Et historisk tilbakeblikk

Lokalhistorie og industrihistorie er konstruert som svært viktige og sentrale påvirkningsfaktorer for hvordan lokalbefolkningen i Tinn kommune møter både endringer i samfunnet generelt og møtet med nye mennesker som for eksempel hyttefolk. Dette historiske tilbakeblikket vil gi leseren et innblikk i utviklingen som har tatt sted i Tinn og Rjukan, og en større forståelse for argumentene informantene bruker i sine narrativ om Rjukan og bygdene rundt. Et steds historie vil alltid være ulik ut ifra hvem som forteller den, på lik linje med ulike menneskers narrativ om steder. Dette sammendraget av Rjukans historie er på ingen måter ment å være komplett, men et utvalg av viktige hendelser som har relevans for akkurat denne oppgaven.

Sam Eydes drøm

Rjukans historie begynner på mange måter med Sam Eydes tro på vannkraft, salpeterproduksjon og ikke minst Eydes visjoner om å skape en urban by langt inne i indre Telemark. Da Eyde kom til Vestfjorddalen for første gang i 1888, tegnet han en bro fra den ene siden av dalen til den andre. Historiker Helge Dahl skriver at dette muligens var ”et forvarsel til hans store engasjement i Vestfjorddalen mange år senere” (Dahl 1988:21)

Rundt 1900 var Vestfjorddalen preget av massiv utflytting. Det bodde bare 369 mennesker i Dal sogn (Dahl 1988:141, Letnes 1998:7) og til tross for at oppkjøpene av Rjukanfossen allerede hadde startet på slutten av 1800-tallet fortsatte utflyttingen og stagneringen i årene fremover (Dahl 1988). Grunneierne, hadde ikke sett på fossen som en inntektskilde og få av innbyggerne kunne se en fremtid i dalen. Mange av de som eide grunnen rundt fossen forstod ikke hva som skulle skje bare noen tiår senere, og når en av dem uttalte til Tinn herredsstyre, så sent som i 1892, at fossen for ham ikke var annet enn ”død kapital” (Dahl 1988, Letnes 1998) kan man forstå hvorfor mange av grunneierne var villige til å selge eiendommene sine. Det var med andre ord få nordmenn som hadde tro på fossekraft verken blant grunneiere eller pengesterke byfolk (Dahl 1988).

Sam Eyde derimot satset på kraften i fossen, og sammen med Professor Kristian Birkeland utviklet han lysbueovnen til framstilling av salpeter (Letnes 1998:8).

Hydros ankomst

Fra slutten av 1800-tallet hadde det norske næringslivet en sterk vekst, og Norge gikk fra å ha en økonomi basert på primærnæring til å bli et industriland ved hjelp av fossekraften (Dahl 1988). Mellom 1905 og 1915 bygde Norge opp en storindustri og man så flere bysamfunn vokse frem i nærheten av de store fabrikkene (Dahl 1988). Norsk Hydro var den største av disse nye bedriftene og deres satsning i Vestfjorddalen var av mye større dimensjoner enn noe annet sted i landet (Dahl 1988:71). Kraften de trengte fikk de fra Rjukanfossen og fordi man den gangen ikke hadde teknologi til å transportere elektrisitet måtte produksjonen skje i nærheten av fossefallet. Sam Eyde forstod konsekvensene av en slik stor industri i Vestfjorddalen og begynte å planlegge en hel by. Fabrikken trengte arbeidskraft, og arbeiderne kom ikke alene. Både fabrikk, boliger, skoler, butikker og det som mer trengtes i et bysamfunn skulle bygges i rekordfart. Rallarene var blant de første innvandrerne til dalen. De var oftest svenske husmannssønner eller bondegutter og det var de store jernbaneutbyggingene som gjorde at de hadde kommet til Norge i første omgang (Dahl 1988). Nå bygget de det som skulle bli Norges største industri, og når anleggene stod ferdige utgjorde den nye industriarbeideren $\frac{3}{4}$ av befolkningen. Det var ikke så mange av rallarene som ble værende i Vestfjorddalen, men av de tusener av arbeidere som kom fra alle deler av landet og også fra utlandet var det mange som ble igjen. Folketellinger viser at nesten ingen barn i skolepliktig alder mellom 1910 og 1920 var født i Rjukan eller områdene rundt (Dahl 1988:73). Det store flertallet var altså innflyttere, og selv om de fleste var fra sørlandet, østlandet og opplandene, vokste det, sammen med de utenlandske arbeiderne, frem et helt nytt samfunn med en stor variasjon i dialekt, språk, samfunnslag og kultur.

Kraftoverføring – Konfliktens kjerne

Da teknologien for transport av kraft var blitt tilstrekkelig god til at dette var økonomisk ansvarlig begynte konflikten som preget Tinn og Rjukan resten av det forrige århundre. Og allerede i 1929 sendte Hydro en konsesjonssøknad til staten om en kraftlinje fra Vemork via Notodden og til Herøya. Det var tydelig at Hydro satset på å utvide industrien på Herøya og fremtiden så mørk ut for Vestfjorddalen (Dahl 1984:209). Den gangen valgte Hydro å ikke gå med på vilkårene som departementet satt i forhold til kraftlinjens avgifter. Industrigiganten fant andre løsninger på kraftproblemet og gjennom 1930-årene klarte de ikke å få til gunstige avtaler om krafttransport. Lokalsamfunnet i Rjukan satte seg imot overføring av kraft fra

Rjukan til Herøya fordi de mente at kraften måtte utnyttes der kraftkilden lå av prinsipielle grunner. På Rjukan var de redde for at de ville miste mange arbeidsplasser, mens Hydro, på sin side, mente denne hindringen hemmet selskapets utvikling.

Kampen mellom Rjukanbefolkningen og staten, på den ene siden, og Hydro på den andre skulle fortsette i lang tid fremover, mye takket være den sterke mobiliseringskraften arbeiderbevegelsen hadde. Arbeiderbevegelsen var sterk i Rjukan, helt siden pionertiden fra 1907 til 1920 hadde hele Norge hørt om Rjukanarbeidernes organisasjoner, kampvilje og politiske engasjement (Dahl 1984:140).

Rjukansituasjonen

Under krigen fikk Hydro konsesjoner på meget gunstige vilkår (Dahl 1984:340) og i 1950 godtok partene en relativt generell formulering på en konsesjon på 130 000 kW. I vekstperioden som fulgte "hadde den ingen aktuell betydning" (Dahl 1984:340). I 1960-årene kom det endringer i produksjonsopplegget og kommunen og Hydro gikk inn i en ny konflikt fordi de to partene tolket konsesjonen fra 1950 på ulike måter. Mens kommunen forstod avtalen som et vern av sysselsettingen i Rjukan, forstod Hydro den som en avtale om produksjonsmengde uavhengig av antallet ansatte i Rjukan.

Den tekniske utviklingen gjorde kraftoverføring mer og mer aktuell, og i 1965 skrev Hydro i et brev til Industridepartementet at mesteparten av selskapets kraft i Rjukan gikk til ulønnsom produksjon. Hydros fremtid lå på Hærøya og ikke i Rjukan, men uten Hydro mente Rjukansamfunnet at de ikke ville overleve. De ulike tolkningene av konsesjonsavtalen fra 1950 var selve kilden for konflikten mellom Hydro og Tinn kommune, og etter departementsvedtaket i 1975, skriver Dahl (2000) at Hydro hadde fått fri råderett over halvparten av Rjukankraften. Frem mot det Dahl beskriver som det endelige oppgjøret i 1988 måtte Rjukan omstille seg til nye forhold. Disse omstendighetene som Rjukan opplevde nå ble av mange kalt "Rjukansituasjonen" (Dahl 1984:338). Rjukan var ikke alene, men det var her en merket problemene som førte til de store omstillingsprosessene først (Dahl 2000:4).

Den store nedskjæringen

Frem til 1970-tallet var det "(...)Hydro som hadde stått for framtidsdrømmene, skapt arbeidsplasser, eid husene og gatene, og vært denne bortgjemte dalens ene samfunnsstøttende og omsorgsfulle far" (Letnes 1998:9). Nå begynte Hydro for alvor å skjære ned på arbeidsmassen i Rjukan, samtidig som de hadde startet arbeidet med en ny fabrikk på Hærøya (Dahl 1988, Letnes 1998). Mange av Hydros ansatte fikk i perioden fremover tilbud om arbeid på den nye fabrikk og samtidig som befolkningstallet sank med over 23 % i Rjukan, mistet kommunen 50 % av industriarbeidsplassene for menn (Dahl 1984: 353, Letnes 1998:9). Selv om midten og slutten av 1960- tallet var en vanskelig periode, kunne man se positive endringer fra 1970- årene (Dahl 1984:359). Nye investeringer og optimisme i forhold til et levende lokalsamfunn gav storstilte planer for fremtiden. Dahl skriver at alle i den tradisjonelle industrien jobbet sammen for å gjøre fabrikkene driveverdige og lønnsomme, samtidig som nye bedrifter ble startet (Dahl 1984:359). Det kom en liten oppgang i antall industriarbeidere og i tillegg investerte Hydro mer penger i fabrikkene. Kommunen arbeidet på sin side med å gjøre Rjukan til et bedre sted å bo, og slik få innbyggertallet opp på det nivået man en gang hadde hatt (Dahl:1984:360).

Turismesatsning uten Krossobanen?

Hydro ønsket på 1980-tallet å selge store tomteområder på Gvepseborg for å bidra til finansieringen av en vei som skulle bli et alternativ til Krossobanen. Krossobanen gikk med store underskudd og Hydro ønsket å kvitte seg med eierskapet. Det ble foreslått 205 nye hytter i tillegg til de 128 hyttene som var der fra før, men kommunen satte seg imot en så stor utbygging. Etter en langdryg prosess hvor både kommunen, fylkesmann og ulike departementer hadde vært inne med krav om alt fra videre drift av krossobanen til konsekvensrapporter og en samlet plan fra Telemark, Buskerud og Hordaland om bruk og vern av Hardangervidda, ble både veiplaner og videre drift av Krossobanen skrinlagt. Dette var et nytt og alvorlig slag for en kommune med store ambisjoner i retning av turisme (Dahl 2000:32). Til tross for dette nederlaget satset kommunen sterkt videre på turisme, og i 1986 ble det stiftet et eget aksjeselskap som hadde som mål at Rjukan skulle bli et ledende turistsentrum i Norden/Nord-Europa (Dahl 2000:33).

Når Hydro i 1987 ønsker å legge ned hele sin kjemiske virksomhet i Rjukan krever Tinn kommune at både Hydro og staten blir med på å sikre lokalsamfunnets overlevelse. Fra Hydro kreves minimum 350 nye arbeidsplasser, 80 millioner til et nytt næringsfond og 60 millioner til utbygging av Tinnsjøveien, billig kraft og disposisjon av eventuelle lokaler og tomter til lokalt næringsliv. Fra staten forlanges blant annet prioriteringer for tilskudd fra DU, økonomisk hjelp til veiutbyggingen, rimelige statlige lån og omregulering og en tidobling av konsesjonsavgiftene (Dahl 2000:116). Mange mener kravene er for lave, også blant folk flest, men i de ti fagforeningene var det så å si full støtte (Dahl 2000:116).

Stortingsmeldingen som kom 11. desember 1987 gav uttrykk av å være positiv i forhold til at både staten og Hydro erkjente at de hadde et ansvar for Rjukansamfunnet. Men Dahl (2000) mener å finne "litt av hvert som måtte skuffe optimistene", og i Tinn fikk meldingen en blandet mottagelse. Det var spesielt vanskelig å godta de få arbeidsplassene og den svake garantien for dem (Dahl 2000:119-121). Hydro, på sin side, var heller ikke fornøyd. De følte at departementet presset dem langt (Dahl 2000: 121). Da saken om Rjukan kom opp i stortinget 9. mai 1988 endte det hele med at Hydro skulle inn med 60 millioner til Tinnsjøveiprojektet, 80 millioner til næringsfondet, og 350 arbeidsplasser. Mange mente i ettertid at kommunen hadde solgt for billig, spesielt når de så hvor mye Hydro faktisk tjente på kraften fra Rjukanfossen (Dahl 2000:128-129).

Reiselivsselskapet Rjukan 2000 A/S

Turister har besøkt Vestfjorddalen helt siden Jens Esmark "oppdaget" Rjukanfossen i 1810 (Dahl 1988), og etter hvert som det gikk nedover med sysselsettingen og folketall, begynte man å satse på noe man kalte "turistindustri" (Dahl 2000:26). Selv om Rjukanfossen ikke lenger var levende hadde Tinn mange andre ting å by på. Men krigen satte en stopper for å videreutvikle denne muligheten. På slutten av 1850-tallet ble turisme igjen satt på plakaten, og inspirasjon fra alpinlandsbyer i Østerrike gjorde Gaustatoppen til et begjært utbyggingsobjekt (Dahl 2000:27). Men framdriften var ikke like stor som man hadde forestilt seg og mange reiselivsbedrifter hadde dårlige resultater. Selv om reiselivsbransjen kun var beskjedent utbygd i 1980 satt kommunen i gang en stor prosess med å planlegge en fremtid innen turistbransjen gjennom reiselivsselskapet Rjukan 2000 A/S samtidig som den arbeidet med konsesjonssaken (Dahl 2000:30-31). Planene var storstilte og optimistiske, man skulle bli Norges fremste reiselivsområde (Dahl 2000:182).

Etter at Krossobanen hadde stått stille siden 1987, ble den i 1991 åpnet igjen, nå drevet og eid av et aksjeselskap. Fordi banen blir sett på som symbolsk viktig for lokalbefolkningen gikk Kommunen inn med drahjelp i flere år da den ikke klarte å drive med overskudd på egenhånd (Dahl 2000:289). Selv om kommunen ikke hadde framtidsplaner for Gaustabanen, tunnelen inne i Gaustatoppen, ble det lagt mange planer for Gaustaområdet (Dahl 2000:292). Gaustaområdet hadde i 1999 800 varme senger, senger som leies ut, og 250 private hytter, og kommunen la til rette for omfattende videre utbygging (Dahl 2000:293). Kommunen satset sterkt på skiidrett og i tillegg til fylkesskianlegg for slalåm og storslalåm var spesielt Telemarksløypa, en utforløype fra toppen av Gaustatoppen og ned i dalbunnen, viktig. Men de måtte dele med Rauland og utforløypen var problematisk for mange. Telemarksløypa kom i konflikt både med aktive mennesker i det lokale friluftslivet og med verneplaner på nasjonalt og fylkesnivå (Dahl 2000:295). Man var redde for konsekvensene av de øvre delene av løypen, og selv om forkjemperne var villige til å modifisere, hadde allerede turistforeningene DNT og STT stilt seg tvert imot. Gaustatoppen burde bli sett på som et hellig fjell, og man ønsket ikke en kommersialisering, ble det sagt. Etter en befaring mente fylkesmannen at man kunne få til en løype, men uten å gå helt til toppen og med en del moderasjoner, men kommunen ville ikke sette i gang prosjektet enda. Forsvaret ønsket også å bruke Gaustatoppen. I regi av NATO begynte de å planlegge en ny sonar/radar og ønsket tillatelse til en gigantisk kuppel på toppen av Gaustatoppen. Forslaget møtte stor motstand, men enkelte så de store økonomiske bidragene man kunne opparbeide seg gjennom et samarbeid med forsvaret. Til tross for at tillatelser lot vente på seg, og at det var mye motstand på miljøforkjemperfronten samlet 24 grunneiere og interessenter i tillegg til representanter fra kommunen seg i oktober 1998, for å planlegge en felles videreutvikling av Gaustaområdet. ”Sommeren 2000 kom alle disse partene til å satse radikalt på alpinplanene” (Dahl 2000:297).

Jeg har nå gitt en grundig gjennomgang av de viktigste hendelsene i Rjukans historie. Slik får leseren en bedre forståelse av kulturen og historien som nødvendigvis utgjør en rolle for lokalbefolkningens logikk og lokalbefolkningens historier. I neste kapittel tar jeg for meg lokalbefolkningens narrativ om Rjukan og bygdene rundt, og ser på hvordan hyttefolk konstrueres i disse narrativene.

Kapittel 5: Lokalbefolkningens narrativ

Innledning

I dette kapitlet skal jeg ta for meg stedsidentitet. Jeg ønsker å se på narrative til lokalbefolkningen i Tinn kommune og hytteturistenes tilstedeværelse i disse. Jeg vil da gi et bilde av hvordan lokalbefolkningen oppfatter hytteeiernes nærvær i lokalsamfunnet og hvordan dette igjen påvirker lokalbefolkningens forhold til sitt eget sted. Disse fortellingene om Rjukan og bygdene rundt er med på å strukturere lokal praksis på ulike måter. Ved å ta utgangspunkt i at stedsidentitet er sosialt konstruert, vil jeg undersøke nærmere hvordan lokalbefolkningen påvirkes av hytteeiernes tilstedeværelse i hyttekommunens lokalsamfunn.

Analysen tar utgangspunkt i lokalbefolkningens forestillinger, og det er derfor hele tiden deres tanker om hyttefolk som er i fokus. For å belyse Rjukanbefolkningens oppfatninger om hytteeiernes tilstedeværelse på en god måte har jeg i neste del av kapitlet valgt å fokusere på syv narrativ jeg fikk ta del i gjennom feltarbeidet. Det første narrative har jeg kalt "Rjukan krangler ikke lenger", og tar for seg hvordan mediebildet av Rjukan har forandret seg og hvordan dette påvirker lokalbefolkningens stedsfølelse. Det andre narrative handler om hvordan lokalbefolkningen oppfatter seg selv i forhold til andre turiststeder. De fem siste narrative har alle et noe mer fremtredende preg av industrikultur, og er derfor samlet under overskriften "Industriens arv". Det første av disse tar for seg varegjøringen av Rjukan og bygdene rundt. Videre tar jeg for meg narrative som handler om hvordan reiseliv blir forklart som den nye industrien og følger opp fortellingene om hvordan Rjukan ikke ville overlevd uten turismen. Her ser jeg hvordan ressurs står som en gjennomgående logikk i forhold til naturen og utnyttelsen av denne. Narrative om at Rjukan alltid har vært et sted med et mangfold av mennesker er det tredje narrative jeg tar for meg, og det fjerde har fokus på hvordan hyttefolket konstrueres som mer eller mindre engasjert i lokalsamfunnet. Det femte og siste av narrative jeg har plassert under "industriens arv" har jeg valgt å kalle "Gaustablikk er ikke 'mitt' fjell".

Narrative har jeg identifisert gjennom mine dybdeintervjuer og er på ulike måter også forklaringer på hvorfor lokalbefolkningen i Rjukan og Tinn kommune ikke er mer skeptiske til den storstilte hytteutbyggingen som har tatt sted i kommunen de siste årene. Derfor starter

kapittelet med et lite sammendrag, ved hjelp av media, pressemeldinger og informanter, om hva som skjedde i Rjukan og Tinn da Tinn kommune begynte å diskutere med investorer i forhold til utbyggingsrettighetene til et sentralt område ved Gaustablikk.

Starten på ”hytteboomet”

Gaustadområdet har vært et tiltenkt utbyggingsobjekt i forhold til turisme helt siden 1950-tallet⁵, men dårlige resultater hadde satt en stopper for reiselivssatsning. I januar 2000 kjøpte investorene Halvard Flatland og Arthur Buchardt det som lokalt er kjent som ”hotelltomta”⁶. Dette er stor tomt på 10 000 dekar, som ligger mellom Gaustablikk og Svineroi, og som Tinn kommune ønsket at skulle være utgangspunktet for en storsatsning på reiseliv⁷. I midten av desember samme år ble det i en pressemelding gjort kjent at Buchardt og Flatland i Gaustatoppen Invest AS hadde inngått en intensjonsavtale med grunneierne i Kvitåvatn vest om utbyggingsrettighetene for Kvitåvatn vest-området⁸. Etter avtalen kan det bygges ut et alpinanlegg med opptil 12 heiser, serviceanlegg med inntil 2500 kommersielle senger og omkring 600 private hytter i området⁹.

Nyheten førte til mange kritiske reaksjoner på utbyggingsplanene. Både leder for Skien-Telemark Turistforening (SST), Aslaug Vale og leder for Den Norske Turistforening (DNT), Øystein Dale uttalte allerede den 18. desember at de er skeptiske til utbyggingen. Mens Vale er mest opptatt av at man ikke må bygge så høyt opp på fjellet og at de SST ikke ønsker skiheiser oppover fjellsidene, sier Dale til Varden at han frykter ”en kommersialisering av, og langt på vei en ødeleggelse av, dette fjellområdet”¹⁰. I tillegg til SST og DNT har organisasjonen Gaustatoppens venner aktivt ytret sine kritiske synspunkt om utbyggingen og løypenettet i Gaustaområdet. Også fylkesmann Solveig Sollie ytret sin skepsis til deler av utbyggingen. Hun var mest opptatt av hva som skulle skje opp mot selve Gaustatoppen, og var bekymret for belastningen på området. ”Gaustatoppen er nesten som et nasjonalt monument. Det er ikke bare snakk om miljøinteresser, det er noe langt mer. Det er den urørte naturen som jeg frykter for” uttaler Sollie til Telemark Arbeiderblad (19.12.2000). Det Fylkesmannen er spesielt engstelig for er Telemarksløypa. Dette er en skiløype som går

---

⁵ Kapittel 4: Rjukan – Et historisk tilbakeblikk

⁶ Telemark Arbeiderblad 15.12.2000

⁷ Telemark Arbeiderblad 11.5.2000, Telemark Arbeiderblad 15.12.2000

⁸ Telemark Arbeiderblad 11.5.2000 og 15.12.2000

⁹ Telemark Arbeiderblad 15.12.2000

¹⁰ Varden 18.12.2000

omtrent 1200 meter over havet, altså over tregrensen og svært tett opp mot Gaustatoppen¹¹. Som et svar på denne kritikken skriver Tinn kommune, en pressemelding 20. desember 2000, hvor de forklarer de fremtidige planene for Gaustaområdet og satsningen der;

Målsettingen med den foreslåtte utbyggingen er å skape et internasjonalt feriereisemål med en investeringsramme på over 700 millioner kroner over en 10-års periode og derved legge forholdene til rette for flere hundre nye arbeidsplasser i en kommune som har tapt svært mange industriarbeidsplasser de siste årene (Tinn kommune – Pressemelding)

Tinn kommune har vedtatt å legge Lokal Agenda 21 til grunn for arbeidet med reiseliv. Å ta utgangspunkt i Lokal Agenda 21 vil si å arbeide for at utbyggingen skal bidra til en miljøbasert bærekraftig utvikling (Teigland og Aall 1999). Da hotelleier Arthur Buckhardt anbefalte kommunen å ”drite i” den globale bærekraften (Teigland og Aall 1999, NrK 6.6.2001) førte det til blest rundt Gaustautbyggingen, både i regionale og nasjonale medier. En annen sak som fikk mye mediedekning omhandlet en grunneier som ikke ville underskrive intensjonsavtalen om utbygging i 2001. Den samme grunneieren klagde også inn Tinn kommune og salget av ”hotelltomta” til EFTAs overvåkingsorgan, ESA. Han hevdet at de to investorene hadde fått tomten på billigsalg fordi de var kjendiser, og mente derfor at de hadde fått en urettmessig konkurransefordel¹².

Kritikken som kom mot utbyggingen handlet altså både om miljømessige hensyn og om en følelse av at salget av ”hotelltomta” var gjort på et urettferdig grunnlag. Trude, en av informantene sier det på denne måten;

Men det var vel en periode at vi var litt redde for at kommunen i forhold til prosjektene var litt ... Når Buchart og Flatland kommer til Berit Stormoen så er det så bra at så store mennesker kommer hit og vil starte et eller annet at da er det ”ja” og ”ja” og ”ja”, og de ikke tør å si ”nei”. Utad så kunne det virke litt sånn. Rjukanfolk ble sittende å si ”søren og, hadde jeg fått kjøpt det der svære området for halvannen million, så skulle jeg vel bygd jeg også”. Men ingen av oss hadde hatt ressurser eller kjennskap eller kunnskap som Buchardt og Flatland har, så det hadde jo ikke blitt som det blir (Trude).

Kritikken mot kommunen har i de senere årene blusset opp igjen med jevne mellomrom. Et eksempel på dette er et kommunestyremøte i september 2004. Samfunnsutvalget i Tinn

---

¹¹ Telemark Arbeiderblad 19.12.2000

¹² Næringsavisen 20.2.2001, Dagbladet 7.8.2001

kommune hadde i juni tidligere samme år, vedtatt å godta at Flatland og Buchardt kun utnyttet 6,4 prosent av ”hotelltomta”. Den opprinnelige avtalen var at de skulle utnytte 20 prosent og at dette måtte være ”varme senger”, altså utleiehytter eller hotell. Artikkelen konkluderer med at ” Det eneste som synes bombesikkert, er at bikkjeslagsmålet omkring herrene Buchardts og Flatlands noe forsiktige start på fjelleventyret ved Gaustablikk på langt nær er over”¹³. I 2008 skriver redaktøren i Rjukan Arbeiderblad på lederplass at Anders Buchardts planer om et kubehotell vil være ”enklere å få gjennomslag for et slikt type bygg ved reisemål hvor utviklingen er kommet lenger, og hvor skog, fjell og mark allerede er mer rasert enn i Gaustaområdet”.¹⁴ Redaktøren ønsker tydelig å gjøre et poeng av at utbyggingen ses på som rasering av skog, fjell og mark i lokalavisen.

Kanskje representerer Trudes utsagn én av årsakene til at kritikken har stilnet litt i forhold til utbyggingen i Gaustaområdet spesielt i akkurat ”hotelltomt-saken”. Rjukanfolket ser at det skjer noe i Gaustaområdet og tenker kanskje, på samme måte som Trude, at ingen av dem hadde hatt ressurser eller kunnskap til å gjennomføre det samme som Buchardt og Flatland og de andre store investorene i området. Kanskje har Tinn kommune motbevist tidligere kritikk om at de la seg flate for kjendisinvestorene¹⁵.

Resten av kapittelet gir en gjennomgang av syv narrativ om stedet Rjukan og Tinn. Narrativene består av fortellinger som informantene delte med meg og som omhandler deres sted og hvordan de ser stedet sitt. De belyser også forholdet til hytteutbyggingen og fokuset på reiselivsnæringen i Tinn kommune. Hyttefolkets plass i disse narrativene er noen ganger større og mer fremtredende enn andre ganger, men jeg hevder at plassen de opptar i disse fortellingene er viktig for hvordan lokalbefolkningen oppfatter stedet sitt. Det er hele tiden viktig for meg å gjøre det klart at dette ikke er de eneste ”sannhetene” som finnes, og jeg ønsker heller ikke å hevde at jeg finner den ”egentlige” meningen med historien informantene forteller meg (Bird 2002)¹⁶.

---

¹³ Varden 1.10.2004

¹⁴ Rjukan Avis 14.3.2008

¹⁵ Dagbladet 7.8.2001

¹⁶ Narrativ og diskurs som analytiske verktøy (Kap. 2), Forskerrollen (Kap.3)

Rjukan krangler ikke lenger

Rjukan har gjennom mange år vært i media i forbindelse med Hydros nedskjæringer og andre dårlige nyheter for industrien på stedet. Geir forteller meg en kortversjon av striden mellom Hydro og Tinn kommune. Han forteller hvordan Hydro har tatt mye naturressurser fra dalen, gjort seg store og rike på disse ressursene og at de nå flytter ut og etterlater seg mange arbeidsledige Tinndøler. Videre forteller han om konsesjonsavtalene og at Tinn kommune mener Hydro ikke har fulgt disse. Til slutt kommer han til denne konklusjonen;

(...) det har betydd at i den perioden så har det egentlig ikke skjedd noen ting, det har bare gått nedover her. Kommunen har heller ikke gjort noe, de har bare pekt på Hydro. Sagt "hør her, hør her" ... "dere skal" ... "dere skal" ... Kommunen har sittet litt for lenge bakoverlent i stolen og bare klaget på Hydro, i stedet for å ta tak i situasjonen selv (Geir).

Geir sier helt klart at han har oppfattet kommunen som tafatte. Lokalbefolkningen i Rjukan og Tinn har vært både tilskuere og deltager i denne striden i en årrekke. Dette er et tema som har vært svært mye i media, og meningene har vært mange om hva kommunen burde og ikke burde gjøre. Folk i Rjukan har hørt og lest disse kommentarene, og de har i tillegg måttet leve med disse kommentarene. En av informantene mine reflekterer over hvordan situasjonen var før, og mener det har skjedd en svært positiv utvikling i forhold til hva folk utenfra assosierer med Rjukan.

Hvis man går tjue år tilbake i tid, så var det veldig negativt i forhold til at Hydro la ned deler av virksomheten. Når jeg var ute og reiste, så fikk jeg alltid spørsmål som; er Hydro på Rjukan lenger? Det går vel bare nedover med Rjukan og så videre. Det rokker jo ved noe av entusiasmen din for å fortelle hvor du kommer fra. Jeg tror at det at vi har hatt positiv utvikling også gjør at man blir mer stolt av å fortelle om stedet og ønsker å trekke til seg flere folk, så det er jo positivt sånn sett også (Per).

Med storstilte hytteutbygginger, nye alpinanlegg og andre mer positive medieoppslag ser det ut til at lokalbefolkningen opplever at Rjukan og Tinn får et bedre rykte, både gjennom media og på folkemunne. Rjukan forbindes ikke lenger bare med Hydros tilbaketrekning, krangel med fagforeninger, ensidig industristed og arbeidsledighet. Det er nødvendigvis kjedelig å snakke om hjembyen sin når det eneste folk utenfra vet om Rjukan, er det de hører og leser om nedleggelse og folk som mister jobben. I kapittel 3 har jeg slått fast at jeg tar

utgangspunkt i sted som flytende og foranderlig samt som møteplass for sosial samhandling. Jeg har i tillegg argumentert for at både sted og identitet er sosialt konstruert. Når Rjukanfolket opplever at stedet deres nå nevnes i positive ordlag i både lokale (Rjukan Arbeiderblad, Varden, Telemark Arbeiderblad) og nasjonale (Dagbladet, VG) medier, er det helt klart at det vil påvirke synet på stedet deres. Dette er et eksempel på at et sted er møtested (Massey 1994, Massey 2005), fordi stedet skapes i møtet mellom leseren og informasjonen i avisen eller nyhetene. Massey (2005) skriver at også sted i seg selv er bevegelig; "(...) the hills are rising, the landscape is being eroded and deposited (...)" og dette gjør at elementene for et spesielt sted hele tiden er i endring. Dermed må sted til enhver tid forhandles om.

(...) what is special about place is precisely that throwntogetherness, the unavoidable challenge of negotiating a here-and-now (itself drawing on a history and a geography of thens and theres); and a negotiation which must take place within and between both human and nonhuman (Massey 2005:140)

"Throwntogetherness" inkluderer både mennesker og ikke-mennesker, og begrepet gir rom for å se sted som noe mer enn en fastsatt masse. Til tross for at møtet mellom lokalbefolkningen og "de andre" skjer gjennom media, og ikke direkte, gjør det seg altså helt klart gjeldende for lokalbefolkningens forhold til stedet sitt. Denne forhandlingen om "here-and-now", som Massey ville kalt det, påvirker og endrer sted. Som det kommer frem av Pers informantutsagn vil det å erfare at inntrykket mennesker utenfra har av ditt sted i stor grad er av negativ art, kunne påvirke lokalbefolkningens forhold til stedet sitt. Når media nå snakker om regionen i et annet lys kan dette på samme måte påvirke stedsfølelsen, men denne gangen på en mer positiv måte. Det å vite at andre mennesker nå assosierer stedet ditt med hytter og rekreasjon kan muligens gi lokalbefolkningen en følelse av stolthet, slik Per beskriver det.

Geografen Edvard Relph, som jeg tok for meg i kapittel 2, ser på stedsidentitet i forhold til å føle seg mer eller mindre på innsiden eller på utsiden av et sted (Relph 1976). Relph som er fenomenolog og tar utgangspunkt i enkeltmenneskets erfaringer og følelser, ville hatt sitt utgangspunkt hos nyhetsmottakeren, altså avisleseren eller tv-titteren. Han ville vært opptatt av hvordan disse menneskene erfarte seg selv som innenfor eller utenfor Rjukan og Tinn. Jeg tar ikke utgangspunkt i nyhetsmottakeren, men er opptatt av lokalbefolkningens narrativ om de som på en eller annen måte hører eller leser om Rjukan. Jeg ser, med andre ord, på hvordan lokalbefolkningen konstruerer utenforstående som, i større eller mindre grad, innenfor eller utenfor lokalsamfunnet. Nyhetsmottakerne befinner seg på et sted uten å fysisk være tilstede

(Relph 1976), og på denne måten hevder jeg at de gjør noe med stedsidentiteten til menneskene som bor der. I lokalbefolkningens narrativ om at Rjukan ikke lenger krangler ser vi en helt klar konstruksjon av nyhetsmottakerne som det Relph ville kalt ”vikarierende innenfor”. Å være vikarierende innenfor vil si at man uten å være på et sted, besøkes stedet gjennom ulike typer media eller gjennom historier om stedet. Når Per i uttalelsen over forteller at han alltid fikk spørsmål om Hydro og om det bare gikk nedover med Rjukan da han var ute på reise, snakket han med mennesker som ikke nødvendigvis hadde besøkt Rjukan fysisk, men som hadde hørt nyheter om Rjukan, eller kanskje lest om situasjonen i avisen. Disse menneskene blir konstruert som vikarierende innenfor av lokalbefolkningen.

I forhold til et regionalt identitetsnarrativ (Lysgård 2007) ser vi her hvordan stedets eller regionens (re)presentasjoner, altså ”hvordan regionens form, innhold og intensjon presenteres” i media og hvordan den ”oppfattes av folk, både innenfor og utenfor det som defineres som regionens territorielle form og avgrensing” (Lysgård 2007:91). Her er det Rjukan som sted som står i sentrum, det er med andre ord Rjukan som utgjør den territorielle formen og avgrensningen. Tinn kommune står sentralt i relasjonen mellom Hydro og lokalbefolkningen, men fokuset i media har ofte vært på Rjukan som sted og ikke på kommunen. Til tross for dette må regionens ”image” alltid ses i sammenheng med de andre faktorene i Lysgårds modell. I forhold til ”image” utenfra kan man kanskje si at Rjukan er den territorielle avgrensningen, men innenfra blir bildet naturligvis mer komplekst. Både lokalbefolkningen som bor i selve Rjukan og de som bor i bygdene rundt har deltatt eller vært nære tilskuere til forhandlingene med Hydro, og har dermed vært vitner til Tinn kommunes aktive deltagelse.

Ikke som andre turiststeder – ”Oss” og ”de andre”

Det å sammenligne seg med andre steder som satser på reiseliv er også med på å bygge opp den lokale stedsmyten. Enten lokalbefolkningen oppfatter sitt sted som likt eller ulikt andre steder, er det interessant å plassere seg selv og sitt sted i forhold til andre. Dikotomien mellom ”oss” og ”de andre” er velkjent i samfunnsvitenskapen som en viktig måte å skape en identitet på.

Geir, som arbeider i kommunen, ser det som svært viktig for Rjukan å ”differensiere seg fra andre destinasjoner som driver med ski” (Geir). Det er tydelig at Geir i denne delen av

samtalen innehar en rolle som representant for Tinn kommune. Han nevner spesielt Beitostølen og Geilo som eksempler, og presiserer at Tinn har en ”sprell levende by” å tilby sine besøkende. Verken Beitostølen eller Geilo har et sentrum, i samme grad som Rjukan, men det lille sentrumet de har ligger nærmere skitrekkeene enn Rjukan i forhold til Gaustaområdet. Fordi Gaustaområdet ligger nærmere 20 minutter med bil fra Rjukan er det viktig for Rjukan å markedsføre seg som ”sentrum” for alpindestinasjonen Gaustablikk. På denne måten vil turistene få assosiasjoner til Rjukan og Gaustaområdet som én og samme destinasjon, selv om det strengt tatt ikke er det. Fokuset på Rjukan og Gaustaområdet som én destinasjon er viktig på flere måter. For det første skaper det en konkurransefordel i forhold til de andre destinasjonene. Å kunne tilby en stor variasjon i kulturelle opplevelser i tillegg til friluftsupplevelser er viktig for å kunne promotere Rjukan som en hoveddestinasjon, noe jeg kommer tilbake til i kapittel seks.¹⁷ For det andre, er denne koblingen mellom Gaustaområdet og Rjukan viktig for Rjukans handelsstand og for varetilbudet i byen.

På grunn av fritidsboligene, får vi som bor her også bruke de fasilitetene. Hadde det ikke vært for fritidsboerne så hadde nok flere av disse butikkene ikke hatt så godt utvalg i hvert fall. Vi skal jo ikke spekulere i om dem hadde vært nedlagt, det veit jeg ikke, men utvalget og tilbudet her oppe er veldig, veldig bra. Det er basert på at det skulle bo en 10 000 fastboende i byen, men det gjør det jo ikke, det bor jo 3 500 her (Geir).

Lokalbefolkningen differensierer seg, i likhet med Geir, i forhold til andre reisemål, men er opptatt av andre momenter enn kommunen. For Johannes var det viktig at Rjukan ikke måtte få ”Hemsedaltilstander”. Trude fremhever det samme poenget, men bruker Trysil som eksempel;

Du hører jo snakk om det i Trysil for eksempel. Hvor alle disse ungdommene reiser opp i vinterferien og de herper og de bråker og de ødelegger og det er helt vannvittig. Og det kan skje hvor som helst. Og jeg håper at det ikke skjer, og jeg håper at det blir slått hardt ned på med en gang, slik at du klarer å unngå det (Trude).

Det er helt tydelig at det er viktig for lokalbefolkningen å sette sitt sted i perspektiv i forhold til andre steder med reiselivsfokus. De er opptatt av å ta godt imot gjestene, men vil ikke at gjestene skal utnytte seg av gjestfriheten og lage bråk. Det er viktig for dem at Rjukan som by

---

¹⁷ *Rjukan som hoveddestinasjon* (Kap. 6)

ikke skal bli et sted hvor turistene kommer for å feste og lage bråk, slik man har sett andre steder.

Trude gir også et eksempel i forhold til Langesund og Kragerø. Hun mener Kragerø har vært flinke fordi de har ”slått hardt ned på” bråket i sommermånedene, mens Langesund ikke har vært strenge nok med gjestene sine. I utsagnet til Trude kan vi skimte en forventning til at Tinn kommune skal ta ansvar og lære av disse stedene de sammenligner seg med. Trude ”håper at det blir slått hardt ned på med en gang” dersom det blir bråk. Å slå hardt ned på noe betyr at visse handlinger skal få visse konsekvenser for dem som utfører handlingene. Trude er med andre ord opptatt av at kommunen skal straffe de som gjør noe ulovlig ”med en gang” slik at det blir satt et eksempel. Hun viser til at Kragerø har gjort nettopp dette og har i følge henne ikke hatt problemer slik som Langesund og Trysil. Trude ønsker *kontroll* over situasjonen, og hun ønsker *ro og orden*, i motsetning til ”(...) mye folk og konserter og mye søppel og mye problemer (...)”.

Også Geir er inne på en tankegang om at Tinn må lære av hva som har skjedd andre steder. Geir har her en helt klar rolle som representant for kommunen, og han forteller om investorer på Geilo som ”kommer for å melke” for så å dra igjen. Disse entreprenørene ”gjør mye faenskap”, går på tvers av reguleringsplaner, bygger for høye hus og gjør ting i naturen som de ikke skulle gjort. Å ”komme for å melke” er et uttrykk for å *utnytte* en situasjon. Begrepet har helt klare negative konnotasjoner om å gjøre noe som gir en selv goder (melke kuen og ta med seg melken) uten at en gjør jobben (stelle og ta vare på kuen). Geir setter dette begrepet som en motsetning til det som skjer i Tinn. Han forklarer at Tinn kommune har tatt høyde for denne utviklingen. De har etablert et utbyggerforum, hvor alle passer på at alle gjør jobben sin i forhold til hytteprosjektene.

Til tross for at det her er snakk om ulike tilfeller og eksempler finnes det et helt klart narrativ om *kontroll* i disse fortellingene. Trude meddeler et ønske og et behov for å ha *kontroll* over hytteturistene og Geir uttrykker at kommunen har *kontroll* over utbyggere, og at de ikke skal kunne utnytte seg av verken lokalbefolkningen, kommunen eller de lokale ressursene. Dette narrative om å ha *kontroll* over hytteturistene og utbyggerne kan kanskje sies å strukturere praksisen til en viss grad. Ved å ha fokus på *kontroll* har kommunen etablert utbyggerforumet Geir snakket om over.

Rjukan blir ikke snakket om og oppfattet som en region i forhold til andre regioner, men som en destinasjon i forhold til andre destinasjoner. Lokalbefolkningen bygger helt klart opp en egen identitet i forhold til at de distanserer seg fra andre destinasjoner, og på denne måten forteller hvordan de selv ønsker å være og hvordan de er.

Industrikulturens arv

Industrikulturen kan neppe utelukkes i en oppgave som omhandler stedsmyter i Rjukan. Industrihistorien er en stor og viktig del av å være Tinn-døling eller Rjukanborger. Som jeg tok for meg i historiedelen av kapittel 2, var de fleste som begynte å jobbe i Hydro innflyttere til Vestfjorddalen. I dag, 100 år etter, har nok de aller fleste foreldre eller besteforeldre som jobbet i industrien, om de ikke gjorde det selv. Det var helt tydelig i mine samtaler med folk i Rjukan at industrikulturen fremdeles både var levende og en del av forklaringsgrunnlaget for hendelser og handlemåter i dag. Ifølge geografen David Byrne må industri dekke mer enn kun produksjon. "It too has been a component of identity" skriver han i artikkelen "Industrial culture in a post-industrial world – The case of the North East of England" (Byrne 2002: 280). Byrne tar for seg den nordøstlige delen av England og Katowice, en industriregion i Polen. Han ser blant annet på hvordan industrikultur overlever i det som karakteriseres som postindustrialisme. Birkeland (2008) finner at man også i Rjukan har tatt vare på en kultur basert på industrialisme. Hun skriver at man i Rjukan "(...) despite the reduced job opportunities for the young post-war generations, the population kept cultivating a particular pride" (Birkeland 2008:6).

Tinn og Rjukan er en bo- og arbeidsmarkedsregion¹⁸. Jeg finner flere narrativ om Rjukan bygdene rundt hvor hytteturismen spesielt, og reiseliv generelt, har en sentral plass. Jeg har valgt å plassere disse inn under overskriften "industriens arv" fordi jeg ser det som viktig og nødvendig å vise hvordan forestillinger om industrikultur også påvirker konstruksjonen av narrativ om hytteturisme som igjen strukturerer lokal praksis. I denne delen av analysekapittelet skal jeg ta for meg ulike stedsnarrativ som først og fremst er preget av at Tinn er en industrikommune, men også av at Tinn er en bo- og arbeidsmarkedsregion. De to første narrativene som tar for seg "Rjukan som vare" og "Natur = Ressurs" inneholder begge narrativ som handler om varegjøring av sted. "Rjukan som vare" ser på varegjøring og ulike representasjoner av sted i tillegg til hvordan hytteeiere og andre turister påvirker lokalbefolkningens forhold til sted med sin tilstedeværelse. "Natur = Ressurs" adresserer

---

¹⁸ *Bo- og arbeidsmarkedsregionen Tinn* (Kap. 1)

hvordan industrikultur og det faktum at Tinn er en bo- og arbeidsmarkedsregion på mange måter fører til en logikk om naturen som ressurs. Hyttefolkets rolle i disse narrativene står i sentrum, men reiseliv som et generelt begrep tas også høyde for. Narrativet som omhandler lokalbefolkningens villighet til å ta imot nye mennesker og narrativet om at Gaustaområdet ikke er lokalbefolkningens fjell beskrives av lokalbefolkningen som en direkte følge av industrikultur. Lokalbefolkningens fortellinger om hyttefolket som engasjerte i lokalsamfunnet henger tett sammen med fokus på reiseliv og narrativ om hyttefolkets deltagelse fra kommunens side.

Rjukan som vare

Hytteturismen og annen turisme og fokus på dette ser ut til å forme en narrativ om Rjukan og bygdene rundt som varer;

Du klarer å sette pris på dalen din mer, enn hvis dem (hyttefolk) ikke hadde vært her. Du blir hele tiden bevisst på hva du har. Og da slipper du all den sytinga også. For da må folk fokusere på hva vi har å tilby turistene” (Trude).

Denne bevisstheten om hva Rjukan har å tilby viser seg altså gjennom et narrativ om stedet som vare. To aspekter er viktig å merke seg her. Det første handler om det man i faglitteraturen kaller ”commodification”, det vil si at et objekt som produseres for å selges får en kulturell eller estetisk verdi som er større enn objektets egentlige nytteverdi (Woods 2005). Når Rjukan og bygdene rundt blir promotert som destinasjoner omgjøres de også til varer, og lokalbefolkningen tar del i denne varegjøringen av Tinn. De ser hva kommunen har å tilby både dem selv og turister. Det er viktig å understreke at lokalbefolkningens representasjon av stedet sitt ikke er den samme som representasjonen fra utenforstående og deres ”tourist gaze” (Fløysand og Jakobsen 2005). Videre er lokalbefolkningens bilde av stedet ikke alltid sammenfallende med kommunens. Dette er fordi man gjennom varegjøring ofte får et statisk bilde av stedet. Man fokuserer på spesifikke ”egenskaper” eller momenter ved stedet, mens dagliglivet for lokalbefolkningen inneholder et mye mer dynamisk bilde. Varegjøring av steder kan derfor skape konflikter mellom de ulike narrativene for stedet (Fløysand og Jakobsen 2005, Woods 2005, Aronsson 2007). Det finnes et stort potensial for konflikt i uoverensstemmelser i narrativer om et sted (Aronsson 2007). I Rjukan og bygdene rundt finner jeg derimot stor grad av overensstemmelse mellom kommunen som planlegger og

promoterer av Rjukan som en reiselivsdestinasjon og lokalbefolkningens bilde av Rjukan og bygdene rundt. Det er en tydelig tanke om at reiseliv er det nye satsningsområdet, også hos lokalbefolkningen. Informantene ser mange fordeler med en slik satsning, og det finnes få kritiske stemmer blant de jeg har snakket med. Jeg kommer nærmere inn på dette aspektet fra kommunens side i kapittel seks.

Det andre viktige momentet ved denne narrativen om Rjukan som vare er en endring i synet på Rjukan og bygdene rundt. Her kommer viktigheten av de sosiale påvirkningsstrukturene i forhold til lokalbefolkningens stedsidentitet sterkere frem. Informantene var på mange måter stolte over det faktum at noen faktisk valgte å ha hytte i og rundt Rjukan. Det å eie en hytte i området kan se ut til å bli oppfattet som en slags deltagelse i lokalsamfunnet, og i stor grad som noe positivt for lokalbefolkningen. Trude viser i informantutsagnet over at hennes stedstilhørighet på mange måter påvirkes av hyttebeboerne. Hun blir mer stolt av Vestfjorddalen og områdene rundt fordi hun ser at andre som kommer utenfra ønsker å ta del i det de har å tilby der. Det å se at flere og flere bygger og kjøper hytte i områdene rundt Rjukan og Tinn generelt får henne til å tenke mer i gjennom hva hennes sted har å tilby av både aktiviteter og naturopplevelser. Lokalbefolkningen opplever med andre ord at en gruppe mennesker, som kommer utenfra og som ikke nødvendigvis har tilknytning til Rjukan og Tinn, ønsker å bygge eller kjøpe hytte der. Det gir lokalbefolkningen en følelse av at deres sted er attraktivt for andre mennesker, at stedet har noe å tilby.

En hytteeier kan med andre ord være tilstede i Tinn kommune, han kan se naturen og utføre aktivitetene han knytter til stedet eller til hytten, uten å nødvendigvis gi noe tilbake til lokalsamfunnet i form av egen deltagelse eller uttrykt beundring for stedet. Men til tross for at hytteeierne ikke nødvendigvis aktivt går inn for å gi noe tilbake til lokalsamfunnet gir de tilsynelatende noe til Rjukanbefolkningen i form av økt kjennskap til og økt stolthet over stedet sitt bare ved å ha hytten sin der. Narrativen om Rjukan som vare konstruerer hytteeierne som det Relph ville kalt atferdsmessig innenfor. Å være adferdsmessig innenfor vil si at man ser stedet man oppholder seg på som flere objekter, perspektiver og aktiviteter som er ordnet på bestemte måter og som har bestemte observerbare kvaliteter (Relph 1976:53). Det er måten disse objektene og aktivitetene assosieres med de fysiske kvalitetene slik de ser ut, som gir bestemte steder en unik erfaring (Relph 1976:54).

John Urry viser at periodisk tilbakevendende fysisk samvær på grunn av reise eller tilfeldige møter er svært viktig for sosialt liv (Urry 2004:28). Disse tilfeldige møtene eller besøkene er også en viktig del i Massey's "Throwntogetherness" (2005). Nå er møtet mellom de sosiale aktørene blitt direkte og fysisk. Hyttefolk er tilstede i og rundt lokalsamfunnet, og på denne måten blir deres tilstedeværelse i narrative viktige og mer fremtredende. Denne tilstedeværelsen påvirker forhandlingen om stedet (Massey 2005) og tydeliggjøres i lokalbefolkningens endrede syn på Rjukan og bygdene rundt.

Natur = ressurs

Reiseliv har vært et satsningsområde i Tinn kommune mange ganger før opp gjennom historien, men etter at Hydro trakk seg så og si helt ut av Vestfjorddalen har denne satsningen blitt viktigere. Sverre er lokalpolitiker og hevder kommuneplanen fra 2007 kun tar for seg reiseliv og at den ikke nevner industri med et ord. Han har jobbet mye med å få fokuset tilbake på industri, og mener infrastrukturen på Rjukan ikke burde gå til spille. "Hvis du leser kommuneplanen vår, så vil du se at den som ble vedtatt i fjor, den er utrolig reiselivsorientert, det er ikke et ord om industri. Miljø er borte".

Reiseliv som satsningspunkt for Tinn kommune har altså på mange måter tatt over for industrien. Industritankegang og industrimetaphorer er fremtredende i narrative om reiseliv i Tinn kommune. Også narrative "Vi overlever ikke uten turisme" er en av hoveddiskursene som går igjen hos mine informanter. Det at Rjukan og Tinn ligger så langt ifra andre arbeidsmarkeder gjør at de blir så og si fullstendig avhengige av selv å skape arbeidsplasser for å opprettholde folketallet og et bysamfunn. Geir, ansatt i kommunen forklarer at dette er en stor utfordring for Tinn kommune.

Det er en veldig, veldig stor utfordring for kommunen, samtidig som det bare er å erkjenne at det er vi. For det å bo her og jobbe en annen plass, vi må ha både arbeid og bolig. Og har vi ikke det, så flytter vi. Så det er en veldig stor utfordring for oss. Så vi er en egen bo- og arbeidsmarkedsregion (Geir).

Dette er en svært interessant aspekt fordi Rjukan og Tinn på mange måter presses inn i ulike former for utnyttelse av naturen eller ulike former for utvikling, av den grunn at de er en bo- og arbeidsmarkedsregion. I forbindelse med at vi snakker om hyttebygging, kommer også Nora inn på sammenhengen mellom arbeid og bosted, men med et litt annet perspektiv.

(...) de der tallene som kommer hvert halve år eller en gang i året. 'Nå har folketallet gått ned med 30'. Det påvirker meg, jeg kjenner meg lei for det, kanskje tenker jeg at dette er ikke bra, jeg får finne på noe annet, jeg får dra et annet sted (Nora).

Hyttebygging gir arbeidsplasser, arbeidsplasser gjør at folk blir boende i Tinn kommune, blir folk værende får man beholde et lokalsamfunn og den lille byen. Nora påvirkes sterkt av befolkningsnedgangen i kommunen. Når man vet at man trenger å opprettholde arbeidsmarkedet for å beholde menneskene, får det følger for strategier og tankesett både i kommunen og hos lokalbefolkningen. Andre steder og regioner hadde kanskje ikke tatt imot eller godtatt endringer like raskt som de har gjort det i Rjukan. For videre forskning kunne et komparativt studie i forhold til en reiselivsorientert region med større mulighet for pendling vært svært interessant. I tillegg til at Tinn er en bo- og arbeidsmarkedsregion finnes det en sterk industrikultur, med en grunnleggende tankegang om at det å underlegge seg naturressurser er nødvendig for nettopp å kunne bli værende på et sted som Rjukan.

En pensjonert industriarbeider jeg har valgt å kalle Johannes trekker linjene mellom utnyttelse av naturen, reiseliv og industri på denne måten;

Jeg kunne gått med på at vi bygde motorvei til Gaustatoppen. Gaustatoppen er i så måte ikke hellig for meg, at den må stå der kritthvit og urørt hvis vi ikke har noe å gjøre. Hvis vi kan få 1000 arbeidsplasser ved å lage motorvei opp der så ville jeg vært med på det (Johannes).

Johannes er rask med å si at dette bare er billedlig, men poenget er klart. Dersom det er nødvendig, er han beredt til å ofre mye for at folk i Rjukan og Tinn skal ha arbeidsplasser å gå til. En motorvei til Gaustatoppen er fiksjon, men gaustabanen er en reell tunnel som har potensialet til å frakte masseturismen til toppen av Gaustatoppen. Både folk, media og kommunen virker svært positive til dette. De kritiske stemmene som mener at Gaustatoppen er verdifull i seg selv er få. Anniken Greve ser steder som verdifulle fordi de er uavhengige av mennesket (Greve 1997), og at man må ta vare på denne verdien og ikke forringe den med kommersialisering. Denne måten å tenke på er lite tilstede i Rjukan og bygdene rundt.

Gaustatoppen, slik den er i dag, kan på mange måter sies å være konstruert som en vare både av lokalbefolkningen og av kommunen. På lik linje som befolkningen før produserte varer i industrien produserer de nå ulike deler av naturen som vare. En slik logikk om naturen som

vare ligger igjen hos lokalbefolkningen, og kan karakteriseres som et ubalansert eller ”sykt” forhold mellom mennesker og ikke-mennesker eller natur som ofte kan finnes på tidligere industristeder slik som Rjukan (Birkeland 2008). Logikken er med på å strukturere narrativ om reiselivsutvikling og hyttebygging som svært viktige elementer for Rjukan som sted. I tillegg strukturerer logikken også praksis hos lokalbefolkningen og kommunen. Den gjør det muligens lettere å akseptere en utnyttelse av naturen.

Thordis, en pensjonert sekretær fra Hydro, forteller meg om sine standpunkt om fortetting og hyttebygging, også her får man ta del i holdninger i forhold til utnyttelse av naturen.

Jeg synes ikke vi skal se negativt på det jeg. Skal Rjukan bestå så må vi. Vi kan ikke sitte på hver vår tue og ikke være glad for at det kommer turister altså. Selv om det kan sies at det bygges for mye og for tett. Men det er ikke noe jeg har noe med, jeg behøver ikke å reise opp der, men for de som bor der oppe ... hvis de synes det er allright så er det greit for meg” (Thordis).

Thordis distanserer seg fra utbyggingen ved å si at hun ikke har noe med hvordan de bygger fordi hun ikke trenger å reise opp der. Hun er likegyldig til det som foregår fordi hun ikke er del av det. Thordis blir da et eksempel på at mennesker er klar over ubalansen mellom natur og kultur, men har ikke kunnskap til å gjenvinne denne balansen (Birkeland 2008).

Gunhild uttrykker i likhet med Johannes at de er avhengige av turismen for å kunne få ”et pulserende liv, med inntekter og arbeidsplasser”. Da gjør det ikke så mye at de mister litt av den storslåtte naturen, ”du må miste noe for å få noe igjen”, sier hun. Gunhild uttrykker i likhet med Johannes en helt klar logikk om natur som ressurs. I artikkelen ”Market, commodity, resource, and strength: Logics of Norwegian rurality” ser Knut Hidle *et.al.* på hvordan ruralitet som ressurs strukturerer en nasjonal, global og markedsorientert romlig orden. Her er det viktig som Hidle *et.al.* påpeker, å ta høyde for blant annet miljømessige problemer og at ruralitet ikke skal være noe man kan bruke opp (Hidle, Cruickshank og Nesje 2009: 195-196)

Det kan altså se ut til at narrativet om at Rjukan ikke kan overleve uten reiseliv har røtter i eldre narrativ som holdt industrien som eneste mulige overlevelsesstrategi. I begge disse narrative ser man en helt klar logikk om naturen som ressurs. Når jeg spør Trude om hun føler hyttebyggingen er en del av Rjukan, sier hun med klare ord at hun oppfatter at reiselivet har overtatt for industrien. ”(...)det er en del av Rjukan. En nødvendig del, i dag.

Først var industrien den viktigste næringen, nå blir turismen den største. Med alt det kan medføre” (Trude).

Reiselivet har helt klart tatt over rollen som ”hovedarbeidsgiver” i Tinn. Det er stor tro på reiselivssatsningen som både langvarig og lukrativ både hos kommunen og blant lokalbefolkningen. Det snakkes om penger hyttefolk vil legge igjen i handelsnæringen i Rjukan, hvordan entreprenører, etter at hyttene er bygget, skal kunne jobbe med vedlikehold og ikke minst at hyttefolket kan bidra med kompetanse i lokale bedrifter. Kunnskapen om og interessen for Hytteprosjektet ”Hyttefolk = Nyttefolk?”, som jeg kommer tilbake til i kapittel seks, er stor.

”Vi er aldri redd for å ta kontakt med fremmede folk”

Industrikulturen har, som vist over, påvirket hvordan lokalbefolkningen konstruerer reiseliv som den viktigste av få muligheter på arbeidsmarkedet. I tillegg til dette finnes det narrativer om at industrikulturen og den spesielle historien i Rjukan har bidratt til at man er mer åpen mot nye mennesker. Sverre, lokalpolitikeren hevder at ”(...) sånne samfunn som Rjukan, som er vant til å folk flytter inn, de har en annen kultur i forhold til det å ta imot folk fra andre steder. Så sånn sett så tror jeg at vi er en øy”. Man kan altså si at i Rjukan og Tinn er man vant til å være en slags smeltedigel helt siden industrien og oppbyggingen av Rjukan startet rundt 1900.

Trude forteller meg om Rjukan som et industrisamfunn, og kommer raskt inn på hvordan Rjukan alltid har bestått av veldig mange ulike mennesker;

Det er et industrisamfunn som har vært unikt, og det er fremdeles unikt. Mye av det henger igjen, vi er aldri redde for å ta kontakt med fremmede folk. Så jeg tror nok vi er veldig åpne for fremmede mennesker, for vi har vært nødt til å være det fra dag én. Det er noe vi er flaska opp til, vi har fått det inn med morsmelka (Trude).

Sverre knytter denne inkluderingskulturen man har i Rjukan opp mot flyktninger også, og forteller at Tinn har vært veldig god på integrering;

(...) det er en del tradisjoner og verdier som kommer inn på dette med kultur og politikk og hva vi står for. Så flyktninger fra andre land har hatt lite

problemer med å kunne tilpasse seg her i kommunen. Vi har jo et asylmottak her i kommunen og har hatt det i mange år (Sverre).

Også i forhold til andre innflyttere brukes denne narrativen om ”smeltedigel”. Gunhild forteller at en av de tingene hun synes er mest spennende med Tinn er alle de forskjellige nasjonalitetene som finnes her. Hun mener det finnes folk i kommunen fra mellom 40 og 50 nasjoner, og det er veldig mye når en vet at Tinn har i nærheten av 3500 innbyggere. Blant disse ulike nasjonalitetene er det mange av det som karakteriseres som livsstilsinnflyttere.

(...) livsstilsflyttere da disse som har vært ute etter småbruk og sånn og som har litt andre tanker og er litt økologisk retta og kanskje driver med litt utradisjonelle ting jeg synes det også er med på å, for meg da, at det er så spennende å bo her (Gunhild).

Gunhild forteller at denne gruppen av innflyttere har blomstret de siste 15 årene, og at det er med på å gjøre at det ikke er ”noe sånt lite miljø i bygda som du må underordne deg”, men at ”du kan velge og vrake hvem du vil være sammen med”.

Når hytteeierne nå har inntatt Rjukan, kan det kanskje være enklere for lokalbefolkningen å godta at det kommer nye folk til bygden deres, fordi de er vant til et samfunn hvor så og si alle har familie som kommer utenfra. Masseys begrep ”throwntogetherness” (Massey 2005) beskriver hvordan sted skapes gjennom menneskers møter med hverandre. I Rjukan og bygdene rundt finner man klare narrativ om at slike møter har påvirket stedet og menneskene som bor der. Nesten alle i Rjukan er fra familier som for noen generasjoner siden, selv var innvandrere. Hyttefolk er likevel en annen type innvandrere enn de som kom på grunn av industrien for rundt 100 år siden. Hytteeierne kommer til Rjukan og Tinn for å være der i deres egen fritid, og vil naturligvis bruke stedet på en annen måte enn fastboende. Geografen Inger Birkelands studie på Nordkapp, som jeg tok for meg i kapittel 2, argumenterer for at selv besøkende mennesker skaper stedet de gjester, og når det her er snakk om hytteeiere som besøker stedet regelmessig, vil disse menneskene påvirke stedet de besøker mer enn gjennomreisende. Hytteeierne besøker Rjukan og bygdene rundt regelmessig, og ifølge Urry er slike møter svært viktig for sosialt liv¹⁹ (Urry 2004) fordi slike regelmessige besøk åpner for en forståelse for sted som tar utgangspunkt i at sted er møteplasser (Massey 1991, Massey 1994, Massey 2005).

---

¹⁹ *Rjukan som vare* (Kap. 5)

Både industrikultur og Tinns status som bo- og arbeidsmarkedsregion påvirker lokalbefolkningens måte å forholde seg til hyttefolk. Det at befolkningen i Rjukan og bygdene rundt ser på seg selv som åpne for andre mennesker gjør at hytteturisme kanskje får et mykere møte med lokalbefolkningen enn den ellers ville fått. Smeltedigelnarrativet strukturerer med andre ord lokalbefolkningens holdninger til møtet med hyttefolket.

Hyttefolket engasjerer seg

Lokalsykehuset i Tinn ble bestemt bygget av Sam Eyde, allerede i 1913. Det stod klart i 1920, og gikk inn som en del av Hydros utgifter ”for å holde industrien i gang” (Dahl 2000: 54). Etter konsesjonssaken i 1968 endret Hydro syn på deres ansvar for folks helse og ønsket at offentlige oppgaver skulle overtas av staten og kommunen. I 1969 overtok Telemark fylke ansvaret for helsestell (Dahl 2000:54), og året etter ble Hydro kvitt byggene også. Kommunen ønsket et nytt og større sykehus. De fikk ja fra fylket, men utspillet ble forsøkt stoppet først av Statens Sykehusråd, og deretter ble det holdt igjen av Fylkesadministrasjonen. Sterke lokale protester var viktig for at kommunene Vinje og Tokke ble lagt inn under Rjukan sykehus, og dermed stod sykehuset sterkere i kampen for å overleve. I 1994 truet nedskjæringer med å gjøre sykehuset om til en helsestasjon (et sykehus uten røntgenapparat). Et spleiselag av Tinn kommune, ulike banker og foreninger, i tillegg til kommunene Vinje og Tokke reddet situasjonen (Dahl 2000:347-348). Fra 1980-tallet har norsk helsedistriktspolitikk mye av skylden for at sykehuset nesten ble nedlagt, i tillegg til at det i stor grad ble slått sammen med sykehuset på Notodden og trusler om nedlegging av diverse avdelinger, inkludert fødsels- og akuttavdeling (Dahl 2000: 349-358). Etter massive protester i 1999 kom fylkesutvalget fram til at sykehuset i Rjukan måtte bestå med full akuttfunksjon. Fødeavdelingen ble finansiert av de tre kommunene Tinn, Vinje og Tokke.

Et lokalsykehus blir av informantene beskrevet som nødvendig for Rjukan som sted. I Tinn har lokalbefolkningen opplevd at hytteeierne har kjempet for de samme tingene som dem. Det gir grobunn for mange refleksjoner hos mine informanter. Da flere avdelinger ved det lokale sykehuset var truet av nedleggelse fikk Rjukanbefolkningen hjelp fra hytteeierne.

(...) vi hadde jo en runde i forbindelse med underskriftskampanje, i forbindelse med sjukehuset og nedleggelsen av akuttten og Lykke Liten

(fødeavdelingen). Og da var det veldig mange hytteeiere som sendte inn og protesterte sammen med oss andre som er oppvokst her (Sverre).

Et narrativ om at hytteeierne engasjerer seg i lokalsamfunnet og står sammen med lokalbefolkningen er tydelig i utsagnet over. I tillegg til disse protestbrevene og protestene blant hytteeierne var det spesielt én hytteeier som utmerket seg. Den nasjonalt profilerte musikeren Jørn Hoel har hytte på Gaustablikk og har gått først i protesttog, overlevert signaturer og holdt konsert mot nedleggelse av avdelinger ved det lokale sykehuset.

(...) hvordan han verner om Rjukan, det at han gikk først under sykehusdemonstrasjonen, og overleverte brevet. Jeg tror han skal ha ære for mye av den positiviteten til hyttefolk. Da skal man ikke tenke at det er noen drittsekker, men man skal tenke at det er en ressurs (Astrid).

Hoel vil få spalteplass i avisen og være synlig i bybildet på andre måter. Dermed får hans holdninger til Rjukan og hans handlinger i Rjukan større fokus enn det en vanlig hytteeier ville fått. Når Hoel så forteller Rjukanbefolkningen om sitt liv på hytten, og hvor mye tid han bruker der, blir han en slags representant for alle hyttefolk i Rjukan. Lokalbefolkningen ser at hytteeierne deltar i samfunnsdebatten i viktige saker, slik som å beholde viktige avdelinger ved sykehuset. Det er klart at i forhold til sykehuskampen har hytteeierne engasjert seg mye på grunn av egeninteresse, men på en annen side blir de svært synlige deltagere i et relativt lite samfunn, og de blir i stor grad sett på som en hjelpende hånd i en viktig sak for lokalsamfunnet.

Når lokalbefolkningen opplever at en hytteeier involverer seg i kampen for å beholde sykehuset, eller deltar på lokale aktiviteter og lignende, konstruerer de hytteeieren som det Relph (1976) ville kalt "empatisk innenfor" i lokalsamfunnet i Rjukan eller andre steder i Tinn kommune. Å være empatisk innenfor vil si å oppleve en tilknytning til stedet og til lokalbefolkningen som gjør at man klarer å se dette nye stedet i en verdisammenheng, i tillegg til å se det som et sted hvor de for eksempel kan gå på ski, slappe av og kjøre slalåm. Når lokalbefolkningen i Rjukan, og ellers i Tinn, opplever at hytteeiere tar del i lokalsamfunnet på en slik mer intim måte, er det sannsynlig at de erfarer hytteeierne som viktige for sin egen og andres tilknytning til stedet.

Sykehusproblematikken blir eksemplifisert som et område der lokalbefolkningen legger merke til hyttefolkets tilstedeværelse. Det er tydelig i samtalene jeg har hatt med

informantene mine at sykehuset i seg selv er en viktig faktor for lokalsamfunnet i Rjukan og områdene rundt. At hytteeiere signerer underskriftskampanjer og går i fakkeltog ser ut til å ha spesielt stor innvirkning på lokalbefolkningens holdninger i forhold til deltidsboerne. Dette er forum hvor lokalbefolkningen kommer i kontakt med hytteeierne på en annerledes og ofte mer direkte måte enn i hverdagslivet. Da jeg spurte når de treffer hyttefolk, svarte informantene at de ser dem på butikken og i skibakken, men opplever lite direkte kontakt. En av informantene mine gir en god beskrivelse av det jeg oppfatter som forskjellen på konstruksjonen av hyttefolk som atferdsmessig og empatisk innenfor;

Den eneste vi har sett ta del i lokalsamfunnet, det er jo Jørn Hoel da, og det er jo positivt. Absolutt veldig positivt at han snakker positivt om Rjukan og ... er med lille granne, og det er han virkelig, man kunne ønske flere (Thordis).

Her ser man tydelig at informanten opplever at hytteeierne ikke er tilstede i lokalsamfunnet, noe som vil være naturlig dersom man er atferdsmessig innenfor. Hun opplever med andre ord hyttefolk som atferdsmessig innenfor, men ikke empatisk innenfor. Jørn Hoel, derimot, erfares som empatisk innenfor, fordi informanten ”treffer” ham i media og får høre om alt han foretar seg i Rjukan, og ikke minst hva han synes om hyttekommunen sin.

Et annet eksempel på en lignende forståelse av hytteeiernes deltagelse finner man i en lokalpolitikers refleksjoner. Når jeg spør ham om han føler hyttefolk er en del av stedet, svarer han at dersom en ikke er direkte involvert, og arbeider på for eksempel Gaustablikk, så er det ”(...) noe som skjer der oppe, det berører oss ikke”. Uten at jeg gir han et nytt spørsmål, begynner han å snakke om kommunens hytteprosjekt, og undersøkelsene de har gjort med hyttefolkene. Mange av informantene mine kjenner til dette hytteprosjektet og får, gjennom funnene kommunen har gjort, en forståelse av at hytteeierne ønsker å delta mer. Dette oppfattes svært positivt i lokalbefolkningen, og kanskje man kan hevde at hytteeierne, gjennom kommunens hytteprosjekt, begynner å nærme seg å være empatisk innenfor i manges øyne.

Narrativet om at hytteeierne engasjerer seg i lokalsamfunnet er viktig for møtet mellom lokalbefolkningen og hyttefolk. Dersom lokalbefolkningen oppfatter og konstruerer hyttefolk som engasjerte og opptatt av Rjukan og bygdene rundt vil det påvirke forhandlingene om stedet (Massey 2005). Narrativene om hytteeiernes deltagelse og engasjement vil kanskje ha

enda større påvirkningskraft på forhandlingene om stedet enn narrativet om varegjøringen av Rjukan og hytteeierens tilstedeværelse som jeg diskuterte over.

Gaustaområdet er ikke ”mitt” fjell

Den ekspansive hytteutbyggingen, som karakteriseres av store hytter i tillegg til svært tett bebyggelse, har ikke rørt ved de etablerte lokale hytteområder. Gaustablikk er på mange måter ikke del av det som er lokalbefolkningens ”fjell”. Gaustaområdet er et område lokalbefolkningen først fikk tilgang til på slutten av 1960-tallet gjennom byggingen av høyfjellshotellet der. Før den tid var det liten aktivitet og området bestod mest av gamle støler og lignende i tillegg til en og annen hytte.

Krossobanen bygget av Hydro for at arbeiderne kunne komme seg opp på fjellet på en enkel måte, er hovedgrunnen til at lokalbefolkningen i Rjukan har hytter på andre siden av dalen i forhold til Gaustautbyggingen. Birthe, som arbeider i Tinn kommune, gir meg noen av årsakene til at lokalt eide hytter som oftest ble bygget her.

Bakgrunnen til at det ligger hytter oppover der sånn, det er jo at de kunne komme seg med taubanen opp dit (Gvepseborg, Møsvann), men å komme seg til Gaustablikkområdet uten bil, det var ganske vanskelig. Slik at derfor fikk du hytter i mye større grad der oppe. Og der oppe har vi ikke hytteutbygging fra utenbys, hytteutbyggingen der opp skjer via generasjonsovertagelse og den typen der (Birthe).

I dette sitatet ser man en sammenveving av teknologi, praksis og meningsinnhold i forhold til sted. Krossobanen (teknologi) gjør det mulig for arbeiderne å komme seg raskt, enkelt og billig opp på fjellet (praksis), og på bakgrunn av dette får lokalbefolkningen et forhold til denne siden av dalen (meningsinnhold i forhold til sted) (Urry 2004). Videre forteller Birthe meg at hun tror at nærheten mellom Rjukan sentrum og Gaustaområdet er for kort i dag. ”Vi føler ikke at det er å ha hytte. Det går buss opp dit og det blir veldig nært” (Birthe).

Når jeg spør Johannes om hvilke reaksjoner han tror en storutbygging slik som den i Gaustaområdet ville fått om den hadde blitt planlagt i nærheten av etablerte hyttefelt, forteller han meg om den gangen Hydro ønsket å fortette et etablert hytteområde med ca. 100 hytter.

Det møtte opp omtrent 200 hytteeiere på det første årsmøtet og vi hadde jo søkt advokathjelp og alt mulig rart for å finne ut hvordan vi kunne forhindre

at Hydro fikk gehør i reguleringsplanen. Og det klarte vi å rydde unna, vi fikk stoppa hele reguleringsplanen (Johannes).

Kampånden mot en fortetting i det etablerte hytteområdet Johannes her snakker om, forsterker hypotesen om at Hydro her hadde forsøkt å regulere inn en fortetting i et område som lokalbefolkningen så på som "sitt" område. Hydro rørte her, med andre ord, lokalbefolkningens "fjell", mens utbyggingen i Gaustaområdet ikke har vekket de samme følelsene. Nora, en kommuneansatt, understreker Johannes' utsagn. Hun sier at hvis hun skulle på fjellet når hun var liten så var fjellet for henne i motsatt retning enn Gaustablikkområdet. "Det fjellet der oppe som er gaustablikk har jeg aldri hatt noe forhold til det". Hun legger til; "det er jo fra vidda Gaustatoppen er flott".

Avslutning

Industrikulturen er en viktig overordnet faktor i forhold til hvordan lokalbefolkningen tenker og konstruerer narrativer om reiseliv som næringsvei og Rjukan's overlevelse. Den påvirker også konstruksjonene av hytteeierne som mer eller mindre på innsiden av stedet i tillegg til hvordan de tar imot sine nye deltidsinnbyggere. Det faktum at en kjent person som Jørn Hoel blir sett på som en representant for hytteeierne gjør det på mange måter lettere for lokalbefolkningen å se de positive virkningene deltidsbeboerne kan gi til Rjukan og Tinn.

Narrativene jeg har funnet hos lokalbefolkningen kan beskrives som det Somers og Gibson (1994) kaller *offentlige narrativer*²⁰, og er narrativ som omhandler Rjukan og bygdene rundt. De lokale narrative om Rjukan og bygdene rundt konstruerer hytteeierne som "innenfor" i varierende grad. Det vil si at lokalbefolkningen har en oppfatning om at hytteeiere ønsker å ta del i lokalsamfunnet. Denne deltagelsen tar også sted uten at gjestene tar av eller endrer lokalbefolkningens fjell. Dette gir Rjukanfolket noe mer enn bare en mulig endret holdning til hyttefolket. Lokalbefolkningen får en økt vilje og evne til å se de positive sidene ved stedet sitt. Turistene eller deltidsbeboerne høyner altså Rjukanfolkets tanker om sitt eget sted. Narrative om Rjukan og bygdene rundt strukturerer med andre ord en praksis om imøtekommenhet og åpenhet i forhold til nye mennesker.

---

²⁰ *Narrativ og diskurs som analytiske verktøy* (Kap. 2)

Lokalbefolkningen ser at hytteturisme og annen turisme gir en mer positiv fremstilling av Rjukan og Tinn enn man hadde hatt før. Turismen og utbyggingen gir altså ringvirkninger utenfor den kretsen av mennesker som kjøper hytter. Også her ser man hvordan narrativ strukturerer praksis i den forstand at den positive mediedekningen gjør lokalbefolkningen i større grad stolte av stedet sitt. Media har stor påvirkningskraft og når blant annet lokale og regionale aviser forteller om andre sider av Rjukan enn problemene med Hydro, gir det Rjukanfolket en følelse av å kunne tilby noe annet enn før. De ser at stedet deres er kjent for noe annet enn et endt kapittel i Hydros historie.

Varegjøring²¹ av sted er et fenomen som ligger implisitt i alle narrative jeg har tatt for meg over. Jeg har vist at denne varegjøringen, i tillegg til å være økonomisk orientert, har en fremtredende ikke-økonomisk og ikke-materialistisk karakter. Narrative om Rjukan som vare og hytteeiernes deltagelse i lokalsamfunnet påvirker nemlig forhandlingene om stedet (Massey 1991, Massey 1994, Massey 2005). På denne måten tar det sted endringer i bildene av Rjukan og bygdene rundt. Slik kan man si at hyttefolk og lokalbefolkningen sammen, og hver for seg, skaper regionale endringer (Birkeland 2004).

---

²¹ *Place Marketing – Stedet som vare* (Kap. 2)

Kapittel 6: Kommunens narrativ

Innledning

I dette kapitlet tar jeg for meg Tinn kommunes stedsnarrativ. Industrikulturen er, som hos lokalbefolkningen, fremtredende i noen av narrativene. Jeg begynner med å ta for meg hvordan reiseliv blir promotert som den nye industrien, for så å vise hvordan industri og historie nå er blitt en del av reiselivet. Da jeg drøftet varegjøring av Rjukan i forrige kapittel tok jeg utgangspunkt i lokalbefolkningens fortellinger om turisme som den nye industrien og deres oppfatning av naturen som ressurs. I dette kapitlet ser jeg på kommunens strategier rundt varegjøring av sted og narrativene som ses i forhold til strategiene. Samtidig er ressursbegrepet viktig sett i sammenheng med Rjukans lokalhistorie, hytteturismen og natur.

Jeg finner en helt klar narrativ fra kommunens side som omhandler hytteeiernes ønske om å delta i lokalsamfunnet, og demonstrerer hvordan denne kan sies å være viktig for lokalbefolkningens stedsidentitet. Denne diskursen markerer seg i kommunen og kanskje spesielt sterk i kommunens hytteprosjekt ”Hyttefolk = Nyttefolk?”. På bakgrunn av dette ser jeg det som fruktbart å gjøre en grundig analyse av hvordan kommunen har valgt å presentere resultatene av spørreundersøkelsen som er publisert i ”Hyttefolk = nyttefolk”-rapporten.

Tinn kommune jobber aktivt opp mot hytteeierne. De er opptatt av hva hyttefolket kan gjøre for regionen sin. Kommunens hytteprosjekt ”Hyttefolk = Nyttefolk?” virker å være velkjent blant lokalbefolkningen. Spørreundersøkelsen hadde som mål ”å kartlegge den potensielle ressurs som hyttefolket kan være for hyttekommunen, og da spesielt med fokus på hvordan hytteeierne kan integreres i lokalt nærings- og kulturliv, og hvordan de på denne måten [å] kan bidra med sin kompetanse til utvikling av hyttekommunen” (Nordbø 2008, min rettelse).

Turisme – Den nye industrien

Det første som møter leseren av kommuneplanen for Tinn for perioden 2006 til 2016 er følgende;

Reiselivskommunen Tinn: Fra å være en kommune preget av industri og jordbruksnæring, skal vi over til noe annet. Det er vi selv som bestemmer

hva. Vi har vår egen identitet og historie, vårt eget ressursgrunnlag og våre egne muligheter. Ved å utnytte hele vårt grunnlag vil vi være i stand til å skape en spennende, framgangsrik og kreativ framtid (Tinn kommune 2007 Kommuneplan).

I utdraget ser man et klart fokus på reiseliv. Kommuneplanen starter med å konstatere at Tinn er eller skal bli en reiselivskommune og at de skal vekk fra industri og jordbruk. De har som mål å fokusere på reiseliv med vekt på næringsutvikling. I kommunens retorikk settes reiseliv som jordbrukets og kanskje spesielt industriens arvtager, og fokuserer både på identitet, historie og ressursgrunnlag som utgangspunkt for satsningen på reiseliv.

Ved å referere til reiselivssatsning som ”noe annet” enn det man gjorde før, sier de at reiselivssatsningen er *noe nytt*. Dette gir igjen følelsen av at industri og landbruk tilhører fortiden, og at disse næringene er *noe gammelt*. Videre poengterer kommunen at reiseliv kan skape ”en spennende, framgangsrik og kreativ framtid”. Med det uttrykker de samtidig at industri og jordbruk ikke innehar disse kvalitetene. Sverre, som er lokalpolitiker, forteller meg om fokuset på reiseliv i kommunen;

Hvis du leser kommuneplanen vår, så vil du se at den som ble vedtatt i fjor (2007), er utrolig reiselivsorientert, det er ikke et ord om industri, miljø. Vi må fokusere på at vi er en industrikommune, sjøl om trenden er at industriarbeidsplasser går den gælie veien, og at offentlige og private tjenester, og reiseliv vokser (Sverre).

Kommuneplanen Sverre snakker om, og som er sitert over, nevner industri i Tinn kun ved to anledninger i den 12 sider lange planen. Begge gangene er det snakk om industri som et avsluttet kapittel (Tinn kommune, Kommuneplan: 2 og 8). Dette til tross for at det under framleggingen av planen ble fremmet forslag om å inkludere industri som et satsningsområde (Tinn kommune, Framlegg av kommuneplan). Knut Løberg fra Sosialistisk Venstreparti (SV) kom med følgende forslag;

Kommuneplanen setter fokus på industri- og reiselivskommunen Tinn. Det er viktig at man satser på begge områder i årene fremover. Med den industri og teknologitradisjonen Rjukan har, er det viktig å løfte dette perspektivet videre innenfor nye virksomhetsområder, og synliggjøre en aktiv og offensiv holdning for å skape høyst tiltrenge høyt teknologiske arbeidsplasser, bl.a. innenfor miljøområdet. Reiselivssatsningen bør skje innenfor rammene av en bærekraftig utvikling, og på de premisser som tjener kommunen og innbyggerne på lang sikt.

Løbergs forslag falt med 3 mot 25 stemmer, og det som ble stående i kommuneplanen er ”et fokus på ’reiselivskommunen Tinn’”. SV var de eneste som fremmet forslag om å inkludere industri som satsningsområde. Derimot ble en mindre presis formulering om miljøvinklingen i planen enn ”bærekraftig utvikling” som SV foreslo, gitt av Arbeiderpartiet (AP). Formuleringen ”kommunen vil også vektlegge miljøaspektet i planperioden”, ble enstemmig vedtatt av kommunestyret. Tinn kommune vil altså ha et miljøaspekt i planperioden, men det er tydelig at en presisering om bærekraftig utvikling i reiselivssatsningen ikke er ønskelig. Fordi kommunen ikke kan sies å ha fokus på en narrativ om bærekraftig reiselivsutvikling og til tross for at dette aspektet ved reiselivsutviklingen i Tinn kommune er svært interessant faller en diskusjon om dette utenfor mitt prosjekt.

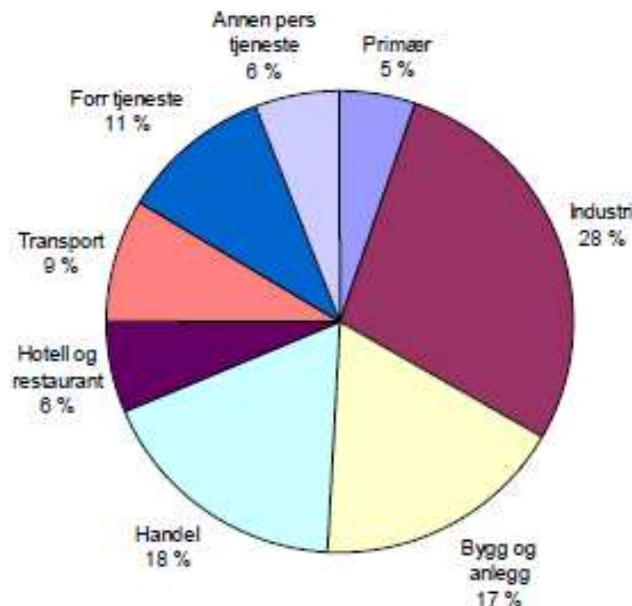
Ved å fokusere på reiseliv som *noe nytt* og industri og jordbruk som *noe gammelt*, i tillegg til ensrettet fokus på reiseliv, fremmer Tinn kommune en narrativ om at reiselivssatsningen er den eneste måten å oppnå en *spennende, framgangsrik og kreativ framtid*. Aronsson (2007) beskriver viktigheten av at lokalbefolkningens bilder av stedet er sammenfallende med det bildet en kommune eller markedsføringsaktør fremmer når det er snakk om varegjøring av steder. Som jeg allerede har vist i kapittel fem, finnes det narrativer i lokalbefolkningen som inneholder en idé om at reiseliv er den nye industrien. Det er nødvendig å ta høyde for et viktig aspekt når det gjelder narrativer. Man må spørre seg hvem som har makt til å definere den dominerende forestillingen av et sted (Bourdieu 1991, Woods 2005, Lysgård 2007, Aronsson 2007).²² Tinn kommune har i dette tilfellet i stor grad definisjonsmakt på hva Rjukan er, og skal være og det er viktig å harmonere disse definisjonene med lokalbefolkningens bilder slik at konflikten blir minimal. Til tross for at jeg ser at også lokalbefolkningen har et bilde av Tinn som en reiselivsorientert bo- og arbeidsmarkedsregion er det interessant å spørre hvorfor narrative ikke inneholder andre alternativer enn akkurat reiseliv. Woods argumenterer for at en slik statisk måte å forstå sted på ofte er tilstedeværende i et varegjøringsperspektiv (2005). Kanskje kommunens ensidige fokus på reiseliv og hytteutbygging gjør det vanskelig for lokalbefolkningen å se andre muligheter. En bakgrunn som ensidig industristed kan føre til at Rjukan blir ”låst inne” i bestemte utviklingsbaner. Dette kan skje dersom et lokalsamfunn har hatt kompetanse på et spesielt felt ”som i liten grad er tilpasset nye internasjonale utfordringer og rammebetingelser” (Jakobsen 2004:218). Rjukan har hatt industri som hovedsysselsetting i

---

²² *Place Marketing – Stedet som vare* (Kap. 2)

flere tiår. Samfunnet har gjennom mange år så å si kun hatt én arbeidsgiver. Nå har Hydro kun en liten del av sysselsettingen og under en tredjedel arbeider innen industrien. Lokalsamfunnet har altså omstilt seg på veldig mange områder, og er ikke lenger avhengige av industrien. Rjukans satsning på reiseliv kan kanskje sies å være et av flere bevis på at Tinn kommune ikke kan beskrives som ”innelåst”. Til tross for dette er det likevel ett aspekt ved kommunens strategier som kan karakteriseres som ”låst inne”. Kommunen ser ut til å ha en forestilling om at reiseliv er det eneste som er verdt å fokusere på. Å være ”innelåst” i ”gjeldende verdier og praksiser” (Jakobsen 2004:218) kan gjøre det vanskelig å se nye og andre muligheter for en selv og samfunnet. Tinn kommune har sett andre muligheter, men å satse på flere utviklingsstrategier samtidig ser ut til å være vanskelig. De har med andre ord ”sittet fast” i en tankegang om at man kun kan satse på en ting av gangen. Kommunen har ikke fokusert på industri som en potensiell fremtidig utviklingsstrategi, til tross for at 28 % av sysselsettingen i kommunen er

industriarbeidsplasser (Vareide 2009). Som vi ser i figuren til høyre utgjør hotell og restaurantbransjen kun 6 %, og om man inkluderer noe av bygg og anlegg og handel i en ”reiselivsbransje” vil en uansett ikke nå opp i prosentandelen industrien utgjør. Narrativen om kun ett satsningsområde kan altså se ut til å ha hatt en strukturerende effekt på praksis i forhold til utviklingsstrategien for kommunen.

Figur 6: Andel sysselsatte i 2008 i Tinn innenfor ulike bransjer, privat sektor (Vareide 2009)

Kommuneplanen ble vedtatt i mars 2007 og i forbindelse med fokuset på reiselivsvirksomhet har kommunen delt strategien i to hoveddeler. Den første delen er næringsutvikling og kompetanse og den andre er estetikk, kultur og identitet. Under den første strategidelen er det snakk om en helhetlig tenkning og grep på tvers av ”tradisjonelle kommunale sektorer” for å jobbe mot en utvikling av ”nasjonalt og internasjonalt konkurransedyktige reiselivsprodukter”. Kommunen ønsker et samarbeid mellom kommune og næringsliv og en styrket markedsføring

av Tinn og Rjukan som destinasjon. Gjennom denne varegjøringen av Tinn og Rjukan bygger de opp historier eller narrativer som de ønsker at både vanlige turister, hyttefolk og lokalbefolkning skal kunne godta og identifisere seg med. Det finnes et helt klart utgangspunkt i lokal identitet, historie og ressursgrunnlag, som man, som vist over, møter allerede i innledningen av kommuneplanen. Aronsson (2007) argumenterer for viktigheten av at man ”går mot en konsensus” mellom lokalbefolkningens og kommunes eller planleggerens bilder av stedet. Et viktig spørsmål blir da om de narrative kommunen velger å fortelle om stedet stemmer overens med lokalbefolkningens narrativer. Nedenfor tar jeg for meg to av satsningsområdene for Tinn kommunes reiselivsstrategi. Først ser jeg på hvordan varegjøringen av stedets arv tar i bruk narrativer om industrihistorie spesielt og lokalhistorie generelt. Deretter viser jeg hvordan stedet Rjukan blir fremmet som hoveddestinasjon i Tinn kommune, til tross for at de fleste attraksjonene er knyttet til andre steder i Tinn.

Lokalhistorie – En integrert del av reiselivssatsningen

Innen reiselivsnæringen i Tinn er det som sagt et fokus på lokal identitet, historie og ressursgrunnlag. Jeg skal i den neste delen av kapittelet ta for meg hvordan kommunen og andre bidragsytere i næringen bruker historie for å skape en merkevare av Tinn og Rjukan som reiselivsdestinasjon. Lysgård skriver i forbindelse med en diskusjon rundt Midt-Norden-regionen at ”Historie er i alle sammenhenger representasjoner som er formulert med utgangspunkt i et subjektivt valg av perspektiv og hendelser” (Lysgård 2007:92). Lysgård fokuserer i sin tekst på legitimering av regioner og hvordan en ”gjennom en forfektet historie kan skape en forståelse av hvilke regioner/nasjoner som er legitime til enhver tid” (Lysgård 2007:92). Tinn kommune ser ikke ut til å bruke historie for å underbygge at Tinn er en region like direkte som Midt-Norden-regionen gjør i Lysgårds tilfelle, men en kan likeledes argumentere for at historie kan være med på å skape en felles identitetsfølelse, og på denne måten være en byggekloss i et regionalt eller stedlig narrativ. Jeg ser altså dette som et grunnlag for å styrke den lokale identiteten, og gi grunnlag for at både lokalbefolkningen og besøkende kan skape og gjenskape narrativer om stedet gjennom markedsføring av historiske hendelser (Woods 2005, Cassel 2007, Aronsson 2007). I Tinn kan Marispelet og Vemork industriarbeidermuseum være eksempler på en bruk av historie og lokal identitet som grunnlag for varegjøringen av stedet og dets kultur, historie og identitet.

Marispelet er basert på et sagn fra området rundt Rjukanfossen i Vestfjorddalen. Med Rjukanfossen som rekvisitt feiret denne uteforestillingen femårsjubileum i 2008 (Marispelet.com). Det er et viktig kulturtilbud for Rjukan, Tinn og områdene rundt, og har fått nasjonal pressedekning de siste årene²³. Sverre forteller at forestillingen i 2007 hadde fått dekning både i nitimen og i Aftenposten, og mente pressedekningen var større enn for den lignende forestillingen på Stiklestad utenfor Trondheim. Vemorkmuseet er kjent for tungtvannssabotasjen under den andre verdenskrig, og har naturligvis sterkt fokus på det lokale motstandsarbeidet under krigen. I tillegg tar museet for seg historien om industriutviklingen og alt den brakte med seg i Vestfjorddalen (Visitvemork.com).

Varegjøring av det rurale henger tett sammen med narrativen om den rurale idyll. Helt fra vi er små barn blir vi fortalt at det rurale er idyllisk (Cloke 2003:1). Geografen Michael Bunce argumenterer for at ideene som oppstod på 1800-tallet rundt diskursene for antiurbanisme, landbruksforkjemping og naturen har hatt stor innflytelse for hvorfor den rurale idyll har stått så sterkt (Bunce 2003:19). Også 1700-tallets kunst og diktning kan sies å ha betydd mye for hvordan våre forfedre oppfattet det rurale, mener Bunce. Disse tradisjonene har opp gjennom historien fortsatt å idyllisere det rurale landskapet, og gjennom dette også livet som ble levd på landsbygden (Bunce 2003).

Bruk av historie som en markedsføringsstrategi gir stedet egenart og differensierer det i forhold til andre steder, men fordi historie er sterkt knyttet til individet er det svært viktig at kommunens narrativ stemmer overens med lokalbefolkningens. Det at narrative ikke stemmer overens kan ofte være et problem og et utgangspunkt for konflikt (Woods 2005). Narrative for varegjøring av det rurale gir ofte et statisk inntrykk av stedet, og dette statiske kan vanskelig sammenfalle med det varierte hverdagslivet til lokalbefolkningen (Woods 2005, Fløysand og Jakobsen 2005). ”Turism handler om at skapa produkter av platser” (Cassel 2007), men det må være en viss konsensus mellom de ulike bildene av stedet for at dette skal være mulig (Aronsson 2007).

I kapittel fem, som omhandler lokalbefolkningens narrative, viste jeg hvordan industrikulturen er fremtredende i mange av narrative om Rjukan og Tinn. Et fokus på industriarbeideren og industrikultur som attraksjoner innen reiselivet, bygger videre på og

---

²³ Dagbladet 3.7.2009, Dagbladet 4.7.2008

styrker lokalbefolkningens nærhet til lokalhistorien. Antropologen Allan Dundes (1989) argumenterer, som jeg nevnte i kapittel to, for hvordan historier forandrer seg fra person til person, og på den måten gir kulturell mening. Fordi mennesker alltid ønsker å fortelle historier som innehar mening for dem, forandrer meningene i historiene seg i forhold til hvem som hører på og konteksten de fortelles i (Dundes 1989). Dette kan gi økt kunnskap og et eierforhold til den lokale arven og de lokale historiene som finnes her. I Rjukan ser det med andre ord ut til at kommunens fokus på historie, lokal identitet og kultur blir godt mottatt av lokalbefolkningen. Det gir lokalbefolkningen økt bevissthet og gjør dem stolte av stedet sitt, på samme måte som tilstedeværelsen av hytteiere og andre turister.

Rjukan som hoveddestinasjon

VisitRjukan, som er Rjukans offisielle internettside, har fokus på at Rjukan er en helårsdestinasjon. Det er tydelig at man ønsker å markedsføre natur- og kulturopplevelser i Tinn kommune, med utgangspunkt i Rjukan. I figuren under ser man hovedsiden til Tinn kommune. Under ”snarveier”, på høyre side av hjemmesiden, finner man en lenke til informasjonssiden visitRjukan.no. Det finnes ingen lenker til andre informasjonssider om Tinn og siden inneholder turistinformasjon for hele Tinn kommune. Jeg kan dermed anta at dette er den offisielle informasjonssiden ikke bare for Rjukan, slik det antydes i navnet på hjemmesiden (visitRjukan), men også for resten av Tinn kommune. Man har altså valgt å bruke Rjukan som destinasjonsnavn.

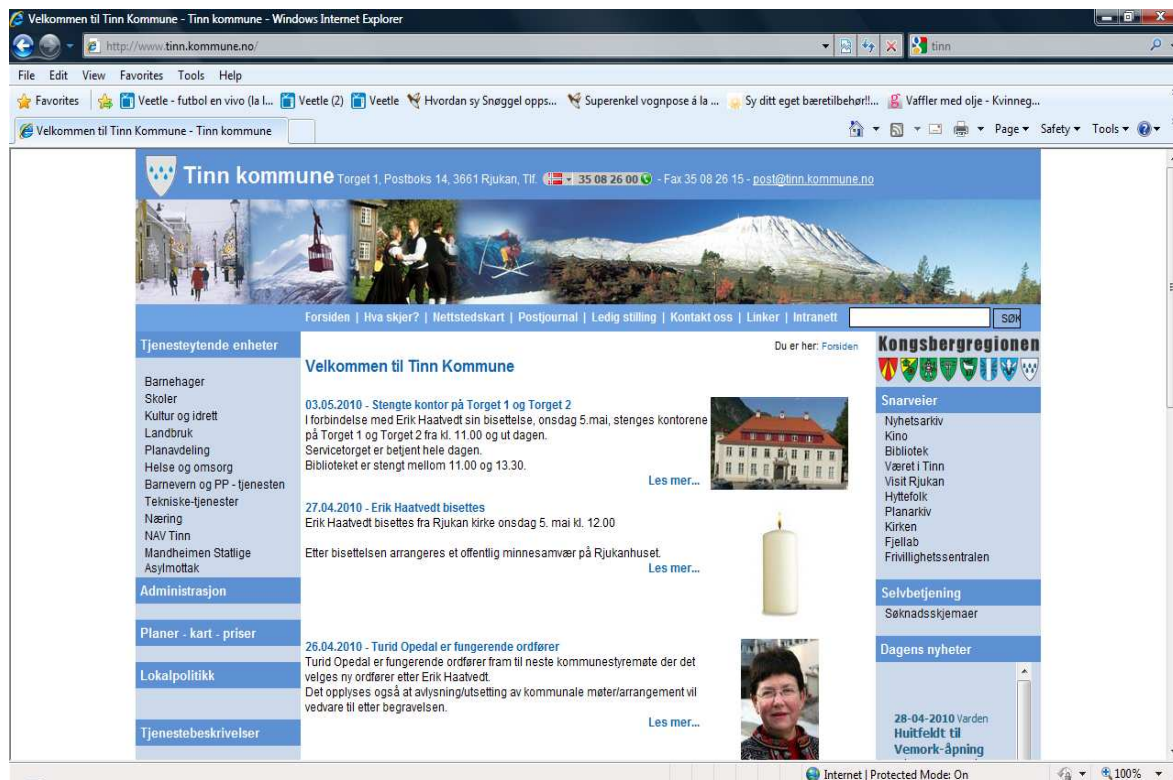

Fig. 6.1: Hjemmesiden for Tinn kommune (Tinn.kommune.no)

Når en følger lenken fra Tinn kommunes hjemmesider kommer man til denne siden:

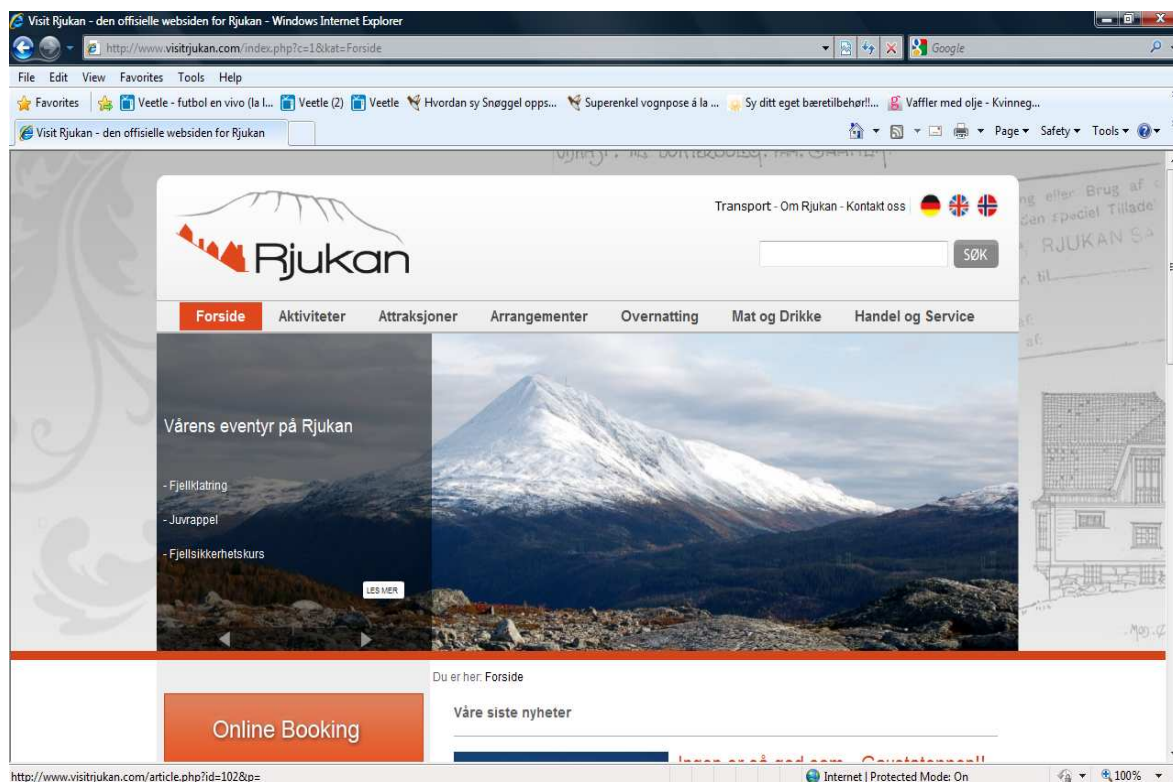

Fig. 6.2: Forsiden til VisitRjukan (Visitrjukan.com).

Det interessante i denne sammenhengen er hvordan Rjukan blir et samlebegrep for hele Tinn kommune. Man kan spørre seg hvorfor kommunen har valgt et slikt fokus på Rjukan som destinasjon, i stedet for Tinn. Det kan tenkes at det er lettere å forholde seg til et mindre areal og et fokusområde for turister, og at man derfor har valgt å gjøre det på denne måten. Men hovedårsaken ser ut til å være at det er viktig for kommunen at Rjukan promoteres som ”en sprell levende by”, som Geir i kommunen nevner i forbindelse med at Tinn og Rjukan må differensiere seg fra andre turiststeder. Å differensiere seg fra andre er viktig både for lokalbefolkningens identitetsforståelse og i forhold til at kommunen ønsker Rjukan som et naturlig sentrum for turister i Tinn. Ved å få turistene inn til Rjukan sentrum, skapes et marked med stor potensial for handelsstanden i Rjukan. I tillegg kan det argumenteres for at Rjukan er lettere å bygge opp som en merkevare. Rjukan ser ut til å være et mer kjent navn enn Tinn, videre er Rjukan et tettsted med bystruktur og for turister er det lettere å forholde seg til dette enn til kommunen Tinn og de ulike bygdesentraene som finnes her.

Igjen kommer spørsmålet om lokalbefolkningen kan identifisere seg med denne fremstillingen av Rjukan som sentrum for Tinn, og fokuset Rjukan får i forhold til de andre bygdesentraene, som Atrå og Tinn Austbygd. I forhold til dette spørsmålet vil det nok være stor forskjell på hvor menneskene man snakker med bor og har tilknytning til, og det kan være et interessant utgangspunkt for videre forskning på reiseliv i Tinn. Til tross for at alle attraksjoner i Tinn er å finne på visitrjukan, ser man allerede på nettsidenavnet at Rjukan er i fokus. Om man overfokuserer på Rjukan som reiselivssentrum, vil de andre bygdesentraene muligens tape både turister og inntekt. Jeg har til nå tatt for meg et generelt reiselivsfokus, og skal videre i kapittelet se nærmere på hyttefolkets tilstedeværelse i kommunens narrativer om Tinn og Rjukan.

Hyttefolk = Nyttefolk!

Gunhild arbeider i Tinn kommune og forteller meg at hun opplever at det er veldig mange hytteeiere som er interessert i å ta del i lokalsamfunnet. Hun er opptatt av hva hytteeierne gjør og hva de kan gjøre for lokalbefolkningen. Mens Gunhild er interessert i hytteeiernes deltagelse og hvordan kommunen kan bruke denne ressursen, ønsker jeg å finne ut hvordan konstruksjonen av disse menneskene og deltagelsen eller tilstedeværelsen deres i lokalbefolkningens narrativ påvirker forholdet til Rjukan og bygdene rundt. Ved å ta

utgangspunkt i ”Hyttefolk = Nyttefolk?”-rapporten, kan jeg få et innblikk i Tinn kommunes narrativer om hyttefolk. Ved hjelp av kjennskap til disse narrativene kan en få en forståelse av hvordan de er med på å strukturere praksis i kommunen. Med andre ord kan en si noe om hvordan narrative påvirker møtet mellom lokalbefolkningen og hyttefolket så vel som møtet mellom Tinn kommune og hyttefolket.

Gunhild forteller meg at hytteeierne ønsker å ha kontakt, at de ønsker å ta del i Rjukansamfunnet. Hun peker på at de i spørreundersøkelsene har fått tilbakemeldinger om at det er mange hytteeiere som allerede har god kontakt med lokalbefolkningen. Spørreundersøkelsen Gunhild referer til er en del av et interkommunalt prosjekt om hyttefolk. Tinn og Vinje kommune har samarbeidet for å, i hovedsak, kartlegge hytteeieres kompetanseoverføringsvilje og -evne. Prosjektet har som mål å skape møteplasser hvor hyttefolk og lokalbefolkningen kan danne relasjoner, samhandle og utveksle erfaringer for å styrke og arbeide med å videreutvikle det lokale nærings- og kulturlivet. ”Hyttefolk = Nyttefolk?”-undersøkelsen kartlegger altså den potensielle ressursen som hytteeierne kan være for hyttekommunen. Under denne hovedmålsettingen har de fire delmål. Det første delmålet er å kartlegge ulike grupper fritidsboere. Det andre delmålet er å undersøke hyttefolkets ressurser. Videre skal undersøkelsen se på hvilken rolle fritidsboerne ønsker å spille i lokalsamfunnet, i tillegg til å kartlegge hyttefolkets syn på hva og hvordan hyttekommunen bør legge til rette for å nyttiggjøre seg av hyttefolkets kompetanse og erfaring (Nordbø 2008). Prosjektet er et treårig tiltak som ble påbegynt i begynnelsen av 2007, og har innbefattet både spørreundersøkelsen, rapporten og en halv kommunal stilling (Nordbø 2008).

Tinn og Vinje kommune ønsker først og fremst å fokusere på det de kaller et kompetanseoverføringsperspektiv. Det vil si at de ønsker å kartlegge hvordan hyttefolk kan bidra med ulike former for kompetanse i lokalsamfunnet hvor de har hytte. I følge rapporten, som er utarbeidet i forbindelse med spørreundersøkelsen, har kommunene i mindre grad fokusert på det de beskriver som mer tradisjonelle undersøkelser om kapitaloverføring mellom hytteeiere og lokalsamfunnet. I forhold til disse undersøkelsene har kommunen mindre fokus på hytteeierens økonomiske bidrag til lokalsamfunnet og undersøkelser som ønsker å kartlegge hvordan hyttekommunen bedre kan tilfredsstille hytteeierens behov i lokalsamfunnet (Nordbø 2008: 10).

Både Gunhild og rapporten om hyttefolk fokuserer altså på hvordan hytteeierne kan gi tilbake til lokalsamfunnet. I likhet med det Gunhild sier om hytteeierens ønske om å ta del i lokalsamfunnet, og ønsket om å bidra med sin kunnskap, fokuserer også rapporten på at det negative bildet som kan fremstilles av hyttefolks tilstedeværelse i et lokalsamfunn *ikke* finner sted i Tinn og Vinje. Konflikt i forhold til ulike bilder av det rurale er velkjent i faglitteraturen. Uoverensstemmelsen bunner i at mennesker som kommer utenfra ofte vil ha et annet bilde eller en annen forestilling om det rurale enn det lokalbefolkningen har (Woods 2005). På lik linje med diskusjonen om varegjøring av sted over, er det altså idylliseringen av det rurale utgangspunktet for en slik konflikt. Allerede i forordet i rapporten presiseres det at narrativ som ofte regjeres i media om hytteeierens konfliktfylte forhold til sine lokalsamfunn og hyttekommuner knapt er å finne hos respondentene deres. Hytteeierne i Tinn og Vinje ser ut til å ha et ønske om å kunne bidra med sin kompetanse i lokalsamfunnet på mange ulike måter.

Som jeg har presisert i metodekapittelet skjer produksjonen av narrativer innenfor de ulike rollene til hvert enkelt individ, slik at når jeg har snakket med Gunhild, er hun i noen deler av intervjuet en representant for Tinn kommune og andre ganger har hun en helt tydelig rolle som privatperson. I tilfellet over skinner det gjennom at Gunhild representerer kommunen fordi hun snakker om et prosjekt de jobber med. Videre skal jeg argumentere for at man kan skimte den samme narrativen i ”Hyttefolk = Nyttefolk?”-rapporten som hos Gunhild. Gjennom å undersøke hvordan noen av svarene fremstilles, skal jeg se på hvordan kommunen kan se ut til å presentere svarene på en slik måte at hytteeierens deltagelse, og ønsker om å delta i lokalsamfunnet, overkommuniseres. Fordi jeg er spesielt opptatt av den delen av undersøkelsen som direkte analyserer forholdet mellom hyttefolk og lokalbefolkningen, er det noen av disse spørsmålene og analysen av dem jeg tar for meg her.

Under punkt 2.7 ”Hyttefolk og lokalbefolkning” i rapporten om ”Hyttefolk = Nyttefolk?”-undersøkelsen, tar kommunen for seg spørsmålet ”Ønsker du mer kontakt med lokalbefolkningen?”. Dette spørsmålet skal, i følge rapporten, være med på å legge grunnlaget for tilrettelegging av ”(...) samarbeid, samspill og møteplass mellom lokalbefolkning og hyttefolk med tanke på utvikling både av kultur og næring (...)” (Nordbø 2008:40). Det viser seg av svarene kommunen har fått, at det kun er 14 % av hyttefolket som ønsker mer kontakt, 41 % er usikre, mens 45 % ikke ønsker mer kontakt med lokalbefolkningen. Undersøkelsens kvantitative svaralternativ, er beriket med noen linjer hvor respondentene kunne skrive mer

utfyllende svar på hva de mener med svarene i den kvantitative delen av spørsmålet. På denne måten har kommunen fått mulighet til å gå ”bak den umiddelbare grafiske fremstillingen” (Nordbø 2008:40). Hytteeierne ble altså også spurt hvorfor de ønsket, eller ikke ønsket, mer kontakt med lokalbefolkningen. Disse kvalitative svarene blir analysert i rapporten, men det er kun de som har svart ”ja” eller ”nei” som blir gitt plass i selve rapporten. Den store gruppen av hytteeiere som har svart ”vet ikke” er kun blitt systematisert og gruppert i et vedlegg til undersøkelsen.

Et annet interessant spørsmål fra rapporten, er om hytteeierne ønsker å delta aktivt i utviklingen av Tinn som bosteds- og hyttekommune. Undersøkelsen viser at 18 % av hyttefolket ønsker å delta aktivt, 39 % er usikre og 43 % sier at de ikke ønsker å ta del i utviklingen av Tinn. I likhet med spørsmålet om hyttefolket ønsker mer kontakt blir den svarprosenten som er mest positiv i forhold til et godt samspill mellom hyttefolk og lokalbefolkningen fremstilt i hvor mange mennesker det faktisk er snakk om. Det vil si at antall respondenter som har svart at de ønsker mer kontakt med lokalbefolkningen og antall respondenter som har lyst til å delta aktivt i utviklingen av Tinn som bosteds- og hyttekommune blir i rapporten omregnet til antallet mennesker det faktisk er snakk om målt opp mot populasjonen. Dette gjøres, ifølge rapporten, for å vise at 14 % i det første tilfellet og 18 % i det andre tilfellet faktisk utgjør mange mennesker eller familier (Nordbø 2008). Det som er interessant her er at en slik utregning ikke finner sted i de andre svaralternativene. Her ser man igjen at framstillingen av resultatene i undersøkelsen fokuserer på de positive svaralternativene.

Fremstillingen av undersøkelsens resultater kan altså se ut til å overkommunisere hytteeiernes deltagelse og ønsket om å delta i lokalsamfunnet. Dette gir grunnlag for å hevde at det brukes ulike virkemidler for å fremme de mer positive sidene ved hytteeiernes potensielle innflytelse på hyttekommunen. Kommunes narrativ om hyttefolk blir synlige gjennom å analysere rapporten. Tinn kommune har et mål om å bli en attraktiv reiselivskommune, og hytteutbygging har vært og er en del av strategien for å oppnå dette målet. Det er naturligvis viktig for kommunen at forholdet mellom lokalbefolkningen og hytteeierne er så bra som overhodet mulig, og da kan det være fruktbart for dem å fremme en narrativ om aktive og engasjerte hytteeiere. Gjennom arbeidet med ”Hyttefolk = Nyttefolk?”-prosjektet har kommunen hatt stort fokus på at møtet mellom disse to gruppene skal være produktivt og at hytteeiere skal ta del i utviklingen av lokalsamfunnet.

Videre i kapittelet skal jeg se på begrepsbruken hos en annen av informantene mine som arbeider i kommunen. Det var tydelig at det for denne informanten var viktig å skille mellom begrepene hytte og fritidsbolig. I tillegg til å analysere bruken av begrepene hytte og fritidsbolig, skal jeg se nærmere på begrepene *kapitaloverføring* og *kompetanseoverføring*. Dette er begreper som brukes i rapporten for å kartlegge hvordan hytteeiere gir tilbake til hyttekommunen i form av kapital eller i form av kompetanse. Kommunen er opptatt av at hytteeierne kan ha mye å bidra med i forhold til lokalbefolkningen, og det kan se ut som om kommunen også her tar i bruk ulike språklige virkemidler i forbindelse med fokuset på hytteeiernes deltagelse i lokalsamfunnet. Hva ønsker kommunen å oppnå ved å bruke disse begrepene på ulike måter?

Hytte eller fritidsbolig?

Gjennom hele "Hyttefolk = Nyttefolk?!"-rapportens innholdsfortegnelse brukes benevnelsen fritidsboliger. Selv om kommunen i begrepsavklaringen i begynnelsen av rapporten skriver at de "(...) har brukt 'hytte' og 'fritidsbolig' til å beskrive de boligene som eies av hyttefolk og som omhandles i undersøkelsen", har man altså brukt benevnelsen "fritidsbolig" i alle underoverskrifter i rapporten. For å beskrive eiere og brukere av hyttene brukes begrepet hyttefolk. Det eneste stedet man finner ordet hytte i forbindelse med bolig er i bruken av begrepet "hyttekommune". "Hyttekommune" blir sannsynligvis brukt av språkmessige årsaker, da "fritidsboligkommune" ville vært et lite gunstig begrep på grunn av vanskeligheter med uttalen.

Kommuneplanen for Tinn fra 2006 til 2018 ser også ut til å skille mellom bruken av begrepene "hytte" og "fritidsbolig" (Tinn kommune 2007, Kommuneplan). Som tidligere nevnt har kommuneplanens strategi fokus på reiseliv. Ordet "hytte" er nevnt ved fem anledninger. I tre av disse inngår "hytte" som en del av et begrep; "hytte- og rekreasjonsområder", "bo- og hytteområder" og "hytteservice". Ved ett tilfelle er det skrevet "hytteeiere" og ved det siste tilfellet er egennavnet "Hyttemagasinet" nevnt. Her ser det altså ut til at "hytte" er et ord som i stor grad benyttes som del av andre begrep og for å beskrive brukere og eiere av hytter eller fritidsboliger. "Fritidsbolig" derimot brukes kun om selve boligkonstruksjonen; "(...) for de som besøker oss og har sin fritidsbolig her", "(...) bygging

av fritidsboliger”. Her ser vi et samsvar med ”Hyttefolk = Nyttefolk?”-rapporten i forhold til bruken av disse begrepene.

Geir, som arbeider i Tinn kommune, snakker gjennom hele intervjuet konsekvent om hyttene som fritidsboliger. Når jeg spør ham hvorfor han bruker begrepet fritidsbolig og ikke hytte, har han denne forklaringen;

Altså hytte, det er det jeg forbinder med det jeg har, en sånn liten hytte som ligger i utstrøm, og dette er jo noe helt annet (...). Og jeg synes det er mye mer positivt at de er fritidsboere, for i utgangspunktet så begynner mer og mer å bli deltidsboere fordi mange av de kommer på onsdag, torsdag (Geir).

Det å kalle hytter for fritidsboliger kan være et uttrykk for et ønske om å heve hytteeiernes anskuelse hos lokalbefolkningen. Dette bringer meg videre i søken etter en diskurs hos kommunen i forhold til et fokus på hytteeiernes deltagelse i lokalsamfunnet. Fordi kommunen arbeider aktivt opp mot hytteeierne er det viktig å også diskutere hvordan de fremstiller hytteeierne overfor lokalbefolkningen.

Hvis man ser begrepet ”fritidsbolig” opp mot ordet ”hytte”, kan man hevde at ”fritidsbolig” på mange måter har andre konnotasjoner enn ”hytte”. ”Fritidsbolig” består av to ord; ”fritid” og ”bolig”. ”Fritid” er et ord med positive konnotasjoner som beskriver den tiden man ikke bruker på arbeid, eller den tiden hvor man har fri eller er fri. Her kommer det enda klarere frem at ”fritid” tid hvor man er fri til å gjøre som en ønsker. ”Bolig”, som er den andre delen av ordet ”fritidsbolig”, har konnotasjoner til et sted hvor man bor. Det er denne delen av ordet ”fritidsbolig” jeg ser på som mest interessant i forhold til ordet ”hytte”. ”Bolig” blir noe mer permanent enn ”hytte”, ordet gir inntrykk av at man tilbringer mer tid der enn på en ”hytte”, kanskje fordi ”bolig” også er et ord som brukes til å beskrive huset hvor man bor i hverdagen. ”Hytte” er altså et begrep som fullt og helt har konnotasjoner til friluftsliv og fritid, mens ”fritidsbolig” på mange måter har en fot i hver leir. ”Fritidsbolig” binder på mange måter sammen ”hjem” og ”hytte”.

Kommunen ønsker å utnytte hytteeiernes kompetanse og i tillegg er de opptatt av at forholdet mellom hytteeiere og lokalbefolkningen skal være så bra som mulig. Dermed kan det være svært relevant å bruke ord som ”fritidsbolig” fordi det spiller på underliggende konnotasjoner i språket som, slik jeg analyserer det, bidrar til å gi et inntrykk av at hytteeierne tilbringer mye

tid på hytten. I tillegg er ”fritidsbolig” et mye brukt begrep, som erstatning for ”hytte” i både faglitteratur og annen litteratur. Til tross for at bruken av begrepet ”fritidsbolig” til fordel for ”hytte” kanskje ikke har en direkte effekt på lokalbefolkningens opplevelse av tiden hytteeierne tilbringer i Tinn, kan slike språklige virkemidler spille en viktig rolle i den generelle oppfattelsen av hytteeierne som gruppe. I følge geografene Tor Halfdan Aase og Erik Fossåskaret ligger det en mulighet til å ”manipulere virkeligheten” gjennom denne typen symbolbruk (Aase og Fossåskaret 2007:146). Det er ikke dermed sagt at Tinn kommune manipulerer virkeligheten i dette tilfellet, men ved å bruke visse ord i stedet for andre, kan virkeligheten framstilles på ulike måter.

Kompetanseoverføring vs. kapitaloverføring

Det er ikke bare språklige virkemidler som kan brukes for å framstille virkeligheten på ulike måter. Som jeg viste over, i forhold til hyttefolks ønske om å delta aktivt i lokalsamfunnet og ønsket om kontakt med lokalbefolkningen, kan også måten statistikk og svar fra en spørreundersøkelse legges frem på være med på å gi ulike versjoner av realiteten. Hovedmålsetningen for ”Hyttefolk = Nyttefolk?”-undersøkelsen var å kartlegge hvilke ressurser som kan ligge i hytteindustrien. De ønsket å se på hvordan hytteeierne kunne være en potensiell ressurs for Tinn. Til tross for denne hovedmålsettingen ser man at rapporten som er laget i forbindelse med undersøkelsen fokuserer minst like mye på hva hyttekommunen kan bidra med i forhold til hytteeiernes behov for tjenester og kulturtilbud.

Det blir brukt omkring syv sider til å behandle de fem spørsmålene om tjeneste-, handels-, kultur- og fritidstilbud. For å analysere tre spørsmål som belyste hytteeiernes ønske om å delta aktivt i lokalsamfunnet, anvendte de åtte sider. Ut fra dette kan det se ut som om kommunen har hatt like mye fokus på kapitaloverføringsperspektivet som de har hatt på kompetanseoverføringsperspektivet, til tross for at de hevder de har fokus på kompetanseoverføring. Oppsummeringen av funnene kommunen har gjort i Tinn gjenspeiler den samme fordelingen mellom kompetanse- og kapitaloverføringsfokus. I tillegg til dette begynner avsnitt 2.10 – Oppsummering med dette utsagnet; ”Som påpekt i avsnitt 2.1. har vi gjennom de analyser og diskusjoner som har vært utført i dette kapittelet fått en større innsikt i hvem hyttefolket i Tinn er, og spesielt deres valg og preferanser vis a vis det lokale kultur- og næringsliv” (Nordbø 2008:48).

”Hyttfolk = Nyttfolk?”-undersøkelsen skulle som sagt kartlegge den potensielle ressursen som hytteeierne kan være for hyttekommunen (Nordbø 2008). Forholdet mellom det som var målet med undersøkelsen, og hva de faktisk har spurt om, i tillegg til hvor mye plass som blir brukt for å belyse de ulike temaene i rapporten, ser for meg ut til å være svært likt fordelt mellom hovedmålet (kompetanseoverføring) og sekundærmålet (kapitaloverføring). Kompetanseoverføring defineres i rapporten som ”å kartlegge hyttfolkets kompetanse eller ressurser vis a vis det lokale kultur- og næringsliv, samt hvorvidt og på hvilke områder de kunne tenke seg å bruke denne kompetansen vis a vis lokalsamfunnet”. Kapitaloverføring, på den andre siden, handler om å avdekke hvor mye penger hyttfolket ”legger igjen” eller hvordan hyttekommunen bedre kan ”servisere” hyttfolket ved å tilrettelegge for blant annet økt servicetilbud, infrastruktur (Nordbø 2008:10).

Kommunen hevder, som nevnt tidligere, at de i hovedsak ønsker å undersøke mulighetene for kompetanseoverføring (Nordbø 2008:10). Til tross for dette uttalte målet, er det tydelig gjennom rapporten at kapitaloverføringen også er et sentralt tema. Plass- og ressursbruk sier noe om hva kommunen virkelig er opptatt av. Det kan se ut som om kommunen ønsker å vise at de har et sterkt fokus på kompetanseoverføring, uten at de har tatt de nødvendige grepene for å kunne si at det er der hovedfokuset ligger. Dersom man setter begrepene opp mot hverandre ser man at begrepet ”kompetanse” kan ha konnotasjoner om noe mer personlig enn begrepet ”kapital”. ”Kompetanse” må nødvendigvis overføres fra et menneske til et annet gjennom repetert eller langvarig samhandling. ”Kapital” derimot er noe man kan overføre i løpet av kort tid, ofte sekunder, og sosial samhandling er nødvendig kun i svært liten grad. Dermed kan en konkludere med at å fokusere på en narrativ hvor kommunen er opptatt av at hytteeiere skal drive med kompetanseoverføring, kan gi lokalbefolkningen en oppfatning av at hytteeierne ønsker å gi mer av seg selv enn om fokuset hadde vært på kapitaloverføring alene.

Hyttfolket blir sett på og fremstilt som en ressurs på bakgrunn av at de generelt sett har høyere utdanning enn befolkningen i Tinn. I tillegg har de større grad av ledererfaring og erfaring med å starte opp egne bedrifter. ”Hyttfolk = Nyttfolk?”-rapporten viser dette ved å ta for seg hytteeiernes utdanningsnivå og i tillegg se på hvilke yrkeskategorier hyttfolket kan plasseres i. Figuren under viser utdanningsnivået på hyttfolket i Tinn.

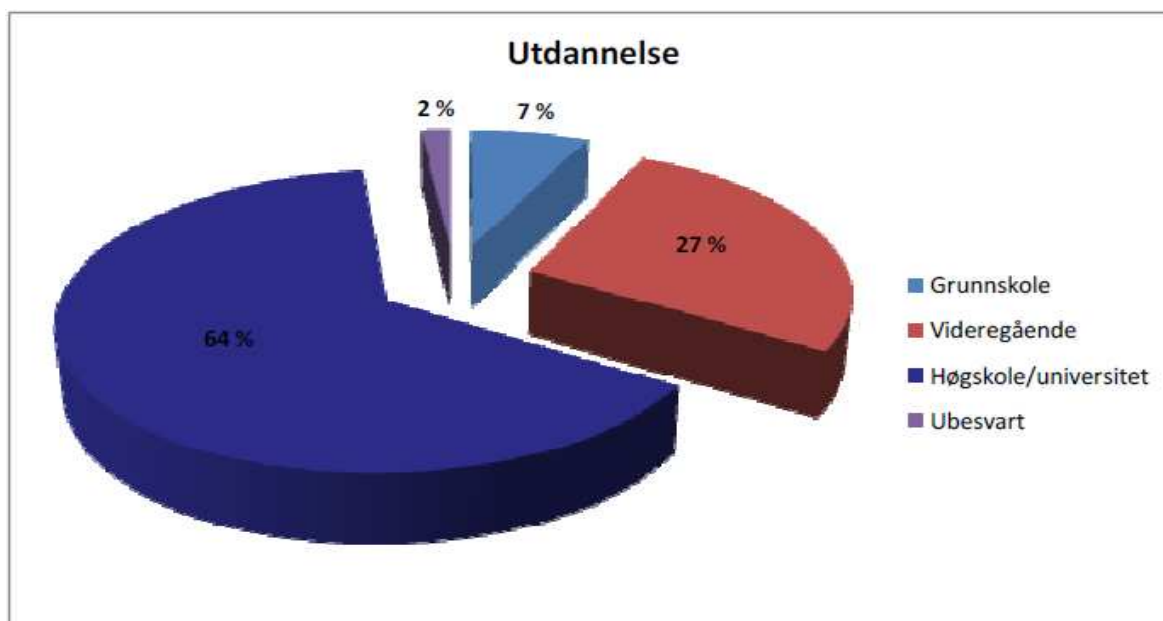

Fig. 6.3: Utdanning – Hyttefolket i Tinn (Nordbø 2008:18)

Det antas generelt å være en sammenheng mellom høyt utdanningsnivå og høy inntekt (Nordbø 2006). Gaustablikk og Møsvannsområdet er hytteområder med et svært høyt prisnivå på fritidsboligene, dermed kan en anta at det er et høyere utdanningsnivå blant hyttefolket i disse områdene, et utdanningsnivå som således også trekker gjennomsnittet for Tinn opp (Nordbø 2006:99). Til tross for dette er det interessant å se på disse tallene fordi de gir en indikasjon på hvem hyttefolket er og hvilken kompetanse de kan besitte.

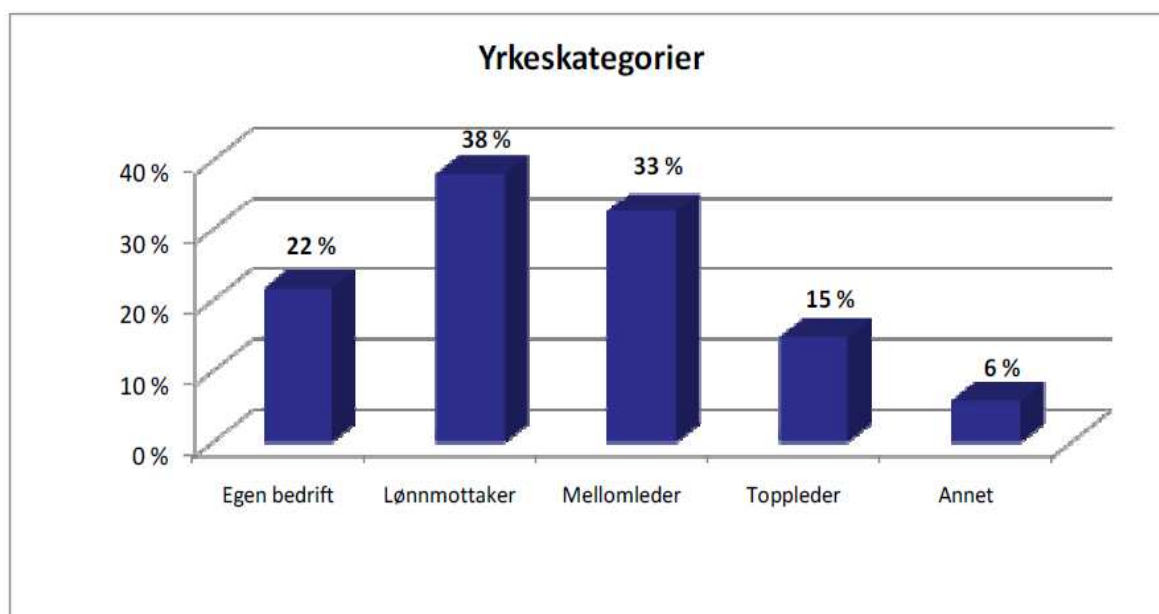

Fig. 6.4: Hyttefolket i Tinn – Yrkeskategorier (Nordbø 2006:19).

Ut fra de to figurene over ser vi at hyttefolket i Tinn har et høyt utdanningsnivå både i forhold til nasjonale tall og i forhold til Tinn kommune. Statistisk Sentralbyrå sine tall for høyeste fullførte utdanning i 2008 viser at i Tinn kommune har 30,8 % av befolkningen over 16 år fullført grunnskolen, 52,6 % har fullført videregående skole og 16,6 % har høyere utdanning fra universitet eller høyskole. Nivået på landsbasis ligger på 29,9 % for fullført grunnskole, 43,3 % har fullført videregående opplæring og 26,7 % har utdanning fra universitet eller høyskole (SSB Utdanningsnivå). ”Hyttefolk = Nyttfolk?”-rapporten har i tillegg sett på generelt utdanningsnivå for personer over 25 år i Norge. I 2006 hadde 28,3 % av befolkningen over 25 år høyere utdannelse. Blant hyttebefolkningen i Tinn har, som vi ser i figur 3.6, 64 % av hytteeierne oppgitt at de har høyere utdannelse fra universitet eller høyskole. Tallene på hyttefolks utdanningsnivå og yrkeskategori ”indikerer at hyttefolket i Tinn har omfattende kunnskaper og erfaringer både med hensyn til ledelse og det å utvikle og drive egen virksomhet innenfor en rekke bransjer” (Nordbø 2006:19).

I kapittel fem analyserte jeg ressursbegrepet i forhold til industrikultur og natur, og i kommunens narrativ kan en gjenkjenne dette ressursbegrepet i forhold til hytteeiere også. Gjennom ”Hyttefolk = Nyttfolk?”-rapporten ser man en slik form for ressurstenkning i forhold til hytteeiere ved at hele prosjektet bygger på en tanke om hva hytteeiere kan gjøre for Tinn. Gunhild forteller meg at hytteprosjektet startet da hun oppdaget hvor entusiastisk noen av hytteeierne var til Rjukan og bygdene rundt;

(...) de hadde en sånn entusiastisk holdning til lokalsamfunnet her, de skrøyt, og det var ikke måte på ... de så bare positivt og positivt, ”og til og med folk og til og med bankdamene er hyggelige i Tinn” ... ”vi blir sett”. Så tenkte jeg at; er alle, har alle hyttefolk den holdningen til lokalsamfunnet? Det må jeg undersøke. Tenk for en ressurs det kan være (Gunhild).

Det har helt fra starten av ”Hyttefolk = Nyttfolk?”-prosjektet vært viktig for kommunen å utnytte ressursen som ligger i hyttefolket. Gunhild mener Tinn kommune har snudd litt opp ned på måten de jobber opp mot hytteeiere i forhold til andre kommuner;

(...) jeg spør liksom ikke nye folk eller hyttefolk om hva vi kan gjøre for dem, men hva dem kan bidra med for at dette lokalsamfunnet skal bli enda bedre. Så jeg snur litt på det, jeg er ikke på tilbudssida, men jeg er veldig opptatt av at de skal trives og at de skal være med og utvikle stedet da (Gunhild).

Hyttefolk og deres evner blir helt klart sett på og fremstilt som en ressurs som kan og bør utnyttes. Gunhilds utsagn bekrefter dette ved å forklare sin måte å tenke på i forhold til hytteeierne. Når hun sier at hun ikke er på "tilbudssida" viser det at hun tenker på hyttefolket som en tilbyder av en vare, som hun mener hun er berettiget til å motta. Hun har gitt dem en tomt og med det en del av Tinn, og selv om selgeren av denne tomten har mottatt penger for den er hun og Tinn kommune ikke på "tilbudssida". Dette nye byttet går nå ut på at bruken av tomten også bør komme med en ansvarsfølelse for lokalmiljøet. Nå er det altså Tinn kommune og lokalbefolkningens tur til å motta noe fra hytteeierne, som i ethvert bytteforhold.

Avslutning

En storstilt utbygging av hytteområder og den medfølgende innflyttingen av hundrevis av nye innbyggere, om enn kun på deltidsbasis, kan gjøre noe med et lokalsamfunn. I dette kapittelet har jeg tatt for meg hvordan Tinn kommune har taklet denne utfordringen og hvordan den har passet inn i en strategi om reiseliv som kommunens viktigste utviklingsstrategi. Hovedfokuset har gjennom hele kapittelet vært på kommunens narrativer. Tanken om Rjukan og bygdene rundt som varer (Woods 2005, Fløysand og Jakobsen 2005) ligger implisitt og noen ganger eksplisitt i de ulike narrativene og kommunens fortellinger om reiseliv som viktigste utviklingsstrategi ble diskutert og analysert først. Deretter analyserte jeg "Hyttefol=Nyttefolk?"-rapporten og fant et narrativ om hyttefolk som ressurs, som kan relateres tilbake til industrikultur og naturressurser. Samtidig har dette narrative en mer kompleks sammensetning gjennom at Tinn kommune er en bo- og arbeidsmarkedsregion, og derfor på mange måter presses til å ta visse valg for å klare å opprettholde et lokalsamfunn. Tinn kommune har altså en klar strategi om å se på hytteeiere som en ressurs og ikke som et problem. Dette skinner igjennom både i kommunens fortellinger om hyttefolket i forhold til lokalbefolkningen, men også i deres eget arbeid direkte med hytteeierne. Ressursbegrepet ser ut til å være konstruerende for både lokalbefolkningens og kommunens narrativer om sted, natur og hyttefolk.

Tinn Kommune er opptatt av å fremme en slags samholdsfølelse innen kommunen. De tar i bruk både den materialiserte praksisen gjennom fokuset på Tinn som en bo- og arbeidsmarkedsregion i tillegg til å arbeide opp mot ulike museum og annen materialisert historie. Disse faktorene brukes videre til å promotere en framtid som en reiselivsorientert kommune.

Kapittel 7: Konklusjon/avslutning

Da jeg kom til Tinn hadde jeg en hypotese om konflikt mellom lokalbefolkningen og hyttefolket i kommunen. Denne konflikthypotesen ble raskt nedtonet av informantenes fortellinger og jeg forstod at innfallsvinkelen min måtte omarbeides. Til tross for ulike justeringer har det gjennom prosessen hengt igjen et ønske om å belyse hvorfor møtet mellom Tinndølene og hyttefolket ikke har vært mer konfliktfylt. Hovedproblemstillingen min har fokus på hvordan hyttefolk konstrueres i lokale narrativer og hvordan møtet mellom hyttefolk og lokalbefolkningen påvirker lokalbefolkningens forhold til Rjukan og bygdene rundt. For å svare på denne problemstillingen på en tilfredsstillende måte, valgte jeg å ta i bruk fire delproblemstillinger og dele oppgaven i to analysekapittel som i hovedsak svarer på to delproblemstillinger hver. Videre har jeg tatt i bruk både refleksive intervjuer av lokalbefolkningen, som også inkluderer noen kommuneansatte. Lokalbefolkningen har på den måten blitt delt i to grupper. Den ene gruppen består av kommuneansatte i de tilfellene de tydelig inntar en rolle som representant for kommunen. Den andre gruppen består av lokale individer som ikke arbeider i kommunen, i tillegg til kommuneansatte som tydelig inntar en privat rolle. Alle individer innehar ulike roller i ulike situasjoner, og rollene det her er snakk om varierer under intervjuet. I forhold til ett spørsmål kan en kommuneansatt helt tydelig være en representant for kommunen, mens under hans besvarelse av neste spørsmål kan opptre som privatperson. Disse to gruppene er beriket med ulike former for dokumentanalyse. Det være seg kommunale rapporter, planer og prosjekter i tillegg til avisartikler og ledere. I dette siste og oppsummerende kapitlet skal jeg gjøre en teoretisk refleksjon i forhold til funnene jeg har gjort i dette prosjektet i tillegg til å besvare problemstillingene i en mer eksplisitt forstand. Avslutningsvis vil jeg ta for meg ulike tema som har dukket opp underveis og som kan inspirere og bidra til videre forskning.

Det teoretiske rammeverket består av refleksjoner rundt begrepene region i tillegg til sted og rom. Dette er med på å gi oppgaven en noe åpnere geografisk ramme. Ved å klassifisere Tinn kommune som *en metodisk region* (Lysgård 2007) har jeg kunnet bruke dette som en ramme for å systematisere, klassifisere og analysere et samfunnsfenomen²⁴. I likhet med Selstad (2004) og Lysgård (2004) har jeg vært opptatt av å se regioner som noe foranderlig og som et

---

²⁴ *Regionsbegrepet* (Kap. 2)

fenomen som det ikke er hensiktsmessig å forstå som absolutte eksistenser. I min studie av lokale narrativ i Tinn kommune har jeg altså brukt regions-, steds, og rombegrepene som verktøy for å forstå menneskers forhold til Rjukan og bygdene rundt. Ved å ta i bruk narrativ som analytisk verktøy har jeg fått tilgang til det dypere meningsinnholdet i historiene informantene har delt med meg. På denne måten har jeg kunnet identifisere logikker hos lokalbefolkningen og Tinn kommune som virker strukturerende på den sosiale praksisen. For å kunne gjøre dette har det vært nødvendig å se både sted (Relph 1976, Tuan 1977, Massey 1991, Massey 1994, Massey 2005, Birkeland 2004) og rom (Lefebvre i Halfacree 2006, Halfacree 2006) som prosess.

Stedsmyter

Gjennom oppgaven har jeg tatt et bevisst valg om å kalle historiene jeg har funnet i Rjukan og bygdene rundt for narrativ til fordel for stedsmyter. Shields stedsmytebegrep blir i de fleste tilfeller for vidtfangende for historiene jeg har funnet. Til tross for dette, har jeg sett det som fruktbart å ta for meg begrepet avslutningsvis i forhold til noen av narrativene. Stedsmyter består av et sett kjerneforestillinger om et sted som i mer eller mindre grad er støttet opp av ulike konnotasjoner (Shields 1991)²⁵, noe som gjør at de kanskje i større grad enn et narrativ, strukturerer lokalbefolkningens praksis.

I sine fortellinger om Rjukan og bygdene rundt ser lokalbefolkningen en endring i historiene om Rjukan i media. Lokalbefolkningen ser at folk utenfra møter et annet bilde av Rjukan enn de gjorde for 20 år siden. Nå handler historiene i media om hytteutbygging, skiheiser, Gaustatoppen og andre reiselivsorienterte faktorer, mens informasjonen i media tidligere handlet om Hydros uttrekning og mangel på arbeidsplasser. Denne endringen skaper et annet fokus hos lokalbefolkningen, det gjør dem også enda mer stolte av stedet sitt. Ved å differensiere seg fra andre turiststeder etablerer de også på mange måter et mer bevisst forhold til sitt eget sted, samtidig som de bygger opp en egen identitet i skillet mellom ”oss” og ”de andre”. Hyttefolk konstrueres som interesserte i Tinn og det kommunen har å tilby, og konsekvensene av dette er at lokalbefolkningen blir mer fornøyde og mer opptatt av hva stedet har å tilby. På lik linje med at naturen ses på som en ressurs konstrueres også hyttefolk som en ressurs som skal og bør utnyttes. Narrativet om naturen og hyttefolk som ressurs er tilstede både hos lokalbefolkningen og i kommunens strategier. I tillegg konstruerer både

---

²⁵ *Stedsmyter* (Kap. 2).

kommunen og lokalbefolkningen hyttefolk og turisme som faktorer Tinn kommune ikke kan klare seg uten. Utnyttingen av naturen, som turismesatsningen i Tinn innebærer, gjør at man kan dra linjene tilbake til industrikultur og rørleggingen av Rjukanfossen. Industrikulturen er levende i andre narrativ også. Lokalbefolkningen konstruerer blant annet seg selv som flinke til å ta kontakt med nye mennesker fordi industrisamfunnet var et samfunn med stor gjennomstrømming av mennesker. Dermed ser de det fysiske møtet mellom seg selv og hyttefolk som mindre problematisk enn det kanskje hadde vært andre steder. Stedets historie og kulturelle arv blir dermed sett på som en viktig faktor i dette møtet. Hyttefolk konstrueres altså både som betydningsfulle for stedets overlevelse og som viktige for lokalbefolkningens endrede syn på sitt eget sted. I tillegg ser det ikke ut til at hytteutviklingen har endret på det lokalbefolkningen oppfatter som "sitt fjell". Hadde hytteutbyggingen tatt sted i nærheten av lokalbefolkningens etablerte hyttefelt, ville man sannsynligvis hatt en annen situasjon i Rjukan og bygdene rundt.²⁶

Den siste delen av kapittel fem omhandler industrikulturens arv og lokalbefolkningens narrativ om hvordan industrikulturen på ulike måter kan ses som en essensiell faktor i utfallet av møtet mellom dem selv og hytteturistene. Disse narrativene til sammen kan sies å utgjøre en stedsmyte om en levende industrikultur i Rjukan og bygdene rundt. De er med andre ord et sett med kjerneforestillinger av et sted (Shields 1991). Implisitt i alle lokalbefolkningens narrativ og da altså stedsmyten om den levende industrikulturen finnes det en logikk om stedet som vare (Woods 2005, Fløysand og Jakobsen 2005). Denne logikken strukturerer praksis på ulike måter og i ulik grad, og kanskje spesielt i forhold til møtet mellom lokalbefolkningen og hyttefolkene.

I kapittel seks har jeg tatt for meg kommunens narrativ om Rjukan og bygdene rundt. Tinn kommune har klare strategier i forhold til konstruksjonen av hyttefolk som deltagende og interesserte i lokalsamfunnet. De har på mange måter oppnådd stor grad av konsensus (Aronsson 2007) med lokalbefolkningens bilder og konstruksjoner av hyttefolk og av stedet. Ved hjelp av både språklige virkemidler og et sterkt fokus på turisme som eneste utviklingsstrategi tegnes det et bilde av turisme som den nye industrien. Ved hjelp av lignende virkemidler konstrueres hyttefolk som engasjerte og interesserte, og dermed blir kommunen

---

²⁶ *Gaustaområdet er ikke "mitt" fjell* (Kap.5).

en viktig tilretteleggende aktør for møtet mellom lokalbefolkningen og hyttefolk, og da også for forhandlingen om og produksjonen av sted (Massey 1991, Massey 1994, Massey 2005).

En endring i det regionale identitetsnarrativet?

Fokuset i denne oppgaven har vært på narrativ om Rjukan og bygdene rundt og konstruksjonen av hyttefolk i disse narrativene. Det har ikke vært et mål å bekrefte eller avkrefte et regionalt identitetsnarrativ. Ved hjelp av den følgende oppsummeringen koblet til Lysgårds (2007) modell for et regionalt identitetsnarrativ, viser jeg endringene i det jeg velger å kalle et regionalt identitetsnarrativ i Tinn kommune.

Lokalhistorie og industrikultur er svært viktige forklaringselementer i lokalbefolkningens narrativ, og Tinn kommune har også klare strategier i forhold til koblingen mellom lokalhistorie, industrikultur og turisme. På denne måten bygger de opp under regionens materialiserte og institusjonaliserte form både i fortid (museum, historie), nåtid (bo- og arbeidsregionen Tinn) og framtid (Reiseliv) (Lysgård 2007:90-91). Kommunen bruker altså de materialiserte praksisene for å fremme spesifikke narrativer om Tinn, det være seg bo- og arbeidsmarkedsregionen Tinn eller reiselivsdestinasjonen Rjukan. Slike materielle romlige praksiser som forflytninger og interaksjon kan klassifiseres som en del av Lefebvres romlige triade, og ses på som strukturerende for hverdagslivet (Halfacree 2006, Shields 1991). Tinn kommune fokuserer også på regionens "image" (Lysgård 2007) gjennom arbeidet utad mot potensielle turister og lokalbefolkningen i tillegg til narrativer om reiseliv som den nye utviklingsstrategien. På denne måten er de med på å bygge opp et bilde av Rjukan og bygdene rundt som omhandler turisme, industrikultur, lokalhistorie, natur, og friluftsliv. Samtidig jobber kommunen med å fremme Rjukan som hoveddestinasjon, noe som er med på å differensiere Rjukan fra andre destinasjoner og er med på å sette "regionens rolle inn i et romlig system" (Lysgård 2007). Denne delen av det regionale identitetsnarrativet er mer fremtredende i lokalbefolkningens narrativ, og som jeg tok for meg i kapittel fem er en slik differensiering identitetsbyggende ved hjelp av en forestilling om at "vi" er ulik "de andre".²⁷ Det er likevel vanskelig å bestemme en klar territoriell avgrensning. Er Tinn kommune det territoriet lokalbefolkningen relaterer seg til? Eller har Rjukan, som kommunesentra den viktigste tilknytningskraften? Kan det tenkes at Tinn kun er en *metodisk* region?²⁸ Den

---

²⁷ Ikke som andre turiststeder – "Oss" og "de andre" (kap. 5).

²⁸ Regionsbegrepet (Kap. 2)

regionale bevisstheten er vanskeligere å fange enn de andre elementene i et regionalt identitetsnarrativ. I Rjukan og bygdene rundt ligger den implisitt i Tinn som bo- og arbeidsmarkedsregion, i tillegg til å være tilstede i narrative som omhandler både hyttefolks deltagelse i lokalsamfunnet og om industrikulturens arv. Den regionale bevisstheten uttrykkes med andre ord sjeldent i klare ordelag. Lysgård (2007) argumenterer for at den regionale bevisstheten er den viktigste i et regionalt identitetsnarrativ og at denne bevisstheten ”baserer seg på eksistensen av de andre tre temaene”. Endringene i regionens materialiserte praksiser fra industri til reiseliv, endringene i forhold til regionens ”image”, og dermed også i regionens romlige rolle har gitt en endring i den regionale bevisstheten til lokalbefolkningen i Tinn. Lokalbefolkningen ser Rjukan og bygdene rundt i et nytt lys ved hjelp av nye narrativ og møtet med hyttefolk.

Videre forskning

I løpet av arbeidet med denne oppgaven har det dukket opp en del viktige og interessante problemstillinger som kan inspirere til videre forskning. Som jeg argumenterte for i innledningskapittelet ²⁹, er det gjort lite forskning på de sosiale aspektene ved utbyggingen av fritidsboliger i Norge. En berikelse av denne oppgaven ville vært en komparativ studie av en annen kommune som ikke nødvendigvis er en bo- og arbeidsmarkedsregion. Voss, i Hordaland kan være et interessant komparativt studie. Voss fjellandsby, som ligger i Myrkdalen, er et stort hytteområde med tilhørende skiheiser. Myrkdalen promoteres som Voss fjellandsby, og i likhet med Gaustaområdet ved Rjukan ligger selve skidestinasjonen omkring 20 minutters kjøring fra selve sentrum. Man kan kanskje også her hevde at Voss fremstilles som hoveddestinasjon. I likhet med Rjukan har man et lite sentrum som tilbyr dagligvarer og andre servicer inkludert et kulturelt tilbud med blant annet museer og diverse festivaler.

Et utgangspunkt i hytteeierne og deres intensjoner og konstruksjoner av Rjukan og bygdene rundt og lokalbefolkningen som bor der kunne også vært en komplementerende og interessant vinkling til problemstillingene i denne oppgaven. På den måten hadde man fått utforsket begge sider av fritidsboligfenomenet på et sted. Sammen med lokalbefolkningens forestillinger om hytteeiere og hva det gjør med stedet ville dette åpnet for en forståelse av

---

²⁹ *Hytteforskning* (Kap. 1)

konstruksjonen av sted som både er flytende og i prosess på en ny og spennende måte, samtidig som man ser hvordan mennesker aktivt er med på å forme sted.

Ressursbegrepet er et annet viktig og interessant tema, som kunne vært utgangspunkt for videre forskning. Som nevnt over finnes det et narrativ om natur og hyttefolk som en ressurs som kan og bør utnyttes. Jeg hevder at ressursbegrepet er strukturerende for hvordan både naturen og hyttefolk forstås. Et viktig spørsmål å stille for videre forskning kan være hvordan disse ressursene forvaltes for at de ikke skal brukes opp.³⁰ Ses de som fornybare ressurser, eller som mer begrensede? Ved å fokusere på slike tema kommer en nærmere inn på bærekraftig utvikling av stedet og naturen og ulike måter å forvalte først og fremst naturen, men også hytteturismen forstått som ressurs.

---

³⁰ *Natur = ressurs*(Kap. 5)

Litteraturliste:

- Aase, T. H. og E. Fossåskaret 2007: Skapte virkeligheter om produksjon og tolkning av kvalitative data. Universitetsforlaget. Oslo.
- Almås, R., M. Farstad og J. F. Rye 2008: Fritidsboligfenomenet i Norge – Fagnotat om utvikling i bruk av fritidsboliger, utarbeidet på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet. Notat nr. 11/08.
- Alvesson, M. og Kaj Sköldberg 2008: Tolkning och Reflektion – vitenskapsfilosofi och kvalitativ metod. Andra upplagan. Studentlitteratur. Narayana Press, Danmark.
- Anderson, B. 1983 [1991]: Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Revised edition. Verso. London
- Aronsson, L. 2007: ”Platsen är grunden för destinationen” i: Bohlin, M. & Elbe, J (red.) Utveckla turistdestinationer – Ett svensk perspektiv. Uppsala Publishing House, Uppsala.
- Barth, F. 1969: Ethnic groups and boundaries : the social organization of culture difference. Universitetsforlaget, Oslo.
- Berg, N. G. 2002: ”Kjønn på landet og kjønn i byen – Om betydningen av kjønnete konstruksjoner av ruralitet for urban – rural migrasjon og hverdagsliv”, i; Kvinneforskning 1, 67 – 82. Trondheim.
- Berg, N. G. og Dale, B. 2004: ”Sted – begreper og teorier” i; Mennesker, steder og regionale endringer. Trondheim.
- Bird, E. 2002: ”It makes sense to us: Cultural identity in local legends of place” i: Journal of Contemporary Ethnography 31; 519-547.
- Birkeland, I 2000: ”Luce Irigaray: Mors makt”, i; Neumann, I. B. og Sand, I. – J. Maktens strateger. Oslo.
- Birkeland, I. 2004: ”Mennesket som et bevegelig sted; feriens steder og regionale endringer” i: Berg, N. G., Dale, B., Lysgård, H. K. og Løfgren, A. Mennesker, steder og regionale endringer. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.
- Birkeland, I. 2007 : Culture, Cultural Policy and Ecological Sustainability. I: Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift, nr. 2/2007
- Birkeland, I. 2008: Cultural Sustainability: Industrialism, Placelessness and the Re-animation of Place. I: Ethics, Place and Environment 11 (3) side 283-297.
- Bourdieu, P. 1991: ”Identity and Representation. Elements for a Critical Reflection on the Idea of Region” I: Thompson, J.B. (red.) Language and Symbolic Power. Polity Press, Cambridge, s. 220-228.

- Bunce, M. 2003: Reproducing rural idylls. I: Cloke, P., Country Visions. Pearson Education Limited, Essex.
- Byrne, D. 2002: "Industrial culture in a post-industrial world" i: City 6 (3).
- Cassel, H. S. 2007: "Platsen som idé och turistprodukt – image som tillgång och begränsning för turismutveckling" i: Bohlin, M. & Elbe, J (red.) Utveckla turistdestinationer – Ett svensk perspektiv. Uppsala Publishing House, Uppsala.
- Cloke, P. 2003: Knowing Rurality? I: Cloke, P., Country Visions. Pearson Education Limited, Essex.
- Cresswell, T. 2004: Place. A short introduction. Blackwell publishing. Malden.
- Dahl, H. 1984: "Rjukan bind 2". Naper Informasjonsindustri, Kragerø.
- Dahl, H. 1988: "Rjukan bind 1". Naper Informasjonsindustri, Kragerø.
- Dahl, H. 2000: "Rjukan bind 3". Naper Informasjonsindustri, Kragerø.
- Della Porta, D. og Diani, M. 1999: Social movements. Blackwell, Oxford.
- Dundes, A. 1989: Folklore Matters. The University of Tennessee Press. Knoxville.
- Elliott, J. 2005: Using Narrative in Social Research – Qualitative and Quantitative Approaches. London. SAGE Publications Ltd.
- Farstad, M., J. F. Rye and R. Almås 2009: By, bygd og fritidsboliger 2008. Kommentert frekvensrapport. Report 10/09. Centre for Rural Research, Trondheim
- Farstad, M. 2010: "Second home owners' position in the host community, from rural residents' point of view" I: 2. international seasonal homes and amenity migration workshop. Trondheim, 22.-24. March 2010, Centre for Rural Research, Norway
- Fløysand, A. og Jakobsen, S-E. 2005: "The art of networking: The case of Sogndal Fotball and Fosshaugane Campus" i: SNF Working Paper No. 84/05 http://bora.nhh.no/bitstream/2330/336/1/A84_05.pdf Bergen
- Friberg, T. 1996: "Ett kjønnteoretisk perspektiv på regional identitet" I: Idvall, M. & Salomonsson, A. (red.) At skapa en region – om identitet och territorium. Del av serien: Information om regionalpolitik och regionalpolitisk forskning i Norden / Nordiska arbetsgruppen för regionalpolitisk forskning 1996:1. Stockholm, NordREFO.
- Greve, A. 1997: "Community and Place" i: Nordlit nr. 1, Det humanistiske fakultet ved Universitetet i Tromsø [internett] <http://www.hum.uit.no/nordlit/1/greve.html> Sist besøkt 10.5.2010.

- Halfacree, K. 2006: "Rural space: constructing a three-fold architecture" I: Cloke, P, T.Marsden, P.H. Mooney (Red.) *The Sage Handbook of Rural Studies*. Sage. London.
- Hammersley & Atkinson 1996: *Feltmetodikk*. Ad Notam. Oslo.
- Hidle, K. 2004: *Migrasjon og stedsmyte – Sted, migrasjonserfaringer og romlige forståelser i Kristiansand*.
- Hidle, K., J. Cruickshank og L. M. Nesje 2009: Market, commodity, resource, and strength: Logics of Norwegian rurality. I: *Norsk Geografisk Tidsskrift* 60 (3) side 189-198.
- Howard, P. 2003: *Heritage. Management, Interpretation, Identity*. Continuum. London.
- Jakobsen, S-E. 2004: "Virker virkemidlene? Teori og praksis for omstillingsarbeidet" i Lindkvist, K. B. (red.) *Fagbokforlaget*, Bergen
- Jonhston, R.J, Gregory, D., Pratt, G., Watts, M. 2000: *The Dictionary of Human Geography*. Blackwell Publishing, USA.
- Jönsson, C. Tägil, S. og Törnqvist, G. 2000: *Organizing European Space*. Sage Publications, London.
- Juvkam, D. 2002: "Inndeling i bo- og arbeidsmarkedsregioner" NIBR-rapport 2002:20
- Kvale, Steinar 1997: *Det kvalitative forskningsintervju*. Ad Notam Gyldendal AS. Oslo.
- Letnes, T. 1998: "'Det var en gang en framtidsdrøm...!' Om Rjukans historie og historie på Rjukan". Forlaget Folkekultur, Bergen.
- Lévi-Strauss, C. 1964: *Totemism*. Merlin Press, London.
- Löfgren, A. 1996: "Om kvalitativ metod och fältarbete i geografi" i: *Arbeider fra Geografisk institutt, Universitetet i Trondheim, Ny serie C, Undervisningskompendier og tekniske notater*. Bind nr. 4
- Lysgård, H. K. 2004: "Romlighet i studier av mennesker, steder og regioner" i; Berg, N.G., Dale, B., Lysgård, H. K., og Løfgren, A. *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim.
- Lysgård, H. K. 2007: "Regioner som forestilte felleskap – hvordan og hvorfor?" i: *Heimen* bind 44, side 85-95.
- Lysgård, H. K. og Berg, N. G. 2004: "Norsk regionalforskning i dag og fremover – noen refleksjoner" i; Berg, N.G., Dale, B., Lysgård, H. K., og Løfgren, A. *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim.
- Massey, D. 1991: "A global sense of place". *Marxism Today*, June: 24 – 29.

- Massey, D. 1992: "A Place Called Home" *New Formations* 7:3.15
- Massey, D. 1994: *Space, Place and Gender*. Cambridge: Polity Press.
- Massey, D. 2005: *For Space*. Sage Publications Ltd. London.
- Müller, D. K., C. M. Hall and D. Keen 2004: "Second home tourism impact, planning and management" i: Hall, D. M. og D. K. Müller (Eds.): *Tourism, mobility and second homes. Between elite landscape and common ground*. Channel View Publications, Clevedon
- Neumann, I.B. (2001): *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Nielsen, F. S. 2000: "Hva er identitet?" Institutt for antropologi, Københavns Universitet, [internett] <http://www.fsnielsen.com/txt/art/identitet.htm>
Sist besøkt: 29.5.2010
- Nordbø, I. 2008: "Hyttefolk = Nyttefolk? Resultater fra en spørreundersøkelse blant hyttefolk i Tinn kommune og Øyfjell, Vinje kommune". www.hyttefolk.no
- Ortner, S. B. 1984: *Theory in anthropology since the Sixties*. Cambridge University Press.
- Paasi, A. 2001: "Bounded spaces in the mobile world: Deconstructing 'regional identity'" i: *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* Vol. 93, No. 2, side 137-148.
- Paasi, A. 2003: "Region and place: regional identity in question" i: *Progress in Human Geography*. Vol. 27, No.4, side 475-485.
- Parsons, T 1949: *The structure of social action : a study in social theory with special reference to a group of recent European writers*. The Free Press, Glencoe Illinois.
- Potter, J. og Wetherell, M. 1987: *Discourse and social psychology: Beyond attitudes and behaviour*, London: Sage.
- Radcliffe-Brown, A. R. 1952: *Structure and function in primitive society : essays and addresses*. Cohen & West, London.
- Relph, E. 1976: *Place and Placelessness*. Pion Limited, London.
- Ryen, A. 2002: *Det Kvalitative Intervjuet, fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Fagbokforlaget. Bergen.
- Ryghaug, M. 2002: "Å bringe tekster i tale - mulige metodiske innfallsvinkler til tekstanalyse i statsvitenskap". I: *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*. nr. 4/2002
- Selstad. T. 2005: "Regioner og funksjoner" i: Knudsen, J.P. (red.) *Sterke Regioner –*

- Forskning og Reform. Fagbokforlaget, Bergen.
- Selstad, T. 2004: "Regionbegrepet" i: Onsager, K. og Selstad T. (red.) Regioner i utakt. Tapir akademisk forlag. Trondheim.
- Shields, R. 1991: Places on the margin. Alternative geographies of modernity. Routledge, London/New York.
- Simonsen, K. 1995: "Sted, køn og social praksis – om en kønnet forståelse af stedsbegrepet". Nordisk Samhøldsgeografisk Tidsskrift, 21:22 – 32.
- Somers, M. R. & Gibson, G. D. 1994: "Reclaiming the Epistemological 'Other': Narrative and the Social Construction of Identity" i: Calhoun, C. (red.) Social Theory and the Politics of Identity. Blackwell Cambridge MA/Oxford UK, s. 37-99.
- Somers, M. R. 1994: "The narrative constitution of identity: A relational and network approach". Theory and Society 23, s. 605-649.
- Statistisk sentralbyrå 2010: Tabell: 05939: byggeareal. Bruksareal til annet enn bolig, etter bygningstype.
[internett]http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selectvarval/define.asp&Tabellid=05939
Hentet 28.4.2010
- Statistisk sentralbyrå 2008: Tabell 2 Personer 16 år og oppover, etter utdanningsnivå og bostedskommune.
[internett] <http://www.ssb.no/emner/04/01/utniv/tab-2009-08-25-02.html>
Sist besøkt: 9.5.2010
- Strauss, C. 1992: "What Makes Tony Run? Schemas as Motives Reconsidered" i D'Andrade and C. Strauss (eds.) Human Motives and Cultural Models.
- Teigland, J. og Aall, C. 1999: "Nye lokale forvaltningsregimer i arbeidet for et bærekraftig reiseliv– internasjonale erfaringer med å integrere reiselivet i lokale Agenda 21-prosesser" VF-rapport 8/99.
- Thomson, J. B. 1991: "Editors introduction" i: J.B. Thomson (ed.) P. Bourdieu Language and Symbolic Power. Polity Press Cambridge UK.
- Thorsnæs, G. 2009: "Tinn" i Store norske leksikon. [internett] <http://www.snl.no/Tinn>
Sist besøkt: 30.4.2010
- Thosand, E. 2000: "Solfesten på Rjukan" Prosjektoppgave. Volda.
[internett]<http://www2.tinn.kommune.no/eksternesider/Solfest/RjukaniTinniTelemark.htm>
Sist besøkt: 28.4.2010
- Tuan, Y-F. 1977: "Attachment to homeland" i Space and Place – the perspective of experience. Edward Arnold, London.

Urry, J. 2004: "Connections" i: Environment and Planning D: Society and Space. Volume 22 side 27-37.

Vareide, K. 2009: "Næringsanalyse for Tinn – Benchmarking av næringsutvikling og attraktivitet" Telemarksforskning. TF-notat nr. 53.

Woods, M. 2005: Rural geography : processes, responses and experiences in rural restructuring. SAGE Publications. London.

Woods, M. 2009: "Rural geography: blurring boundaries and making connections" i: Progress in Human Geography 33(6) side 849-858.

Andre referanser:

Tinn kommune 2000: Pressemelding 20.12.2000

Avisartikler med artikkelforfatter:

Almås, R. 2010: Aftenposten 19.3.2010 "Det gode liv på hytta"
[internett] <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article3572710.ece>
Sist besøkt: 29.5.2010

Bakker, M-B., B. 2009: Dagbladet, 3.7.2009 "På kanten av stupet"
[internett]<http://www.dagbladet.no/tekstarkiv/artikkel.php?id=5001090064469&tag=item&words=marispelet>
Sist besøkt: 17.4.2010

Foyndland, E. 2008: Dagbladet, 4.7.2008, "Marispelet ved Rjukanfossen"
[internett]<http://www.dagbladet.no/tekstarkiv/artikkel.php?id=5001080068061&tag=item&words=marispelet>
Sist besøkt: 17.4.2010

Høvik, K. 2001: Næringsavisen, 20.2.2001 "Grunneier setter foten ned for Gaustautbygging"
[internett]http://www.naeringsavisen.no/index.php?option=com_content&task=view&id=2129&Itemid=61
Sist besøkt: 10.4.2010

Jakobsen, O. 2001: Dagbladet, 7.8.2001
"Flatland og Buchardt innklaget til EU"
[internett] <http://www.dagbladet.no/nyheter/2001/08/07/273300.html>
Sist besøkt: 10.4.2010

Hartviksen, T. M. K. 2008: Leder i Rjukan Arbeiderblad 14.3.2008

Kvisgaard, F. og Svarverud, T. 2000: Varden, 18.12.2000
"Vil ha Gaustatoppen i fred"
[internett] <http://www.varden.no/nyheter/vil-ha-gaustatoppen-i-fred-1.48224>
Sist besøkt: 10.4.2010

Sogne, H. 2004: Varden, 1.10.2004
"Bikkjeslagsmål om Flatland/Buchardt-tomta"
[internett] <http://www.varden.no/nyheter/bikkjeslagsmal-om-flatland-buchardt-tomta-1.172612>
Sist besøkt: 10.4.2010

Suretevju, A. L. 2000a: Telemark Arbeiderblad, 15.12.2000
"Vil ha gigant-utbygging i Tinn"
[internett] <http://www.ta.no/nyheter/article530933.ece>
Sist besøkt 10.4.2010

Suretevju, A. L. 2000b: Telemark Arbeiderblad, 19.12.2000
"Skeptisk til Gausta-trafikk"
[internett] <http://www.ta.no/nyheter/article530875.ece>
Sist besøkt 10.4.2010

Avisartikler uten artikkelforfatter:

Telemark Arbeiderblad, 13.5.2005: "Bør respektere inngåtte avtaler"
[internett] <http://www.ta.no/nyheter/ost-telemark/article1584880.ece>
Sist besøkt 12.4.2010

Telemark Arbeiderblad, 11.5.2000: "Skimekka på Gaustablikk"
[internett] <http://www.ta.no/nyheter/article532059.ece>
Sist besøkt 9.4.2010

nrk.no, 6.6.2001: "Arkitektene kritisk til Gausta-utbygging"
[internett] <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/ostafjells/telemark/1.256756>
Sist besøkt: 10.4.2010

Andre Internettreferanser:

Agderforskning: Forskningsprosjekt – Rural mobilitet - Fritidsboliger
[internett]<http://www.agderforskning.no/hyttestatistikk/>
Sist besøkt: 22.5.2010

Beitostølen.no <http://www.beitostolen.no/>
Sist besøkt: 13.4.2010

Geilo.no <http://www.geilo.no/no/>
Sist besøkt: 13.4.2010

Kongsberg kommune – Kongsbergregionen
<http://www.kongsberg.kommune.no/plan/region/index.htm>
Sist besøkt: 26.4.2010

Marispelet <http://www.marispelet.com/index.html>
Sist besøkt: 17.4.2010

Norsk Riksmålsordbok – Ordnett.no
Narrativ
http://www.ordnett.no/ordbok.html?search=narrativ&search_type=&publications=6
Sist besøkt: 19.4.2010

Regjeringens reiselivsstrategi 2007: ”Verdifulle opplevelser – Nasjonal strategi for reiselivsnæringen”
[internett]http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/rapporter_planer/planer/2007/verdifulle-opplevelser.html?id=494395
Sist besøkt: 30.4.2010

Tinn kommune: Fremlegg av kommuneplan for Tinn 2006-2018. Kommunestyret.
Utvalgssaksnr. 032/07, 22.3.2007.
[internett] <http://www2.tinn.kommune.no/saksdok/3062070.html>
Sist besøkt: 16.4.2010

Tinn kommune 2007: ”Kommuneplan for Tinn 2006-2018”.
[internett]http://www.tinn.kommune.no/~media/Planer%20prosjekter/Kommuneplan_2006-2018.ashx
Sist besøkt: 16.4.2010

Tinn kommune ”Reiseliv i industriens vugge”
[Internett]
[http://mail1.kongsberg.kommune.no/intradok.nsf/de2ae5f9f33d6179c12569fa004bcd9c/f3fa6648f6129271c12573a1002d569d/\\$FILE/Reiseliv%20i%20industriens%20vugge%20PM%20191207.pdf](http://mail1.kongsberg.kommune.no/intradok.nsf/de2ae5f9f33d6179c12569fa004bcd9c/f3fa6648f6129271c12573a1002d569d/$FILE/Reiseliv%20i%20industriens%20vugge%20PM%20191207.pdf)
Sist besøkt: 30.4.2010

Vemork industrimuseum <http://www.visitvemork.com/dnn/>
Sist besøkt: 17.4.2010

Visitrjukan.com <http://www.visitrjukan.com/index.php?c=1&kat=Forside>
Sist besøkt: 13.4.2010

Vedlegg A – Informasjonsbrev

Informasjonsbrev

Jeg er en masergradstudent ved Universitetet i Bergen som ønsker å utføre et forskningsprosjekt i Tinn kommune. Prosjektet vil omfatte problematikken rundt hytteutbygging, stedsfølelse og hvilke regionale konsekvenser dette kan få. Jeg vil gjerne få frem hvordan hytteutbygging og turisme kan påvirke lokalbefolkningens stedtilhørighet på både positive og negative måter.

Intervjuene vil ha ulik lengde, men vil sannsynligvis ikke vare lenger enn én time. Det vil også være mulig å dele opp intervjuene og utføre dem i løpet av flere dager dersom det er ønskelig.

Det er frivillig å være med på undersøkelsen. Noen av spørsmålene kan dreie seg om personlige forhold. Er det spørsmål du ikke kan eller vil svare på, kan du la være å svare. Du kan også trekke deg fra undersøkelsen når som helst frem til prosjektet er avsluttet og du kan til enhver tid be om at data anonymiseres uten å oppgi grunn.

Den som foretar intervjuet har taushetsplikt. Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og ingen andre enn undertegnede vil ha tilgang til materialet mens forskningsprosjektet pågår. Sitater fra intervjuene vil kunne bli gjengitt i bearbeidet form i masteravhandlingen, som viser resultatene fra undersøkelsen, men du vil ikke kunne gjenkjennes gjennom navn eller på andre måter. Alle data anonymiseres og lydopptakene slettes ved prosjektslutt 15.5.2009.

Gjennomføringen av prosjektet vil utføres av Ann-Helen Nessen, jeg kan nås på telefon 926 54 320. Veileder av prosjektet er Inger Birkeland, Institutt for Geografi ved Universitetet i Bergen, Fosswinckelsgate 6, 5020 BERGEN.

Tusen takk for at du tok deg tid til å lese dette.

Med vennlig hilsen

Ann-Helen Nessen

Vedlegg B – Intervjuguide

Bakgrunn:

- Oppvekst
- Sosial bakgrunn
- Utdanning

Arbeid og Fritid:

- Stilling og arbeidsoppgaver.
- Hvilke interesser har du i forhold til din jobb?
- Er det noen prosjekter/aktiviteter du jobber mer med eller liker bedre enn andre?
- Hvorfor? Farges dette av at du er kvinne?
- Er det noen aktiviteter eller prosjekter du synes er viktigere enn andre?
- Hvorfor? Farges dette av at du er kvinne?
- Hvilke type prosjekter/aktiviteter driver du på med utenom din jobb?
- Tror du disse prosjektene/aktivitetene farges av at du er kvinne?
- På hvilken måte?
- Ville utfallet blitt annerledes dersom du hadde vært mann?

Stedsfølelse:

- Hva er Rjukan/Tinn/Omegn for deg?
- Hva gjør du på fridager/helger/ettermiddager?
- Hva betyr Rjukan og omegn for deg?
- Hvilken betydning har naturen og selve området/regionen/stedet?
- Hvilket forhold har du til naturen?
- Er den en viktig del av Rjukan og omegn?
- Hvilket forhold tror du andre som bor her har til naturen/området/stedet?
- Hva er identitet?
- Hva er stedfølelse?
- Hvilken betydning har naturen i denne sammenhengen?
- Er hyttebebyggelsen en del av stedet/ regionen?
- Når møter du Hyttefolk som kommer utenbys fra?

- Er det forskjell på hyttefolk og lokalbefolkningen?
- Hvordan?

Hytteprosjektene/turisme:

- Påvirker ulike hytteutbygginger områdene rundt ditt hjemsted?
- Hva er positivt?
- Hva er negativt?
- Gaustadtoppen nasjonalpark?
- Hva synes du om Fjellsnaret/gaustablikk - hytteprosjektet?
- Hva mener du er forskjellen på disse to prosjektene?

Kjønn:

- Hva er kvinnelig/feminint?
- Hva mannlig/maskulint?
- Har du erfart at kjønn spiller en rolle om lokal/regional forvaltning og politikk?
- Hvordan?
- Hvilke prosjekter? Eksempler? Er dette noe jeg kan gå dypere inn i? Tolkning av møteprotokoller osv.?
- Tror du at kvinner og menn har ulike behov som ”de planlagte”?
- Hva er i så fall viktig for kvinner? Hvorfor?
- Tror du kvinner oppfatter hytteprosjektene på forskjellige måter enn menn?
- På hvilken måte har interesse for, og kunnskap om kjønnsprosjekt betydning for forvaltningen og planleggingsprosessen?
- Finnes det i dag prosjekter som fokuserer på kjønn/kvinner i Tinn kommune?
- Kan du fortelle litt om prosjektet/prosjektene?
- Hva kan gjøres annerledes?
- Hva har prosjektet oppnådd?

Struktur – aktør:

- Hva er dine handlinger/meninger i dette prosjektet påvirket av?
- På hvilken måte?
-

Regional endring:

- Hva er regional utvikling for deg?
- Hva er regional endring for deg?
- Hvilke ringvirkninger har hytteprosjektene?
- Hvordan påvirker disse ringvirkningene regionen?
- Føler du at hytteeierne tar del i lokalsamfunnet?
- Hvorfor/Hvorfor ikke?
- På hvilken måte?
- Tror du andre mennesker som bor lokalt føler at hytteeierne tar del i lokalsamfunnet?
- Er hytteeierne en del av din stedfølelse? Påvirker de den på noen måte?
- Hvordan jobber kommunen opp mot hytteeierne?
- Hva tror du kommunen ønsker ut av hytteeierne?
- Hvilke visjoner har/hadde du som planlegger i forhold til hytteprosjektets regionale konsekvenser?
- Hvordan føler du at disse visjonene har innfridd til forventningene?

Noen av spørsmålene er kun relevante for mennesker som jobber med spesifikke prosjekter og lignende som for eksempel informanter som jobber innen kommunen, og lokalpolitikere.

Spørsmålene om kjønn, kan bli overfladiske, men jeg ønsker likevel å ta dem med, for å se om jeg klarer å flette dem inn i oppgaven.